

ORANGE RAPPORT

PENSIONSSYSTEMETS
ÅRSREDOVISNING 2008

KUNSKAP KAN MINSKA ORON

Ingrid Bonde om hur kapitalmarknaderna
påverkar pensionerna

NÄR HUSHÅLLEN PLACERAR PENSIONSPENGAR

Professor John Y. Campbell studerar
investeringsstrategier

Innehåll

Kunskap kan minska oron	3
När hushållen placerar pensionspengar	6
Så fungerar den allmänna pensionen	10
Ålderspensionssystemets kostnader	16
Pensionssystemets värdeutveckling	22
Pensionssystemets framtid i tre scenarier	29
Temaartikel: Pensionsåldern	41
Summering av de orange kuverten	48
Orange Rapport 2008 på 7 minuter	52
Resultat- och balansräkningar	55
Redovisningsprinciper	58
Noter och kommentarer	62
Revisionsberättelse	77
Bilaga A. Beräkningsfaktorer	78
Bilaga B. Matematisk beskrivning av balanstalet	85
Ordlista	88

Välkommen till Orange Rapport – Pensionssystemets årsredovisning 2008. Sveriges i särklass största balansräkning som summerar till över 7 000 miljarder kronor

Systemet för inkomstpension redovisar en förlust på 261 miljarder kronor för år 2008 och systemets överskott har därmed förbytts i ett underskott på 243 miljarder kronor. Det betyder att balanstalet för första gången sjunker under 1,0000. Minskningen i AP-fondernas tillgångar står för den största delen av det negativa utfallet men resultatet förklaras också av att pensionskulden ökat i något snabbare takt än avgiftstillgången.

Den mycket allvarliga finanskris som har drabbat världens ekonomier under 2008 har i sitt kölvatten fört med sig en djup lågkonjunktur med försämrad inkomstillväxt och ökande arbetslöshet. Pensionssystemet är konstruerat för att vara finansiellt stabilt och följer därför den samhällsekonomiska utvecklingen. I goda tider får pensionärer och de som tjänar in pension ta del av uppgången. Hittills har det inneburit en hög ränta på pensionskontona och årligen höjda pensionsutbetalningar. Under sämre tider innebär systemet att både pensionärer och pensionssparare är med och bär konsekvenserna av den försämrade ekonomin.

Den rådande ekonomiska situationen är nedslående och kommer att märkas i pensionärernas plånböcker under 2010. Utsikterna för systemet under de närmaste åren kommer att påverkas av hur lång och djup lågkonjunkturen blir.

Pensionssystemets årsredovisning är en del av informationen kring pensionssystemet. För sjunde året i rad publicerar Försäkringskassan denna unika publikation. Försäkringskassan och Premiépensionsmyndigheten har sedan det reformerade pensionssystemet infördes arbetat med att förenkla och förbättra informationen kring pensionen. Under 2008 skickades det orange kuvertet ut för tionde året i rad och till mer än sex miljoner mottagare. Kuvertet har med åren blivit ett känt varumärke och den orange färgen symboliserar i dag begreppet pension, inte bara den allmänna pensionen.

Trots alla insatser för att förbättra pensionsinformationen krävs ytterligare åtgärder. Det är också ett av de främsta motiven bakom den kommande stora förändringen av pensionsverksamheten i Sverige. Den 1 januari 2010 bildas den nya pensionsmyndigheten genom en sammanslagning av den pensionsadministration som i dag sker i Försäkringskassan och Premiépensionsmyndigheten.

Orange Rapport beskriver allt detta och mycket mera. I ett nytt avsnitt för årets utgåva beskrivs pensionssystemets värdeutveckling under 2008 och långsiktighetens betydelse. Vi tittar närmare på pensionsåldern i praktiken – när går folk i pension i ett land med rörlig pensionsålder? Vi har intervjuat Ingrid Bonde om kapitalmarknadernas betydelse för pensionerna och vi har pratat med professor John Y. Campbell om hur pensionssparare tänker och agerar när de investerar.

Jag önskar alla läsare en lärorik och intressant läsning. Har du synpunkter på rapporten är jag tacksam om du hör av dig till mig:
adriana.lender@forsakringskassan.se.

Adriana Lender
Generaldirektör

Kunskap kan minska oron

Ingrid Bonde, vd för AMF Pension, anser att det svenska pensionssystemet i grunden är bra. Kunskap är nyckeln till makten över sin egen ekonomiska framtid. Något som också kan minska oron över hur förra årets turbulenta kapitalmarknader påverkar pensionerna.

SKRIBENT: AGNETHA JÖNSSON, REPORTER, AFFÄRSVÄRLDEN
FOTOGRAF: HANS ALM

Förra årets dramatik på världens kapitalmarknader var exceptionell och Stockholmsbörsen föll med 42 procent. Banksystemet utsattes för stor press och korträntorna sänktes i snabb takt under hösten. Vi har träffat Ingrid Bonde för att höra hennes syn på hur detta påverkar våra pensioner. Som vd för AMF Pension är detta frågor som ligger henne nära. Som generaldirektör vid Finansinspektionen var Ingrid Bonde ytterst ansvarig för regler och kontrollsystem för finansmarknadens aktörer. Och det råder ingen tvekan om att hon har stor tilltro till det allmänna svenska pensionssystemet.

– Det viktiga är att slå fast att vi i grunden har ett väldigt bra pensionssystem. Sedan kan det alltid bli bättre. Vi måste följa med i utvecklingen och kanske hjälpa människor att förstå vilken grundtrygghet de faktiskt har, säger Ingrid Bonde.

För den statliga inkomstpensionen är utvecklingen på arbetsmarknaden viktigare än vad som händer på börsen. Det är dagens löner som till största delen betalar dagens pensioner och är basen i systemet. De viktigaste faktorerna är därmed demografiska, det vill säga hur många som arbetar och betalar in pengar i systemet i förhållande till antalet pensionärer. Däremot

påverkas AP-fonderna av utvecklingen på kapitalmarknaden. Dessa ska fungera som en buffert under perioder när inbetalningarna i systemet är mindre än de utbetalda pensionerna. Sjunker värdet på systemets tillgångar, avgiftsinbetalningarna och buffertfonden, under en viss nivå sker en balansering som innebär att uppräknigen av ålderspensionerna i akuta lägen blir långsammare. Något som kommer att påverka pensionerna 2010 och som väcker oro hos en del av dagens pensionärer.

– Jag kan verkligen förstå spararnas och pensionärerens oro om en eventuell sänkning av pensionen. Vi har dock haft ett antal mycket goda år då pensionerna hängt med uppåt men nu i sämre tider slår den s.k. bromsen till. Behovet av kunskap hos oss alla om frågor som rör pension är av största vikt, särskilt nu när värdet på världens börser har sjunkit så snabbt. Vi som tillhandahåller andra typer av pensioner, till exempel tjänstepension och privata pensionsförsäkringar ska göra vårt bästa för att se till att spararna klarar sig så bra som möjligt även i dessa turbulenta tider. Vi motar effekterna av finanskrisen på alla sätt vi kan, för att stå starka även framöver och kunna erbjuda trygga pensionslösningar, säger hon.

Beroende på vilka individuella val som görs kan kapitalmarknadens påverkan vara större när det gäller premiepension, tjänstepension och eventuella privata pensionsförsäkringar.

– Naturligtvis påverkas pensionssparandet av hur börsen går. Men eftersom det är långsiktigt, genomsnittstiden för privat pensionssparande är cirka 20 år och ännu längre, 30-40 år, när det gäller tjänstepensioner och den allmänna pensionen, är sannolikheten mycket större att du faktiskt får ett bättre resultat om du investerar i aktier. För aktier har ju ändå över tiden gett ett bra resultat, säger Ingrid Bonde.

– Jag vågar till och med påstå att det är just i de här svåra tiderna som traditionella liv- och pensionsförsäkringar klarar sig väldigt bra. Per sista september låg de flesta försäkringsbolag på minus, men de hade klarat sig oerhört mycket bättre än vanliga fonder, fortsätter hon.

Men i det kortare perspektivet kan börsfall få betydande effekter. Vid förra börsnedgången efter millennieskiftet fick många försäkringsbolag problem och tvingades sälja aktier. Frågan är om det finns risk att historien upprepar sig.

– Då hade bolagen tjänat väldigt bra på börsuppgången, vilket de delade med sig av till spararna och garantiräntorna var relativt höga. När sedan förutsättningarna ändrades, räntorna sjönk och det blev en hyggligt kraftig börsnedgång, så hade man inte riktigt tänkt igenom hur en sådan situation skulle hanteras. Det fanns inga risksystem som slog larm i tillräckligt god tid, konstaterar hon.

Sedan dess har Finansinspektionen bland annat infört ett "trafikljussystem" för att kunna mäta risken i livbolagens och slå larm när den blir för stor. Och bolagen har lärt sig läxan.

– Det är klart att alla naturligtvis påverkas av att det går sämre i kapitalförvaltningen. Men jag tror att man är bättre mentalt förberedd och har bättre system och metoder i dag för att undvika en sådan dramatik den här gången, som den vi såg år 2002, säger Ingrid Bonde.

Livbolagens placeringar följer respektive bolags strategi, i fondförsäkringar är det spararen som själv bestämmer och AP-fonderna investerar enligt direktiv från staten. Enligt Första AP-fondens beräkningar krävs att den genomsnittliga årliga avkastningen på buffertfondernas kapital uppgår till mellan 5,1 och 6,1 procent för att inkomstpensionerna ska vara långsiktigt stabila. Något som fram till finanskrisen hade uppnåtts. Första-Fjärde AP-fonden har samma placeringsregler vilka i korthet innebär att minst 30 procent av tillgångarna ska placeras i räntebärande värdepapper med låg kredit- och likviditetsrisk, samt att högst 5 procent får investeras i onoterade värdepapper. Det ger ett visst utrymme att variera aktieandelen över tiden. Fördelningen mellan tillgångslagen varierar också något i de olika fonderna, men i normalfallet är runt 60 procent placerat i svenska och utländska aktier, medan 35-40 procent är placerat i räntebärande värdepapper. Andelen aktier kan tyckas hög. Frågan är om den är för stor.

– I pensionssparande är det naturligt med en hög andel aktier eftersom en högre risk och aktiv förvaltning historiskt sett gett bäst avkastning på så lång sikt som ett pensionssparande innebär, säger Ingrid Bonde.

Riktas blicken framåt är frågan om vi måste vänja oss vid att pensionerna varierar med inkomst- och börsutveckling, att vi alltså inte kan vara riktigt säkra på vad vi får i pension. Ingrid Bonde konstaterar att de senaste 10-20 åren har utvecklingen gått mot att hushållen tar en större del av de ekonomiska besluten själva. Det gäller inom flera områden som såväl premie- och tjänstepension som annat sparande, elbolag och andra leverantörer.

”DET ÄR VIKTIGT ATT FÖRSTÅ ATT DET EGENTLIGEN ÄR VI SJÄLVA SOM HAR MAKTEN”

– Som privatperson utsätts jag för ganska stora beslut och ställningstaganden. Det är i grunden bra. Därför att jag får en större makt att styra över hur jag själv vill ha det. Men det är också komplexa, svåra frågor som kan påverka hela min framtida ekonomiska situation, konstaterar hon.

Ingrid Bonde tycker att det finns ett stort behov av information och utbildning i samhället kring dessa frågor. Sverige ligger lite på efterkälken jämfört med andra länder.

– Jag tycker att vi får väldigt lite kunskap och stöd från skola och annan utbildning för att klara av den här typen av ansvar. Man måste hjälpa människor att förstå de här frågorna bättre, för att de ska kunna ställa tillräckligt stora krav och även för att se konsekvenserna av långsiktiga beslut, säger hon.

Men det räcker inte med att utbilda barn och ungdomar, även om det underlättar att redan i skolan få grundläggande kunskap om hur risk och avkastning hänger ihop. Livet och världen förändras, nya finansiella produkter lanseras och de egna ekonomiska förutsättningarna ställer nya krav. Därför krävs insatser från både den offentliga och den privata sektorn för att öka våra kunskaper.

– Jag menar att kunskap är makt. Jag tror att kunskap hos oss alla, som ger oss självförtroende nog att ställa krav, är väldigt betydelsefullt för stabiliteten i det finansiella systemet i landet.

Insikten Ingrid Bonde vill förmedla till svenska pensionssparare är:

– Det är viktigt att förstå att det egentligen är vi själva som har makten över vår egen situation och att vi tar den makten, säger hon.

Sedan några år tillbaka har vi en lag om finansiell rådgivning till konsumenter. Den är till för att skydda privatpersoner från dåliga råd och från att köpa produkter som inte passar dem. Vi passar på att fråga Ingrid Bonde om hennes syn på lagen.

– Lagen om finansiell rådgivning till konsumenter är i grunden en bra lag som kom ganska tidigt. Vi var ett av de första länderna i EU som implementerade den. Jag tycker det är bra att det ställs högre krav på information till köparna, att det görs en riskanalys och att säljarna är skyldiga att avråda från att köpa en produkt som inte passar köparens riskprofil. Det ger ett ganska starkt skyddsnät som på det sättet byggs in i lagen, summerar hon.

– Sedan får vi se efter den här börsnedgången, hur det har fungerat i praktiken. För det här blir den egentliga första testen sedan lagen infördes, konstaterar Ingrid Bonde.

Hon konstaterar även att Sverige skiljer sig från andra länder genom att vi har ett antal aktörer som både säljer och ger råd om finansiella produkter. Utomlands är det vanligare med en oberoende rådgivare som därmed inte säljer sina egna produkter.

– Men det betyder inte att det varken är bättre eller sämre. Det ser bara lite annorlunda ut i Sverige, då får man anpassa kunskaperna och lagarna efter det, säger hon.

När vi kommer in på hur framtidens pensionsprodukter kommer att se ut gör Ingrid Bonde en jämförelse med hur det var när vi först började använda persondatorer. Det var enormt krångligt, manualerna var decimetertjocka och ett fåtal klarade av att själva installera program. Sedan ställde användarna krav och tillverkarna tvingades anpassa sig. I dag kan vem som helst komma igång och använda sin dator med några enkla knapptryckningar. Ungefär så ser Ingrid Bonde framför sig hur pensions- och sparandemarknaden utvecklas framöver.

– Även här kommer användarna, det vill säga spararna, att tvinga fram enkla och lättbegripliga produkter som alla kan förstå sig på, avslutar hon.

När hushållen placerar pensionspengar

Ingen anser att en person som saknar utbildning och erfarenhet ska laga sina egna tänder, koppla in sin egen tvättmaskin eller köra bil. Men i Sverige, liksom i många andra länder, förväntas vanliga löntagare själva fatta beslut om hur en del av pensionspengarna ska placeras. En sak är klar: Misstag begås.

SKRIBENT: INGRID KINDAHL, EKONOMIJOURNALIST
FOTOGRAF: STU ROSNER

Det är ingen myt att Sverige är världens statistikland nummer ett. John Y. Campbell, professor i nationalekonomi vid Harvard-universitetet i USA, har dragit nytta av det i sin forskning. Till hans intresseområden hör hushållens förmåga att placera sparpengar och hantera finansiell risk – vilket inte är lätt att mäta. Men en hel del hjälp i arbetet har han fått från Sverige, vars Statistiska centralbyrå håller reda på förmögenheter, hur de investeras samt ålder, kön och utbildningsnivå på dem som investerar – alltså svenska folket. Att statistiken är så detaljerad hänger delvis samman med att Sverige till helt nyligen beskattade sina invånares förmögenheter.

John Campbell har studerat investeringsstrategier i stort, och inte särskilt granskat svenskarnas pensionsplaceringar. Det finns anledning att tro att det han har funnit om placeringsstrategier i allmänhet också stämmer för pensionssparande, men han vill ändå lägga in en brasklapp:

– Man måste ta hänsyn till att intresset för pensionssparande är svalare än för det som sparas på kortare sikt. För de flesta verkar pensionen vara väldigt avlägsen, konstaterar han.

När John Campbell granskade svenskarnas fondportföljer, blev han glatt överraskad över vad han fann.

– Portföljerna är väl diversifierade, globalt sett. Ni svenskar är väl medvetna om att ni lever i en liten, öppen ekonomi. Som grupp är svenska hushåll mer diversifierade än OMX-index, och får också bättre avkastning i förhållande till risk, säger John Campbell.

Mer eller mindre sofistikerade sparare

Men det är sammantaget, det. Det finns grupper som både agerar klokare och mindre klokt än snittet. John Campbell konstaterar att det han kallar ”mindre sofistikerade sparare” får lägre avkastning, eftersom de tar lägre risk än personer som är mer sofistikerade. Graden av sofistisering beror på utbildning, inkomst och förmögenhet.

– Det är ovanligt att mindre sofistikerade sparare köper enskilda aktier, och de har hellre pengarna på banken än i aktiefond. Och vem kan säga att det är ett fel? Lever man i små ekonomiska omständigheter är

det klokt att i första hand se till att man kan betala sitt boende och i andra hand spara ihop till en lättillgänglig buffert. Det långsiktiga sparandet får vänta, och det är helt rätt tänkt, säger John Campbell.

Det hindrar inte att även mindre sofistikerade sparare skulle kunna effektivisera sina investeringar och få bättre avkastning. För det krävs att de får information och utbildning – men också att det finns bra ickevalsalternativ i de olika pensionssystemen.

– Det är viktigt att ett bra ickevalsalternativ innehåller fonder som reallokerar tillgångarna efter spararens ålder, säger John Campbell.

Ickevalsalternativet i premiepensionssystemet har hittills saknat detta generationsmoment. Det ska nu avhjälpas genom att ickevalsalternativet Premie-sparfonden görs om till generationsfond.

– Det är något som jag verkligen stöder, med tanke på att så få svenskar aktivt väljer fonder till sitt premiepensionssparande, säger John Campbell.

Uppmärksamheten på risk är centralt för John Campbell och hans poäng är att de flesta sparare borde tänka mer i sådana termer. Det gäller i stort sett

alla, både riskobenägna personer och de som genom sitt arbete och sin utbildning borde ha god inblick i sin egen och samhällets ekonomi. Kort sagt – alla gör misstag som kan undvikas. Det handlar om att tänka bredare än bara i fond- och aktieportfölj.

Ett av de vanligaste misstagen är att *inte* fatta några sparbeslut alls. Även om man har en slant över, tenderar en del att bli handlingsförlamade av all information som sköljer över dem. Genom att inte fatta något sparbeslut, riskerar man att gå miste om framtida avkastning – en risk många alltså tar helt omedvetet, utan att värdera den.

Ett annat misstag är att bara se till en del av sin privatekonomi i taget, exempelvis det privata pensions-sparandet, och värdera riskfördelningen där. Utan att tänka på att till exempel den allmänna pensionen är att jämföra med en placering i statsräntepapper, och utan att ta med sitt ”mållösa” sparande. Det kan bestå av ett rent fondsparande, placerat i aktiefonder.

Men John Campbell anser inte att man ska stanna vid sparandet när man värderar sin finansiella risk. Även källan till lönen bör räknas in.

– De flesta tänker inte på att det kan finnas en korrelation mellan lönen och de finansiella marknaderna, exempelvis börsen. Den som arbetar i finanssektorn riskerar till exempel att mista sitt arbete i tider av finansoro, det fick vi se under hösten 2008, säger han.

Det innebär att den som har sin lön från ett företag i finanssektorn borde agera mer försiktigt än andra, och egentligen aldrig placera sparpengar på börsen. För skulle börsen rasa kan han eller hon mista både sparpengar och anställning.

På liknande sätt bör man tänka sig för innan man accepterar erbjudanden om optionsprogram i det företag där man är anställd. Går företaget omkull, kan man förlora allt. I USA är det mycket vanligt att anställda har så gott som alla sina ägg i samma korg: lön, pensionssparande och sjukförsäkring från samma företag. Följderna av en konkurs blir katastrofala.

Hur kommer det sig att man som privatperson inte ser riskerna?

– Människor blandar samman trygghet med hemmakänsla. Det känns tryggt att ha optioner i det företag där man är anställd, eftersom man tror att man känner

till det. I själva verket har de anställda ofta bara en mycket ytlig kunskap om hur ett företag sköts, förklarar John Campbell.

Han hänvisar till en amerikansk undersökning som gjordes nyligen där ett antal privatpersoner fick svara på frågan om vilket telefonbolag de skulle kunna tänka sig att investera i. De fick välja på ett antal telefonbolag och det visade sig att en relativt stor andel av de svarande valde det bolag där de själva var kunder. Just det bolaget kändes välbekant. Någon annan grund för det fiktiva placeringsbeslutet fanns inte.

– Den klokaste strategin för privatpersoner är att placera så brett som möjligt och söka sig till sparformer med låga avgifter. Generellt tar folk alldeles för lite hänsyn till avgifterna. De sämre tider vi nu är inne i kanske öppnar ögonen på många, när uppmärksamheten riktas mot avgifter och kostnader i andra sammanhang, säger John Campbell.

Han anser att det behövs ett konsumentuppror mot finansmarknadens avgifter. Nuvarande struktur med dolda och svårbegripliga avgifter riskerar att undergräva förtroendet för hela branschen. Men – återigen – det krävs kunskap hos konsumenterna om de ska kunna göra uppror.

Hur reagerar spararna i tider av kris?

Den förra ekonomiska nedgången under början av 2000-talet (börsen föll tre år i rad) visade att svenskar som grupp agerade väldigt klokt, enligt John Campbells studier. Vi varken köpte eller sålde särskilt aggressivt. Vi gick ur aktiemarknaden under ordnade former, och köpte snyggt och prydligt tillbaka när kurserna hade fallit.

Men det är en totalbild. Det finns alltid en hel del människor som tenderar att sälja vinnande positioner samtidigt som de håller fast vid förlorande. Förklaringen är passivitet, vilket i tider av börsuppgång leder till omedvetet förhöjd finansiell risk.

– De senaste årens stora börsuppgångar har tillåtit tillgångsvärdena att flyta uppåt och portföljerna har omärkligt blivit mer riskfyllda. Nuvarande kris kan bli en välbehövlig väckarklocka om att man måste ha bättre kontroll på sina tillgångar i goda tider än vad folk i allmänhet har. Det är i sämre tider som man ska köpa, säger John Campbell.

Det låter självklart, men den mänskliga hjärnan säger tvärtom. Som sparare är det mycket lätt hänt att man lutar sig tillbaka i goda tider, i tron att börsuppgången tar hand om ens sparkapital ”automagiskt”. När raset kommer skriker experterna från tidningarnas löpsedlar att man ska sitta still i båten. Men har man aktier eller aktiefonder är det klokt att alltid vara alert, om än inte överaktiv. Och även om vi har sett att svenskarna klarar att retirera från börsen under ordnade former, minskar värdet av våra tillgångar onödigt mycket om vi är passiva. För det som har hänt under uppgången är att värdet av aktierna i portföljen har stigit mer än värdet av övriga tillgångar. Den riskfördelning man en gång gjorde gäller inte längre.

– Hemligheten är att vara aktiv under uppgången genom att sälja då och då och reallokera till säkrare tillgångar. Och omvänt – när kurserna har sjunkit, gå in och köp aktier eller aktiefonder. På det sättet ser du till att den riskfördelning du vill ha upprätthålls, säger John Campbell.

En faktor som skymmer sikten för de flesta är att under tider av börsuppgång, blir personer som lyckats väl med sina placeringar väldigt synliga. Förvaltare, men även privatpersoner, som fått höga avkastningar får publicitet och framstår som experter på aktieplaceringar. Få tänker på att det är mycket tyst runt dessa personer när börsen vänder ner.

– Många som det har gått bra för har helt enkelt tagit stora risker, men haft tur och fått god avkastning. Exempelvis var det många svenskar som köpte Ericsson-aktier före kollapsen i början av 2000-talet. Var de idioter eller genier? Ingetdera – de hade otur, säger John Campbell.

Om det nu är så att många som lyckas skapa höga avkastningar i börsuppgång surfar på en våg snarare än sin på egen skicklighet, måste uppgiften att placera rätt vara grannlaga. Ytterst få av de skickligaste professionella förvaltarna lyckades stå emot den rekordstora börsnedgången under 2008. Ändå förväntas alltså vi svenskar placera en del av vårt pensionskapital själva, och vi har bortåt 800 fonder att välja på. Hur ska vi klara det?

Om det är svårt att mäta vanliga sparares investeringsstrategier, är det kanske ännu svårare att skapa en tillförlitlig och framåtsyftande modell för hur de borde göra. Inte heller John Campbell kan presentera någon sådan, utan stöder sig på historik när han säger:

– Unga människor bör ha 100 procent av sitt långsiktiga sparande i en väl diversifierad aktie- eller aktiefondsportfölj. Vid 50 ska man successivt vikta om till räntesparande. Men utan att glömma bort att även personer som just går i pension behöver spara på lång sikt, och de bör därför behålla ett visst aktieinnehav.

Men det räcker inte med det. Enligt resonemanget ovan bör man också ta med sin lön i beräkningen och naturligtvis sina övriga tillgångar som bostad och fritidshus. De är inte likvida, men bör räknas med.

I själva verket anser John Campbell att även fondsparare borde kunna välja att lägga in illikvida tillgångar i sin portfölj för balansens skull. Som det nu är kan man som svensk i stort sett bara välja på likvida fonder, det vill säga sådana som prissätts varje dag i

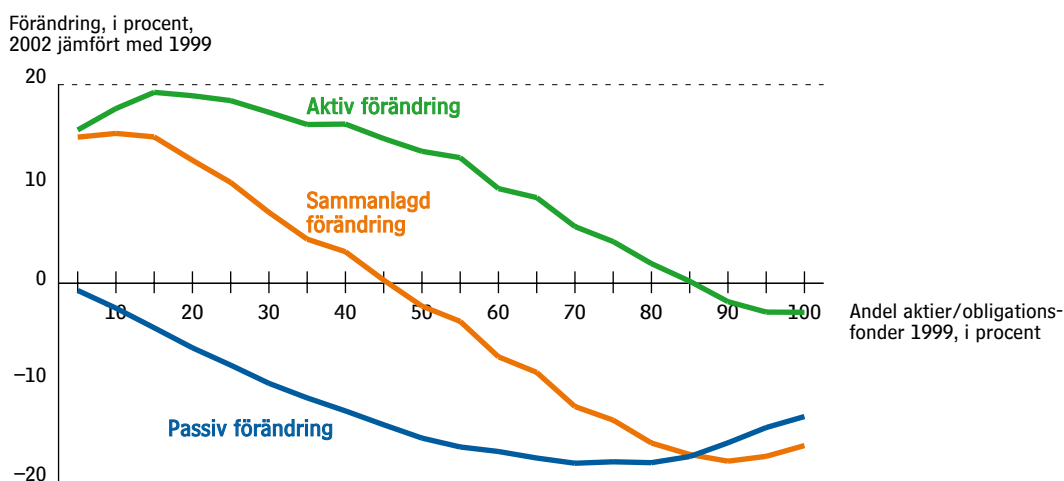
exempelvis premiepensionssystemet. Den som pensionssparar privat i en traditionell pensionsförsäkring kan dock också ha en viss andel fastigheter i sin försäkring.

Men för att en fond ska vara valbar i premiepensionssystemet ställs det som krav att den ska vara likvid, det vill säga prissätts varje dag. En brist, anser John Campbell, som också efterlyser globala, valutasäkrade fonder.

– De flesta som placerar i utländska fonder är inte medvetna om att de tar en valutarisk, påpekar John Campbell.

Och medveten om sin risk, det är just vad varje sparare borde vara.

Svenska hushålls sparande: andel aktier/obligationsfonder

Källa: Calvet, Campbell och Sodini: Fight Or Flight? Portfolio Rebalancing By Individual Investors (QJE, februari 2009)

”Den förra ekonomiska nedgången under början av 2000-talet visade att svenskarna som grupp agerade väldigt klokt”

Diagrammet beskriver hur IT-kraschen i början av 2000-talet påverkade andelen aktier/obligationsfonder i hushållens sparande.

Den orange linjen visar total förändring av andelen aktier/obligationsfonder i hushållens sparande, där utgångspunkten är andelen aktier år 1999 och jämförelsen sker med år 2002.

Den faktiska förändringen kan delas upp i två faktorer: kursförändringarna och hushållens omplaceringar och nyinvesteringar. Den blå linjen illustrerar den genomsnittliga förändringen i portföljen till följd av kursändringar, passiva förändringar. Den gröna linjen visar effekten av att hushållen köpt och sålt aktier under perioden. Sammantaget har hushåll med från början relativt liten andel aktier ökat sin andel, medan hushåll med från början stor andel aktier har minskat sin andel.

Så fungerar den allmänna pensionen

Den allmänna pensionen följer enkla principer. Att läsa schemat här bredvid räcker för att förstå grunderna. För den som vill få en djupare kunskap räcker det med att läsa detta avsnitt.

Nästan som ett banksparande ...

Det allmänna pensionssystemet fungerar i stora stycken som ett vanligt banksparande. Det gäller systemets båda inkomstgrundade delar, inkomst- och premiepension. Varje år betalar de försäkrade, deras arbetsgivare och i vissa fall staten in pensionsavgifter. Avgifterna bokförs som pensionsrätter i den försäkrades "bankbok", det vill säga kontot för inkomst- respektive premiepension. Sparandet växer under åren i takt med avgiftsinbetalningarna och med den "ränta" som gäller. I det orange kuvertet kan den försäkrade följa hur det egna kontot för inkomst- och premiepension utvecklas år från år. När den försäkrade pensioneras vänds betalningsströmmarna och inkomst- respektive premiepension betalas ut till den försäkrade under återstoden av livet.

... men helt och hållet en pensionsförsäkring

I en pensionsförsäkring är sparandet låst. Man kan inte ta ut hela eller delar av sitt pensionssparande före den lägsta tillåtna åldern för uttag av pension. Inkomst- och premiepension kan tas ut först vid 61 års ålder.

Ett syfte med en pensionsförsäkring är att omfördela tillgångar från individer som lever kortare än genomsnittligt till dem som lever längre än så. Avlidna personers pensionstillgångar fördelas varje år på de överlevande i samma årskull. Sådana pengar kallas för *arvsvinst* (se bilaga A). Även efter det att man har börjat ta ut sin pension fördelas tillgångar från dem som lever kortare än genomsnittligt till dem som lever längre. Det sker genom att den månatliga pensionen beräknas med utgångspunkt från en genomsnittlig livslängd, men betalas ut så länge man lever. Följaktligen blir summan av pensionsutbetalningarna till dem som lever kort tid som pensionär mindre än vad de sparat till. De som lever längre än genomsnittligt får ut mer än de själva sparat till.

Saldot på det egna pensionskontot utgörs av summan av pensionsrätter (avgifter), förräntning och arvsvinster. Från kontot dras varje år en administrationsavgift.

Andel* som nybeviljats allmän pension vid olika åldrar, procent

Årskull	Uttagsålder, år									
	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
1938	3,7	2,3	2,3	2,1	77,4	4,0	3,2	0,8	0,3	0,3
1939	4,0	1,9	2,1	2,3	75,8	6,3	2,3	0,8	0,3	
1940	3,1	2,2	2,5	3,2	76,1	4,9	2,5	0,7		
1941	3,0	2,3	3,1	3,7	73,3	6,1	2,7			
1942	3,6	3,0	3,5	3,9	70,9	5,9				
1943	4,2	3,2	3,6	5,3	66,7					
1944	4,8	3,3	4,5	5,7						
1945	5,2	4,1	5,1							
1946	6,0	4,7								
1947	6,3									

* Andelarna avser nya pensionärer i relation till möjliga pensionärer i december 2008. Individer som enbart tagit ut premiepension ingår inte i tabellen. Åldrarna avser åldern 31 december aktuellt år.

En krona i avgift ger en krona i pensionsrätt

Pensionsavgiften är 18,5 procent av pensionsunderlaget. Pensionsunderlaget består av pensionsgrundande inkomster och belopp. Förutom lön räknas ersättning från social- och arbetslöshetsförsäkringarna som inkomster. Pensionsgrundande belopp är beräkningsunderlag, inte några inkomster i egentlig mening. Pensionsrätt för pensionsgrundande belopp tillgodoräknas vid sjuk- och aktivitetsersättning, år med små barn (barnår), studier och pliktjänst. Pensionsunderlaget är maximerat till 7,5

inkomstbasbelopp (360 000 kronor år 2008). Pensionsrätten för inkomstpension motsvarar 16 procent av pensionsunderlaget och pensionsrätten för premiepension motsvarar 2,5 procent.¹

Vem betalar avgiften?

Den försäkrade betalar allmän pensionsavgift till den allmänna pensionen på 7 procent av sin lön och av ersättningar från social- och arbetslöshetsförsäkringarna. Avgiften betalas för inkomster upp till 8,07 inkomstbasbelopp.² Inbetalningen sker tillsammans med preliminärskatten. Den allmänna pensionsavgiften på 7 procent ingår inte i pensionsunderlaget. Årsinkomsten är pensionsgrundande när den överstiger gränsen för deklareringskyldighet, som från 2003 är 42,3 procent av det gällande prisbasbeloppet.³ När inkomsten har passerat denna tröskel är den pensionsgrundande från första kronan.

För sina anställda betalar arbetsgivare en pensionsavgift på 10,21 procent av varje anställds lön till pensionssystemet.⁴ Avgiften betalas även för inkomster ovanför 8,07 inkomstbasbelopp. Eftersom inkomster som överstiger 8,07 inkomstbasbelopp inte ger pensionsrätt är de avgifterna i själva verket en skatt. De förs därför som en skatt till statsbudgeten och tillfaller inte pensionssystemet.

För de personer som får pensionsgrundande ersättning från social- och arbetslöshetsförsäkringarna betalar staten en avgift på 10,21 procent av ersättningen till pensionssystemet. För personer som tillgodoräknas pensionsgrundande belopp betalar staten en avgift till pensionssystemet på 18,5 procent av det pensionsgrundande beloppet. Dessa statliga ålderspensionsavgifter finansieras med allmänna skattemedel.

Pensionsavgiften summerar således till 17,21 procent, samtidigt som pensionsrätten och pensionsavgiften är 18,5 procent av pensionsunderlaget. Skillnaden förklaras av att den allmänna pensionsavgiften, 7 procent, dras av från avgiftsunderlaget när pensionsrätten beräknas.⁵ Det innebär att maximalt pensionsunderlag är 93 procent av 8,07 inkomstbasbelopp, det vill säga 7,5 inkomstbasbelopp. Maximal pensionsrätt år 2008 var 66 600 kronor.

Vart tar avgiften vägen?

Av pensionsavgiften på 18,5 procent går 16 procentenheter till inkomstpensionens fyra buffertfonder: Första, Andra, Tredje och Fjärde Allmänna Pensionsfonden.⁶ Varje fond får en fjärdedel av avgifterna och finansierar en fjärdedel av pensionsutbetalningarna. De inkomstpensioner som betalas ut varje månad kommer alltså från buffertfonderna. I princip är det samma pengar som betalades in under månaden som betalas ut i form av pension till pensionärerna.

Premiepensionsmyndigheten (PPM) placerar de pengar som sätts av till premiepensionen, 2,5 procent av pensionsunderlaget, i räntebärande tillgångar till dess att taxeringen är fastställd. Först då vet PPM hur mycket pensionsrätt för premiepension varje försäkrad har tjänat in. När pensionsrätterna är fastställda köper PPM andelar i de fonder de försäkrade har valt. De som inte valt får sina pengar placerade i Premiesparfonden. Vid årsskiftet 2008/2009 fanns inom premiepensionssystemet 773 fonder, förvaldade av 83 olika fondbolag. Vid pensioneringen säljer PPM fondandelar och pengarna från försäljningen betalas ut som pension.

¹ Pensionsrätt för premiepension kan överföras mellan makar. Överfört kapital minskas med för närvarande 8 procent. Detta på grund av att PPM räknar med att fler överföringar kommer att göras till kvinnor än till män och att kvinnor i medeltal lever längre än män, vilket medför att överförd pensionsrätt troligen kommer att betalas ut under en längre tid.

² År 2008: $8,07 \times 48\ 000 = 387\ 360$ kronor.

³ År 2008: $0,423 \times 41\ 000 = 17\ 343$ kronor.

⁴ Egenföretagare betalar allmän pensionsavgift om 7 procent och egenföretagaravgift om 10,21 procent.

⁵ $0,1721/0,93 = 0,185$

⁶ Dessutom finns Sjätte AP-fonden som är en tillgång i inkomstpensionssystemet, men som inte tillförs några avgifter eller betalar några pensioner.

Fonder i premiepensionssystemet 2008

	Antal registrerade fonder 2008	Förvaltad kapital per den 31 december, miljarder kronor			
		2008	2007	2006	2005
Aktiefonder	585	105	163	141	99
Blandfonder	48	10	10	9	7
Generationsfonder	31	29	35	31	23
Räntefonder	108	24	13	7	5
Premiesparfonden (aktiefond)	1	63	87	79	58
Totalt	773	231	308	267	192

Ränta på avgifterna som gav pensionsrätt

Den som sparar i bank får ränta på pengarna. Så fungerar också den allmänna pensionen. Räntan på inkomstpensionskontot bestäms som regel av genomsnittsinkomstens utveckling. Genomsnittsinkomsten mäts med *inkomstindex* (se bilaga A). Premiepensionskontots motsvarighet till ränta bestäms av värdeförändringen i de fonder den försäkrade valt.

Förräntningen av pensionsrätterna beror således på olika sidor av den ekonomiska utvecklingen. Inkomstpensionskontot förräntas med inkomstutvecklingen, priset på arbete om man så vill. Utvecklingen på premiepensionskontot följer av utvecklingen på de finansiella marknaderna som bland annat speglar priset på kapital. Ingen av räntorna är garanterade, de kan till och med vara negativa. Genom att fördela avgifterna till olika delsystem, vars ränta bestäms av delvis olika omständigheter, uppstår en viss riskspridning. Den genomsnittliga räntan i inkomstpensionssystemet har sedan 1995 varit 3,1 procent. Premiepensionssystemets genomsnittliga kapitalvägda avkastning, sedan de första inbetalningarna till systemet skedde 1995, har varit -0,8 procent efter avdrag för fondförvaltningsavgifter.

Årlig inkomstindexering respektive premiepensionsavkastning, 1995–2008, procent

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Inkomstindexering	1,8	1,8	2,8	3,4	1,7	1,4	2,9	5,3	3,4	2,4	2,7	3,2	4,5	6,2
Premiepensionsavkastning*	4,6	4,6	4,6	5,0	3,7	0,7	-8,6	-31,1	17,7	7,9	30,5	12,2	5,3	-34,3

* Kapitalvägd avkastning (internränta).

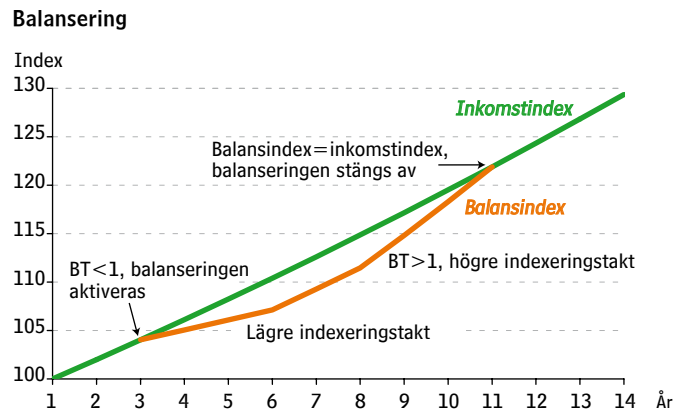
Annan ränta än inkomstindex – balansering

Vid viss demografisk och ekonomisk utveckling är det inte möjligt att förränta inkomstpensionskontot och inkomstpensionen med genomsnittsinkomstens utveckling och samtidigt finansiera inkomstpensionerna med en fast avgift. För att kunna hålla avgiften fast vid nivån 16 procent måste i en sådan situation avsteg göras från inkomstindexeringen. Det sker genom att aktivera den så kallade balanseringen.

Genom att dividera systemets tillgångar med pensionskulden får man ett mått på dess finansiella ställning, en kvot som kallas *balanstalet*. Om balanstalet är över ett (1) är tillgångarna större än skulderna. Om balanstalet är under ett är skulderna större än tillgångarna och balanseringen aktiveras. När balanseringen aktiveras indexeras pensionsbehållningar och pensioner med förändringen i ett *balansindex* i stället för med förändringen i inkomstindex. Balansindexet förändras som en följd av förändringen i inkomstindex och balanstalets storlek.

Ett exempel: Om balansstalet faller under 1,000 till 0,9900 samtidigt som inkomstindex ökar från 100,00 till 104,00 räknar man fram ett balansindex genom att multiplicera balansstalet (0,9900) och inkomstindex (104,00). Balansindex blir då 102,96. Indexeringen av pensionsbehållningarna blir då 2,96 i stället för 4 procent.⁷ Även indexeringen av pensionerna minskar i samma utsträckning.

Om balansstalet under en period då balanseringen är aktiv överstiger 1,0000 indexeras pensionsbehållningar och pensioner snabbare än vad inkomstindex ökar. När pensionerna återfår det värde de skulle ha haft om de enbart indexerats med inkomstindex, det vill säga när balansindex når inkomstindexets nivå, stängs balanseringen av och systemet återgår till att indexera med enbart förändringen i inkomstindex.

⁷ Nästa års balansindex beräknas genom att multiplicera balansindexet (102,96) med kvoten mellan nytt och gammalt inkomstindex, multiplicerat med nytt balanstal.

Administrationskostnaderna minskar pensionen

Inkomstpensionens administrationskostnader dras varje år från pensionsbehållningen. Avdraget görs genom att pensionsbehållningarna multipliceras med en förvaltningskostnadsfaktor (se bilaga A). Kostnadsavdraget görs endast fram till det att pension börjar tas ut. Med nuvarande kostnadsnivå innebär kostnadsavdraget att inkomstpensionen blir cirka 0,5 procent lägre än om inget avdrag hade gjorts.⁸

Premiepensionens administrationskostnader dras på motsvarande sätt varje år från premiepensionskapitalet. Här fortsätter dock avdraget även efter att pension har börjat tas ut. Nuvarande kostnadsnivå är 0,46 procent per år. Administrationskostnaderna väntas dock sjunka och genomsnittet under de kommande 31 åren beräknas till 0,27 procent. Med denna kostnadsnivå innebär kostnadsavdraget att premiepensionen blir cirka 8 procent lägre än om inget kostnadsavdrag hade gjorts.⁹

Hur beräknas inkomstpensionen?

Inkomstpensionen beräknas genom att beloppet på inkomstpensionskontot divideras med ett delningstal (se bilaga A) vid pensionstillfället. Delningstalen är specifika för varje årskull och speglar dels återstående livslängd vid den ålder pensionen tas ut, dels en ränta om 1,6 procent. Den återstående livslängden avser ett genomsnitt för män och kvinnor. Räntan om 1,6 procent gör att delningstalet blir lägre än vad medellivslängden är och att begynnelsepensionen blir högre än vad den annars skulle ha varit.

Ett exempel: Anta att delningstalet är 16. En person som vid 65 års ålder har 2 miljoner kronor på sitt inkomstpensionskonto får då en inkomstpension på 125 000 kronor per år (2 mkr/16) eller 10 400 kronor per månad.

Inkomstpensionen räknas årligen om med förändringen i inkomstindex minus den ränta på 1,6 procentenheter som tillgodoräknas i delningstalet¹⁰, så kallad följsamhetsindexering. Det innebär att om lönerna ökar med exakt 1,6 procent *mer* än inflationen, mätt med konsumentprisindex, ökar pensionerna exakt med inflationen. Pensionerna är alltså bara konstanta i fasta priser om lönerna ökar med exakt 1,6 procent *mer*

⁸ Den genomsnittliga tid som en krona ligger i systemet innan den börjar utbetalas är cirka 21 år. Med en administrationskostnad på i genomsnitt 0,04 procent per år innebär detta att administrationskostnaderna minskar inkomstpensionen till $(1-0,0004)^{21} \approx 99$ procent av vad den skulle ha varit utan kostnadsavdrag.

⁹ Den genomsnittliga tid som kostnadsavdraget görs är 31 år. Med administrationskostnader om 0,27 procent per år innebär detta att administrationskostnaderna minskar premiepensionen till $(1-0,0027)^{31} \approx 92$ procent av vad den skulle ha varit utan kostnadsavdrag.

¹⁰ Det är lite missvisande att skriva minus, omräkningen av inkomstpension sker med kvoten mellan det nya och gamla inkomstindexet dividerat med 1,016.

än inflationen. Om lönerna ökar med till exempel 2 procent mer än inflationen så ökar pensionerna med 0,4 procent i fasta priser. Om lönerna ökar med 1 procent mer än inflationen så minskar pensionerna med 0,6 procent i fasta priser. När balanseringen är aktiverad ersätter balansindex inkomstindex vid indexeringen av pensionerna.

Hur beräknas premiepensionen?

Premiepension kan tas ut antingen som traditionell försäkring eller fondförsäkring.

I båda försäkringsformerna divideras beloppet på premiepensionskontot med ett delningstal på samma sätt som för inkomstpensionen. Premiepensionens delningstal bygger, till skillnad från inkomstpensionens delningstal, på prognostiserade framtida livslängder. Den tillgodoräknade räntan är för närvarande 2,2 procent i traditionell försäkring och 3,9 procent i fondförsäkring, efter PPM:s kostnadsavdrag om 0,1 procent.

Att ta ut premiepension i form av traditionell försäkring betyder att pensionen beräknas som ett livsvarigt garanterat nominellt månadsbelopp. PPM säljer den försäkrades fondandelar och tar själv över investeringsansvaret och den finansiella risken. Pensionen beräknas med en antagen nominell avkastning om, för närvarande, -0,1 procent efter kostnadsavdrag. Utbetalda belopp kan bli högre genom så kallad återbäringsränta om den traditionella livförsäkringsrörelsen visar positivt resultat (se bilaga A).

Fondförsäkringen innebär att den försäkrade behåller sitt sparande i valfria PPM-fonder. I fondförsäkringen räknas premiepensionens storlek årligen om med utgångspunkt från fondandelarnas värde i december. Det följande året säljs varje månad det antal fondandelar som krävs för att finansiera den beräknade premiepensionen. Ökar fondandelarnas värde säljs färre andelar, minskar fondandelarnas värde säljs fler andelar. Prisvariationerna påverkar värdet av följande års premiepension.

Premiepensionen kan tas ut med ett efterlevandeskydd under pensionstiden. Det innebär att premiepensionen betalas ut till endera av två makar eller sambor så länge någon av dem lever. Om man väljer att ha detta efterlevandeskydd blir månadspensionen lägre.

Garantipension¹¹

Garantipensionen är ett grundskydd för den som haft låg eller ingen inkomst. Garantipension kan betalas ut från 65 års ålder till den som är bosatt i Sverige. För att ha rätt till full garantipension måste den försäkrade, i princip, ha bott 40 år i Sverige från 25 års ålder. Bosättning i annat EU/EES-land ger också rätt till garantipension.

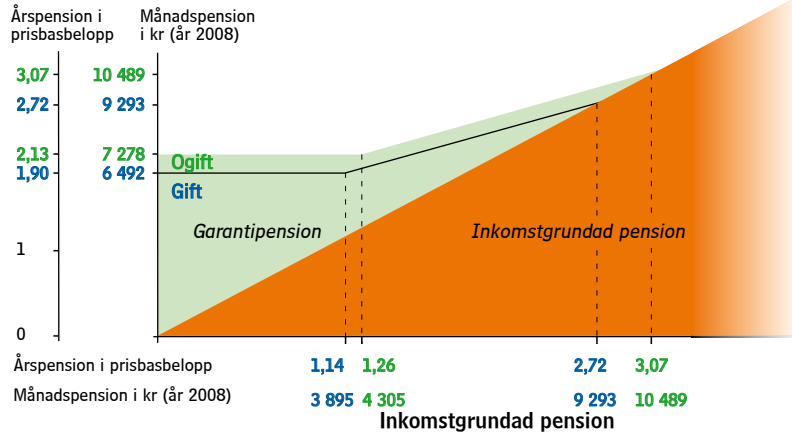
År 2008 var den maximala garantipensionen för en ensamstående pensionär 7 278 kronor per månad (2,13 prisbasbelopp¹²) och för en gift pensionär 6 492 kronor per månad (1,90 prisbasbelopp). Garantipensionen minskar för den som har en inkomstgrundad pension. Minskningen görs i två steg. För låga inkomster görs en avräkning krona för krona, för högre inkomster är det endast 48 procent som reducerar garantipensionen. Det innebär att till en ensamstående pensionär med en månatlig inkomstgrundad pension år 2008 på 10 489 kronor eller mer utbetalades ingen garantipension. För en gift pensionär var motsvarande inkomstgräns 9 293 kronor.

¹¹ Beskrivningen avser garantipension till personer födda 1938 eller senare. För äldre personer gäller andra regler.

¹² År 2008 var prisbasbeloppet 41 000 kronor.

Ett exempel: En ensamstående pensionär har en inkomstgrundad pension på motsvarande 2,26 prisbasbelopp. Garantipensionen avräknas krona för krona mot inkomsten upp till 1,26 prisbasbelopp. Det återstående beloppet (2,13–1,26) 0,87 prisbasbelopp minskas med 48 procent av inkomsten över 1,26 prisbasbelopp, det vill säga med 0,48 prisbasbelopp, vilket ger en garantipension på 0,39 prisbasbelopp. Den sammanlagda årspensionen blir då 2,65 prisbasbelopp.

Inkomstgrundad pension + garantipension

När garantipensionen beräknas bortses från premiepensionen. I stället beräknas inkomstpensionen som om den tjänats in med 18,5 procent i stället för 16 procent. Ett skäl för dessa regler är att de ansetts underlätta administrationen av garantipensionen. När premiepensionen fått större omfattning kan reglerna komma att ändras.

Garantipensionen finansieras med allmänna skattemedel över statsbudgeten och ingår därför inte i pensionssystemets resultat- och balansräkning.

Tilläggs pension

Pensionärer födda före 1938 har inte tjänat in vare sig inkomst- eller premiepension. De får i stället tilläggs pension, som beräknas enligt äldre regler. Tilläggs pensionens nivå baseras på inkomsten för de 15 bästa åren och det krävs 30 inkomstår för oavkortad pension.

För personer som är födda 1938–1953 gäller särskilda övergångsregler. De får en viss del av sin inkomstgrundade ålderspension som tilläggs pension och resterande del som inkomst- och premiepension. Ju yngre personen är desto mindre del betalas ut som tilläggs pension. Pensionärer födda 1938 får 80 procent av tilläggs pensionen, pensionärer födda 1939 får 75 procent och så vidare. Det finns ett garantitillägg som garanterar att deras pension inte blir lägre än den tilläggs pension de tjänat in till och med 1994 – året då pensionsreformen principiellt beslutades. De som är födda 1954 och senare tjänar in hela sin pension enligt reglerna för inkomst- och premiepension. Tilläggs pensionen följsamhetsindexeras på samma sätt som inkomstpensionen från och med 65-årsåret. Vid uttag före 65-årsåret prisindexeras tilläggs pensionen.

Ålderspensionssystemets kostnader

I pensionssystemets resultaträkningar för inkomst- och premiepensionen framgår de kostnader som Försäkringskassan, PPM och AP-fonderna redovisar som kostnader i sina egna resultaträkningar, ”bruttoredoisade kostnader”¹³. De kapitalförvaltningskostnader i AP-fonderna och premiepensionssystemet som ”netto-redovisas”¹⁴ mot intäkt och fondavkastning framgår inte av pensionssystemets resultaträkning.

¹³ Begreppet bruttoredoisade kostnader används här för sådana kostnader som AP-fonderna, Försäkringskassan och PPM redovisar som kostnad i sina resultaträkningar.

¹⁴ Begreppet netto-redovisade kostnader används här för sådana kostnader som i AP-fondernas redovisning benämns provisionskostnader och prestationsbaserade arvoden/kostnader och som i PPM:s redovisning används för nettot av de poster som benämns förvaltningsavgifter och rabatter förvaltningsavgifter.

I det här avsnittet sammanställs de brutto- och netto-redovisade kostnaderna samt även sådana transaktionskostnader som AP-fonderna och PPM endast delvis kan fånga. Syftet är att ge en så fullständig bild av ålderspensionssystemets totala kostnader som möjligt.

Effekten för de försäkrade av de netto-redovisade kostnaderna är olika för premie- och inkomstpensionen. Inom premiepensionssystemet minskar dessa kostnader avkastningen eller dras av från premiepensionskontot genom ett kostnadsavdrag. Kostnaderna reducerar således tillgångarna och därmed den framtida premiepensionen för den försäkrade. I AP-fondernas netto-redovisade kostnader ingår däremot inte den kostnad som dras av från pensionskontot och i normalfallet¹⁵ påverkas inte heller indexeringen av pensionskapitalet och pensionerna. AP-fondernas netto-redovisade kostnader påverkar endast AP-fondernas tillgångar. Genom att endast pensionssystemets tillgångar, och inte dess skulder, minskas av dessa kostnader påverkar de pensionssystemets resultat negativt. Det innebär att balanstalet påverkas negativt. Eftersom de netto-redovisade kostnaderna är mycket små i förhållande till pensionskulden är dock effekten på balanstalet liten.

¹⁵ Endast i det fall balanseringen är aktiverad påverkar AP-fondernas netto-redovisade kostnader indexeringen av pensionerna.

Total kostnadsredovisning

Den sammanlagda kostnaden för pensionssystemets försäkringsadministration och kapitalförvaltning uppgår till knappt 4,4 miljarder kronor, varav 1,8 miljarder kronor redovisas i pensionssystemets resultaträkning. De 1,8 miljarderna är summan av försäkringsadministration (1 047 miljoner) och bruttoredoisade kapitalförvaltningskostnader (778 miljoner). Se tabellen Ålderspensionssystemets redovisade kostnader.

För inkomstpensionen uppgick de kostnader som redovisas i resultaträkningen år 2008 till 1 388 miljoner kronor, 610 miljoner i försäkringsadministration och 778 miljoner i bruttoredoisade kapitalförvaltningskostnader. Detta belopp (1 388 miljoner) belastar de försäkrades inkomstpensionskonton i orange kuvertet; dock med vissa periodiseringsskillnader. Utöver de 778 miljonerna hade AP-fonderna kostnader i form av provisionskostnader och prestationsbaserade arvoden/kostnader om 792 miljoner kronor samt transaktionskostnader om 430 miljoner kronor. Summa kostnader för inkomstpensionen är således 2 610 miljoner kronor.

I premiepensionens resultaträkning redovisas administrationskostnaden till 432 miljoner kronor. I beloppet ingår inte kostnader för försäkringsadministrationen avseende traditionell försäkring på 5 miljoner kronor. Denna kostnad netto-redovisas genom att avkastningen på fonderat kapital minskas (se not 17). Den totala kostnaden för premiepensionens försäkringsadministration uppgår därmed till 437 miljoner kronor, se Summa försäkringsadministration i tabellen nedan. För premiepensionssystemets del avser posten Kapitalförvaltningskostnader

netto redovisade avgifter som fonderna tar ut efter att rabatter återförts till premiepensionsspararna. Avgifterna uppgick till 758 miljoner kronor. Rabatten uppgick till 1 246 miljoner kronor, avgiften före rabatt var således 2 004 miljoner kronor. Utöver de 758 miljonerna i kapitalförvaltningskostnader består kostnaden för kapitalförvaltning av transaktionskostnader om 592 miljoner kronor. I likhet med motsvarande post för AP-fonderna utgör detta belopp inte någon fullständig redogörelse för alla transaktionskostnader. Samtliga premiepensionens kapitalförvaltningskostnader har reducerat avkastningen (se not 16).

Ålderspensionssystemets redovisade kostnader, miljoner kronor

	Inkomst- pension	Premie- pension	Totalt
Avgiftsuppbörd, m.m. (Skatteverket)	353	55	408
Pensionsadministration	257 *	382	639
Summa försäkringsadministration	610	437	1 047
Kapitalförvaltningskostnader brutto redovisade	778	0	778
Kapitalförvaltningskostnader netto redovisade	792	758	1 550
Transaktionskostnader**	430	592 ***	1 022
Summa kapitalförvaltning	2 000	1 350	3 350
Summa kostnader	2 610	1 787	4 397

* Beloppet är beslutad administrationskostnadsersättning från AP-fonden som Försäkringskassan erhåller.

** Här avses framför allt transaktionskostnader på aktiemarknaden. Transaktionskostnader på ränte- och valutamarknaden uppstår till följd av skillnad mellan köp- och säljkurs. Dessa kostnader redovisas inte i denna tabell.

*** Här redovisas endast kostnader i de fonder som rapporterar så kallad totalkostnadsandel (TKA) till PPM. Dessa fonder innehar cirka 95 procent av kapitalet i premiepensionssystemet. Beloppet inkluderar också räntekostnader och kupongskatt i fonderna.

Försäkringskassans kostnader

I pensionssystemets resultaträkning redovisas Försäkringskassans ersättning från AP-fonderna för administrationskostnader. Regeringen beslutar om kostnadsersättningen. Inkomstpensionens redovisning sker utifrån kontantmässig princip, inte bokföringsmässig princip. Skillnaden mellan ersättningen från AP-fonderna och Försäkringskassans redovisade kostnad för inkomstpension räknas av mot den ersättning myndigheten får två kalenderår efter det år skillnaden uppstod. I tabellen nedan framgår dels den beslutade ersättningen, det vill säga den kostnad som tas upp i pensionssystemets årsredovisning, dels den bokföringsmässiga kostnaden, ”kostnadsutfall”, som använts i tidsserierna nedan.

Försäkringskassans kostnad för inkomstpension, miljoner kronor

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ingående balans	45	61	-70	-92	16	139	312	302	66
Beslutad ersättning*	734	730	785	904	895	794	514	257	544
Kostnadsutfall**	719	861	807	796	772	622	524	493	
Årets över-/underskott	15	-131	-22	108	123	172	-10	-236	
Utgående balans	61	-70	-92	16	139	312	302	66	

* Beslutad ersättning från AP-fonderna. Den kostnad som tas upp i inkomstpensionens resultaträkning.

** Den kostnad som ingår i tabellerna Ålderspensionssystemets kostnader 2001–2008 och Kostnader i kronor per försäkrad 2001–2008.

Kostnadernas utveckling 2001–2008

För att ge perspektiv på kostnaderna redovisas i tabellerna nedan kostnads-posterna varje år från 2001 – det första året som pensionssystemets års-redovisning upprättades. Kostnaderna redovisas i kronor och i kronor per antal försäkrade, det vill säga antalet personer som har ett pensionskonto, inklusive pensionärer. För att öka jämförbarheten med övriga AP-fonder har sjätte AP-fonden från och med 2008 ändrat redovisningsprincip till den som de övriga AP-fonderna tillämpar. Historiska uppgifter för posten Kapitalförvaltningskostnader bruttoredoisade i tabellen har ändrats i enlighet med den nya redovisningsprincipen. Redovisningen i detta avsnitt avviker därför jämfört med föregående årsredovisning.

Ålderspensionssystemets kostnader 2001–2008, miljoner kronor

IP = inkomstpension, PP = premiepension

		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Avgiftsuppbörd, m.m. (Skatteverket)	IP	250	297	340	344	279	403	287	353
	PP	–	–	–	–	43	63	45	55
Pensionsadministration	IP*	719	861	807	796	772	622	524	493
	PP	499	442	351	285	244	272	273	382
Summa försäkrings- administration	IP	969	1 158	1 147	1 140	1 051	1 025	811	846
	PP	499	442	351	285	287	335	318	437
Kapitalförvaltningskostnader bruttoredoisade	IP	832	877	1 060	1 299	663	700	752	778
	PP	–	–	–	–	–	–	–	–
Kapitalförvaltningskostnader nettoredoisade	IP	–	–	–	–	769	672	803	792
	PP	306	273	374	523	697	892	924	758
Transaktionskostnader**	IP	305	414	369	424	435	430
	PP***	503	537	713	592
Summa kapitalförvaltning	IP	1 365	1 713	1 800	1 796	1 990	2 000
	PP	1 200	1 429	1 637	1 350
Summa kostnader	IP	2 512	2 853	2 851	2 821	2 801	2 846
	PP	1 487	1 764	1 955	1 787

* År 2001 och 2002 ingår kostnaden för Försäkringskassorna, RFV, Statens Pensionsverk, KPA och Konjunkturinstitutet. År 2003 och 2004 är det kostnader för Försäkringskassorna och RFV. År 2005 och framåt är det Försäkringskassans kostnader. Beloppet för inkomstpension avser faktisk kostnad medan beloppet i tabellen Ålderspensionssystemets redovisade kostnader avser administrationskostnadsersättning från AP-fonden.

** Se förklaring i tabellen Ålderspensionssystemets redovisade kostnader.

*** Se förklaring i tabellen Ålderspensionssystemets redovisade kostnader.

I tabellen framgår att ålderspensionssystemets kostnader för inkomstpension har varit relativt oförändrade under de senaste åren. Ålderspensionssystemets kostnader för premiepension har minskat från 2007 till 2008 eftersom det förvaltade kapitalet har minskat.

För att kunna jämföra kostnadernas storlek i förhållande till det ”kapital” som kostnaderna dras från redovisas pensionsskuldens storlek i tabellen.

Pensionsskuld/kapital på vilket kostnadsavdraget har gjorts 2001–2008, miljarder kronor

		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Pensionsskuld på vilket kostnadsavdraget gjorts	IP*	3 943	4 157	4 314	4 486	4 613	4 751	4 910	5 157
	PP	65	59	94	125	193	269	310	233

* Fördelningssystemets pensionsskuld till förvärsaktiva, exklusive skuld för tilläggspension och inkomstpension under utbetalning. Inget kostnadsavdrag görs på pensionen.

Enligt en överenskommelse mellan Försäkringskassan och PPM fördelas från och med 2005 samkostnader för inkomst- och premiepension i enlighet med respektive pensionsavgifts andel av total avgift, det vill säga 16/18,5 respektive 2,5/18,5. Den största samkostnaden är Skatteverkets arbete med avgiftsuppbörd och med att beräkna och fastställa pensionsgrundande inkomst. Andra exempel är kostnader för att producera och distribuera orange kuvertet och kostnader för pensionsportalen minpension.se. Före 2005 finansierade inkomstpensionen i allt väsentligt hela samkostnaden.

Kostnader i kronor per försäkrad 2001–2008

		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Avgiftsuppbörd, m.m. (Skatteverket)	IP	37	43	48	47	38	54	38	46
	PP	–	–	–	–	8	11	8	9
Pensionsadministration	IP	106	124	114	109	105	84	69	64
	PP	101	87	68	53	45	48	47	64
Summa försäkringsadministration	IP	143	167	162	156	143	138	107	110
	PP	101	87	68	53	53	59	55	73
Kapitalförvaltningskostnader bruttoredovisade	IP	123	126	150	178	90	94	100	101
	PP	–	–	–	–	–	–	–	–
Kapitalförvaltningskostnader nettoredovisade	IP	–	–	–	–	105	90	106	103
	PP	63	54	71	98	128	157	158	126
Transaktionskostnader	IP	43	57	50	57	58	56
	PP	92	94	122	99
Summa kapitalförvaltning	IP	193	235	272	241	264	260
	PP	220	251	280	225
Summa kostnader	IP	355	391	388	379	371	370
	PP	273	310	335	298
Antal försäkrade	IP	6 774 199	6 951 248	7 090 267	7 284 999	7 352 026	7 437 041	7 557 655	7 692 423
	PP	4 894 470	5 081 073	5 233 891	5 350 154	5 456 306	5 689 608	5 838 802	6 004 438

Kapitalförvaltningskostnaderna i förhållande till förvaltad kapital

Ytterligare ett sätt att beskriva kapitalförvaltningskostnadernas storlek är att jämföra dem med det kapital som förvaltas. Inkomstpensionens kapitalförvaltningskostnader avser Första–Fjärde AP-fonden samt Sjätte AP-fonden. Premiepensionens kapitalförvaltningskostnader avser de avgifter premiepensionsfonderna, inklusive Sjunde AP-fonden, tagit ut efter rabatter samt PPM:s kapitalförvaltningskostnader för den traditionella livförsäkringen. De skalfördelar som de fyra stora AP-fonderna inom inkomstpensionssystemet har framgår tydligt av tabellen nedan. År 2008 var summan av brutto- och nettoredovisade kostnader för dessa, samt den betydligt mindre Sjätte AP-fonden, 0,20 procent. AP-fondernas trans-

aktionskostnader uppgick till 0,05 procent, och Summa kapitalförvaltning till 0,25 procent. Kapitalförvaltningskostnaden för de mångdubbelt fler och betydligt mindre fonderna inom premiepensionssystemet uppgick till 0,30 procent, och transaktionskostnaden till 0,23 procent och Summa kapitalförvaltning till 0,53 procent av förvaltad kapital. Kostnadsskillnaderna förklaras dock inte enbart av skillnader i skalfördelar, utan även av att inkomstpensionens fonder investerar cirka 42 procent av sitt kapital i obligationer eller liknande tillgångar med i förhållande till aktier låga förvaltningskostnader. Inom premiepensionssystemet är endast cirka 23 procent av tillgångarna investerade i denna typ av tillgångar.

Kapitalförvaltningskostnaderna i förhållande till förvaltad kapital 2001–2008, procent

		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kapitalförvaltningskostnader bruttoredovisade	IP	0,15	0,17	0,20	0,21	0,09	0,09	0,09	0,10
	PP	–	–	–	–	–	–	–	–
Kapitalförvaltningskostnader nettoredovisade	IP	–	–	–	–	0,11	0,08	0,09	0,10
	PP	0,45	0,44	0,43	0,42	0,42	0,40	0,33	0,30
Transaktionskostnader	IP	0,06	0,07	0,05	0,05	0,05	0,05
	PP	0,30	0,24	0,25	0,23
Summa kapitalförvaltning	IP	0,26	0,28	0,25	0,22	0,23	0,25
	PP	0,72	0,64	0,58	0,53
Genomsnittligt förvaltad kapital*	IP	572 038	526 355	532 238	611 569	707 695	813 564	878 205	802 780
	PP	68 000	62 000	87 000	121 000	167 711	226 014	283 972	254 336

* Beräknat som kapitalet vid årets ingång + kapitalet vid årets slut dividerat med två, miljoner kronor.

Faktiskt gjorda kostnadsavdrag 2001–2008

År 2008 var inkomstpensionens kostnadsavdrag från pensionsbehållningarna 0,0226 procent. Kostnadsavdraget görs endast fram till det att pension börjar tas ut. Som angetts ovan belastar varken de nettoredovisade kapitalförvaltningskostnaderna på 0,10 procent av förvaltad kapital (0,02 procent av pensionsskulden) eller transaktionskostnaderna om 0,05 procent av förvaltad kapital (0,01 procent av pensionsskulden) pensions-spararna genom kostnadsavdrag. I orange kuvertets pensionsprognoser antas kostnadsavdraget ligga konstant på 0,045 procent.

År 2008 var avdraget för PPM:s förvaltningskostnader 0,16 procent, baserat på förvaltad kapital i premiepensionssystemet den 1 maj 2008. Här fortsätter avdraget även efter att pension har börjat tas ut. Fondförvaltar-nas kostnadsavdrag år 2008 motsvarade efter rabatter 0,30 procent. Därtill finns transaktionskostnader i form av courtage med mera som uppgår till omkring 0,23 procent. Det årliga procentuella kostnadsavdraget kommer att minska framöver. Allteftersom det fonderade kapitalet växer beräknas PPM:s kostnad sjunka från 0,16 procent till omkring 0,07 procent och rabatterna som återförs från fondförvaltarna och tillgodogörs pensions-spararna bedöms bli större.

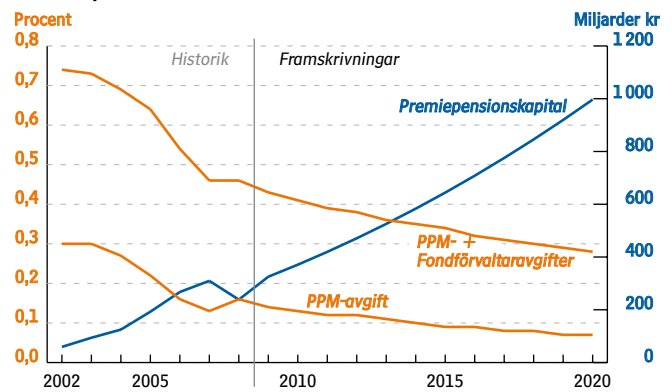
Gjorda kostnadsavdrag 2001–2008, procent

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
IP	0,0340	0,0520	0,0480	0,0604	0,0509	0,0312	0,0440	0,0226
PP, PPM	..	0,30	0,30	0,27	0,22	0,16	0,13	0,16
PP, fonder	0,45	0,44	0,43	0,42	0,42	0,40	0,33	0,30
PP, summa	..	0,74	0,73	0,69	0,64	0,56	0,46	0,46

Den kostnad som dras av från inkomstpensionskontona ska motsvara den kostnad som tas upp i inkomstpensionens resultaträkning. Detta belopp delat med inkomstpensionsskulden – de försäkrades saldon på sina inkomstpensionskonton – som inte börjat utbetalas skulle vara kostnadsavdraget uttryckt som en andel. Ett skäl till att så inte är fallet avser systemets infasning; fram till år 2021 ökas kostnadsavdraget stegvis till 100 procent, se not 11. Ett annat är att det är budgeterade kostnader, som dras av från skattade kontosaldon. De (små) avvikelser mellan avdragen och faktisk kostnad som därmed uppstår följs upp och korrigeras i påföljande års kostnadsavdrag.

Premiepensionen har motsvarande små periodiska avvikelser mellan den avgift som tas ut och PPM:s faktiska kostnad. Även dessa avvikelser korrigeras löpande.

Premiepensionens kostnader

Vad betyder kostnaderna för pensionens storlek?

Kostnadernas storlek är en viktig faktor för den framtida pensionen. En till synes låg avgift kan minska pensionen med en avsevärd andel eftersom den betalas över lång tid. Av de faktorer som påverkar pensionskapitalet är kostnadernas storlek den faktor som de ansvariga myndigheterna har störst kontroll över. Kostnaderna för premiepensionen kan även den försäkrade påverka.

Följande förenklade beräkningssätt ger en ganska precis uppfattning om vad en viss kostnadsprocent innebär för den utbetalade pensionens storlek. Den genomsnittliga tid som en inbetalad avgift ligger i systemet innan den börjar utbetalas är cirka 21 år, och den genomsnittliga tid som en krona ligger i systemet medan pension utbetalas är cirka 10 år. Om inkomstpensionens kostnad är 0,04 procent, kommer avdraget att minska inkomstpensionen till $(1-0,0004)^{21} \approx 99$ procent av vad den skulle ha varit utan kostnadsavdrag. Kostnaden minskar inkomstpensionen med cirka 1 procent. Om premiepensionens kostnader sjunker till, säg 0,3 procent, kommer avdraget att minska premiepensionen till $(1-0,003)^{31} \approx 91$ procent av vad den skulle ha varit utan kostnadsavdrag. Kostnaden minskar premiepensionen med 9 procent. Anledningen till att avdraget sker i 31 år är att i premiepensionssystemet görs kostnadsavdraget också under den tid pensionen utbetalas. En inte ovanlig fondförvaltningsavgift i Sverige för sparande utanför det allmänna pensionssystemet är omkring 1 procent – ofta högre. En avgift på 1 procent under samma tid som i exemplet ovan innebär att det sparade kapitalet blir 73 procent av vad det skulle ha varit i förhållande till om avgiften varit 0 procent, 27 procent försvinner i avgifter.

Pensionssystemets värdeutveckling

Den allmänna pensionen består till huvuddelen av inkomstgrundad pension. Varje år under det aktiva livet betalar de förvärvsarbetande en viss del av inkomsten som pensionsavgift. Större delen av avgiften går till systemet för inkomstpension och en mindre del till premiepensions-systemet. Pensionen tjänas in under lång tid, 40–45 år eller ännu längre. Därför är det viktigt för pensionens framtida storlek vilken värdeutveckling som de inbetalda avgifterna får. Värdeutvecklingen kan jämföras med räntan på ett banksparande. Exempelvis får en person som sätter in ett konstant belopp varje år under 40 års tid med en årlig ränta på 2 procent hela 54 procent större slutbehållning än en sparare utan årlig avkastning.

I inkomstpensionssystemet bestäms räntan av den procentuella ökningen i inkomstindex. Detta följer i sin tur den genomsnittliga utvecklingen av de förvärvsarbetandes inkomster. I premiepensions-systemet bestäms räntan av avkastningen på de fonder som pensions-spararna valt. En skillnad är också att räntan i inkomstpensionen är lika för alla, medan premiepensionsspararnas avkastning kan variera kraftigt från person till person, beroende på vilken typ av fonder som valts.

Värdeutvecklingen under 2008

Konjunkturen försämrades kraftigt under 2008, både i Sverige och i den övriga världen. Ett markant inslag i nedgången var stora kursfall på aktiebörserna. På Stockholmsbörsen förlorades drygt 40 procent av de aktievärden som fanns vid årets början. Aktieavkastningen har störst betydelse för sparandet i premiepensionssystemet, eftersom detta till övervägande del placerats i aktier.

Även inkomstpensionssystemet påverkas emellertid, via kapitalet i AP-fonderna. Deras tillgångar består till över hälften av aktier. Nedgången i marknadsvärdet på fondernas placeringar bidrar till att den så kallade balanseringen träder i funktion år 2010 (se närmare avsnittet Så fungerar den allmänna pensionen). AP-fondernas marknadsvärde är en av de faktorer som avgör detta. Genom balanseringen minskar uppräknin-gen från 2009 till 2010 av pensionärernas inkomst- och tilläggs-pensioner. Likaså reduceras uppräknin-gen av de förvärvsarbetandes intjänade inkomstpensionsrätter.

Balanseringen 2010 är oberoende av om en uppgång i börsvärdena skulle ske under loppet av 2009 – det är AP-fondernas värden vid slutet av 2008 som räknas.

De premiepensioner som börjat betalas ut och är relaterade till börs-utvecklingen påverkas negativt redan 2009. Pensionerna från premiepensionssystemet är dock än så länge mycket små, eftersom systemet är i sin tidiga uppbyggnadsfas. Avkastningen i PPM:s fondsystem blev kraftigt negativ, -34,5 procent under 2008. Det bör nämnas att premiepensionskapitalet inte påverkas av den ovannämnda balanseringen, som endast gäller inkomstpensionssystemet.

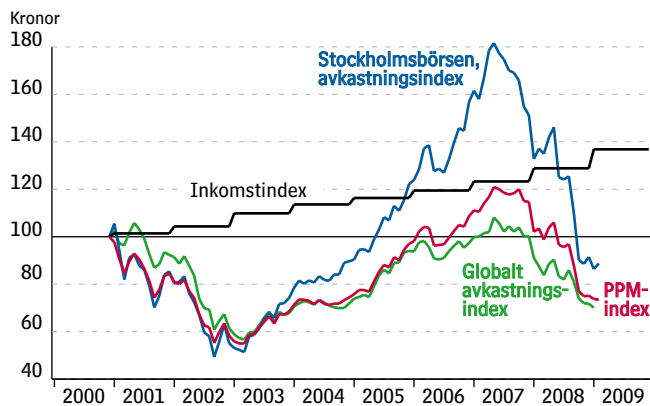
Pensionsbehållningen i inkomstpensionen skrivs upp i takt med inkomstindex. Till skillnad mot vad som gäller premiepensionssystemet görs värdeförändringarna bara vid årsskiftena. Vid ingången av 2008 höjdes inkomstindex med 4,5 procent och vid ingången av 2009 med

6,2 procent. Premiépensionskapitalet motsvarar än så länge bara 3 procent av inkomstpensionens kapital, varför det samlade pensionskapitalet fortsatte att öka under 2008.

Inkomstpension och premiépension som komplement till varandra

Ett av syftena med att inrätta premiépensionen som komplement till fördelningssystemet var att variationer över åren i löneinkomsternas tillväxt och kapitalavkastningen skulle kunna jämna ut varandra. Utvecklingen under 2008 är exempel på där denna riskspridning fungerade som tänkt. Den relativt stora ökningen i inkomstindex kompenenserade den negativa kapitalavkastningen och gav en relativt god samlad förräntning i pensionssystemet. Betydelsen av riskspridningen kommer att öka i framtiden, när premiépensionsfondernas andel av det totala pensionskapitalet blir större.

Värdet av 100 kronor som sattes in i december 2000 i inkomstpensionssystemet (inkomstindex) och i premiépensionssystemet (PPM-index) samt i en genomsnittlig aktieportfölj på Stockholmsbörsen respektive på den globala aktiemarknaden

Avkastningsindex för Stockholmsbörsen enligt Affärsvärlden, globalt aktieavkastningsindex enligt Morgan Stanley Capital International Inc., omräknat till SEK.

I december år 2000 kunde premiépensionsspararna börja placera sitt kapital i systemets fonder. Dessförinnan hade de under några år förvaltats tillfälligt på räntebärande konto i Riksgäldskontoret. Värdet av ett belopp som sattes in vid starten 2000 har genomsnittligt varierat kraftigt under åren. Fram till våren 2007 hade inkomstpensionen och fonderna i premiépensionssystemet nästan samma ackumulerade avkastning: en värdeökning på ungefär 20 procent sedan slutet av 2000. Börsfallet 2008 medförde en genomsnittlig tillbakagång för fonderna, som vid årets slut resulterat i en genomsnittlig värdeminskning på 24,9 procent sedan 2000, mätt med PPM-index, medan tillväxten i inkomstindex fortsatt.

PPM-index mäter hur ett belopp som satts in i systemet vid en viss tidpunkt i genomsnitt har förändrats under en viss period (s.k. tidsviktad avkastning). Enskilda pensionssparare har normalt haft en annan genomsnittsavkastning, inte bara beroende på placeringarnas inriktning, utan också beroende på hur stort kapital de individuellt haft placerat vid olika tidpunkter. Denna avkastning kallas internränta eller kapitalviktad avkastning, och behandlas i ett särskilt avsnitt i det följande.

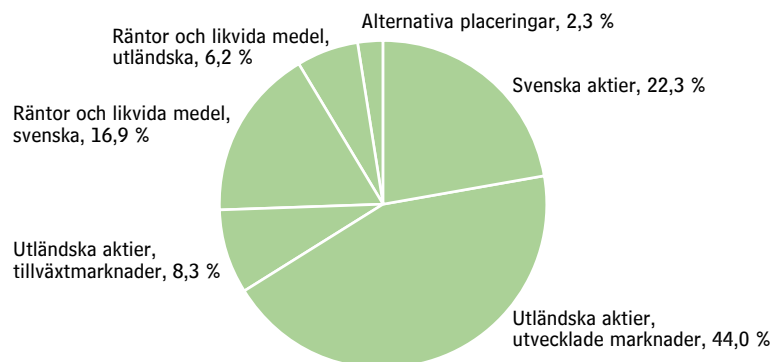
Premiépensionssystemet har genomlevt två kraftiga nedgångar på aktiemarknaden och en lång uppgång: nedgången 2000–2003, uppgången 2003–2007 och nedgången 2007–2008. Startåret 2000 är inte ett rättvist

jämförelseår för en bedömning av systemets hittillsvarande prestationer – aktievärdena var då ännu mycket höga, efter kraftiga uppgångar under 1990-talet.

Det aktuella marknadsläget vid tidpunkten då premiepensionen börjar tas ut kan ha stor betydelse. För den som är försiktig kan det vara lämpligt att under ett antal år före pensioneringen byta till fonder som normalt varierar mindre kraftigt, t.ex. obligationsfonder. En riskbenägen person kan å andra sidan vilja ta chansen att ha ett stort pensionskapital på den tilltänkta pensioneringsdagen och investera mycket i aktier, med risken att kapitalet i stället blir litet. Det ska emellertid framhållas att pensioneringen inte behöver utgöra slutpunkt för värdeutvecklingen. Den som går i pension vid ett oförmånligt marknadsläge kan senare lyckas få pensionsnivån väsentligt förbättrad, om han/hon väljer att även fortsättningsvis ha pengarna placerade i fondförsäkring (vilket en stor majoritet av pensionärerna hittills gjort). För den som likafullt vill byta till traditionell livförsäkring, med garanterade framtida månadsbelopp, är utsikterna att framgent kompensera förlusten mer begränsade. Detta sker i så fall genom den återbäringsränta som PPM beslutar om.

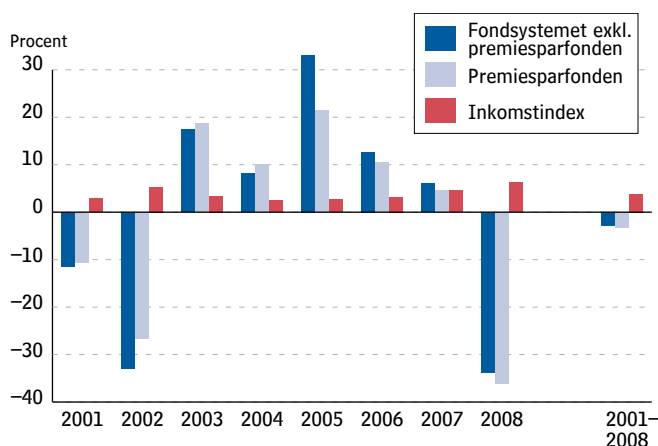
Avkastningsindex på Stockholmsbörsen steg betydligt mer än PPM-index 2003–2007, men föll därefter kraftigare under 2008. Skillnaden i förloppen beror till stor del på att premiepensionsspararna till övervägande del har placerat i utländska aktier. Både börsuppgången fram till 2007 och den följande nedgången var större på Stockholmsbörsen än på de flesta stora börserna i utlandet. Till detta kommer att en viss del av placeringarna gjorts i räntefonder med stabil avkastning. Premiepensionssparare med utländska fonder har gynnats något av kronkursens fall under 2008. Kronfallet har begränsat nedgången för utländskt aktiekapital uttryckt i svenska kronor.

Premiepensionskapitalets fördelning på placeringsobjekt vid slutet av 2008

De som har avstått från att välja fonder, och därmed har sina medel placerade i premiesparfonden under sjunde AP-fondens förvaltning, har uppnått ungefär samma avkastning som de genomsnittliga aktiva väljarna. Ett belopp insatt i premiesparfonden i december 2000 hade fram till slutet av 2008 fått en negativ avkastning med $-3,2$ procent per år att jämföra med $-2,9$ procent för dem som själva valt fonder.

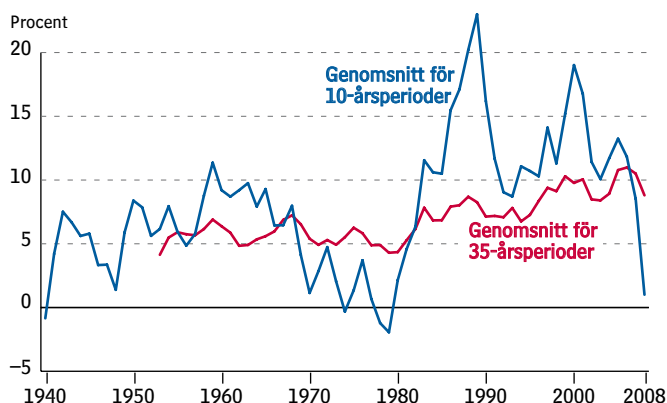
Värdeutveckling i premiepensionssystemet och förändringar i inkomstindex

Långsiktighetens betydelse

Premiepensionssystemet kan som nämnts inte värderas utifrån den negativa genomsnittsavkastningen sedan år 2000. Betydelsen av långsiktighet underskattas lätt, både under upp- och nedgångstider. Under 90-årsperioden 1918–2008 var den genomsnittliga reala avkastningen på Stockholmsbörsen 6,3 procent per år. Detta betyder inte att man med större säkerhet kan vänta sig en sådan avkastning på 10 års, eller ens 20 eller 30 års sikt. Avkastningen har under olika tioårsperioder sedan 1930 varierat från 23 procent per år (1980–89) ned till *minus* 2 procent per år (1970–79). Även under tioårsperioden 1931–40 var den reala avkastningen negativ. Under tioårsperioden 1999–2008 var den reala aktieavkastningen 1,2 procent per år, men förskjuter man perioden bara ett år tillbaka (till 1998–2007) var talet 8,5 procent. Detta är inte unikt. Liknande stora och snabba förskjutningar mellan tioårsgenomsnitt har skett förr.

Real avkastning på Stockholmsbörsen under successiva 10- och 35-årsperioder

Kurvorna visar för varje år den reala avkastningen i genomsnitt sedan 10 respektive 35 år tillbaka i tiden. I punkten som representerar exempelvis 2008 redovisas 1,2 procent per år för 10-årsperioden 1999–2008, och 8,9 procent per år för 35-årsperioden 1974–2008.

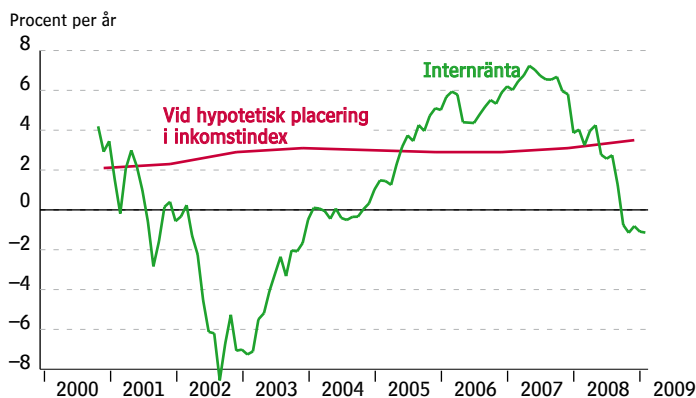
Slutsatsen är att ”lång sikt” inte är 5–7 år som ibland sägs, utan att man bör tänka sig en betydligt längre period. I pensionsammanhang kan det för yngre personer vara rimligt att ha ett 30–40-årigt perspektiv. Historiskt sett har värdeutvecklingen under 35-årsperioder varit mer stabil och varierat mellan 5 och 10 procent per år, vilket är bra att ha i minne, speciellt efter 2008 års värdeutveckling.

Avkastningen i premiepensionssystemet mätt med internränta

Den typ av värdeutvecklings- eller avkastningsmått som redovisats ovan kallas ibland "tidsviktad" avkastning, och tar inte hänsyn till att kapitalets storlek kan ha förändrats kraftigt under sparperioden. Vad som alltså visats för premiepensionssystemet som helhet är hur värdet av en insatt krona genomsnittligt har utvecklats över en viss period. För de individuella spararna i premiepensionssystemet är det viktigt att redovisa ett annat mått, nämligen den interna räntan. Anledningen är att kapitalet på pensionsspararnas konton vuxit kraftigt sedan starten, som följd av att systemet är under uppbyggnad. Vid slutet av år 2007 fanns sex gånger så stort kapital i fonderna som vid slutet av 2000. Det var alltså ett betydligt större belopp som exempelvis kunde åtnjuta 2005 års mycket höga avkastning än det belopp som drabbades av 2002 års lika kraftigt negativa avkastning. Internräntan, eller den "kapitalviktade" avkastningen tar hänsyn till detta genom att ge 2005 en större vikt än 2002. I PPM:s internränteberäkningar tas dessutom hänsyn till andra faktorer, såsom förvaltningsavgifter, rabatter och arvsvinster.

Av detta skäl har internräntan i det samlade premiepensionssystemet varit bättre än den tidsviktade avkastningen. Om internräntan i premiepensionssystemet beräknas sedan den egentliga starten 1995, och alltså den tillfälliga förvaltningens avkastning fram till år 2000 på cirka 5 procent per år inbegrips, blir resultatet ändå en negativ avkastning. Fram till slutet av 2008 blev utfallet i genomsnitt minus 0,8 procent per år.

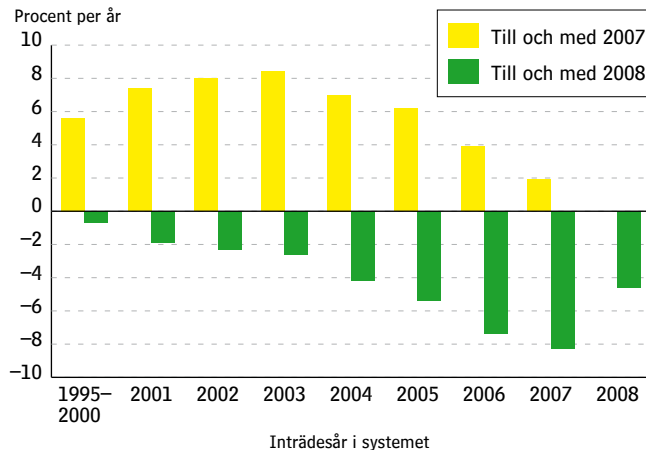
Genomsnittlig internränta för alla premiepensionssparare fram till olika tidpunkter under åren 2000–2008, räknat från deras respektive inträdesår

För inkomstindex, som bestämmer värdeutvecklingen för inkomstpensionen, fyller en internränteberäkning inte den funktion som den gör i premiepensionssystemet, eftersom några likartade stora förändringar i antalet avgiftsbetalare inte har ägt rum, och eftersom förändringarna i inkomstindex ökningstakt inte varierat särskilt mycket. PPM brukar däremot göra en parallellberäkning av den internränta pensionsspararna skulle ha uppnått om alla hade placerat sitt sparande i en *hypotetisk obligation med samma avkastning som tillväxten i inkomstindex*. Även "icke-väljarna" antas ha gjort denna placering. Det visar sig att internräntan fram till slutet av 2008 med denna hypotetiska placering skulle ha uppgått till plus 3,5 procent per år, räknat i genomsnitt från spararnas respektive inträdesår i systemet. Detta kan jämföras med deras *faktiskt uppnådda internränta* i fondsystemet. Denna blev, som nyss nämnts, minus 0,8 procent fram till slutet av 2008.

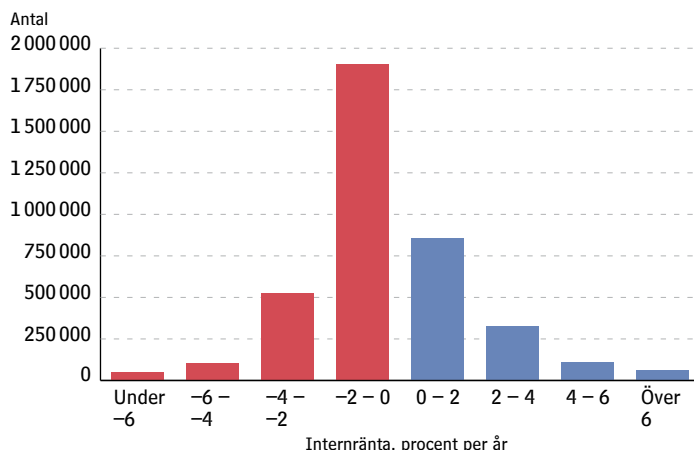
För pensionssparare som trätt in i fondsystemet under de senaste åren har internräntan naturligtvis varit sämre än så. För dem som trädde in i systemet före 2004 har dock förlusterna begränsats genom att en del av deras inbetalningar fick vara med om de mycket höga avkastningstalen under 2005–2006. Även de som trädde in i fondsystemet först 2008 har haft en ganska liten värdeminskning, trots börsfallet. Detta förklaras av att de under större delen av den tid som de gjort inbetalningar till premiepensionen (sedan år 2006) haft sina medel i den s.k. tillfälliga förvaltningen till riksgäldsrenta (5–6 procent).

Genomsnittlig internränta från inträdesåret till slutet av 2007 respektive 2008, för premiepensionssparare fördelade på inträdesår i fondsystemet

Bland de pensionssparare som varit med i premiepensionssystemet sedan starten 1995 hade 65,5 procent haft negativ värdeutveckling (internränta) fram till slutet av 2008. Det kan nämnas att ett år tidigare, fram till slutet av 2007, hade endast 1,1 procent haft negativ utveckling. Fram till utgången av 2008 har 12,8 procent haft mer än 2 procents avkastning på årsbasis. Samtidigt har 17,2 procent haft en lägre avkastning än -2 procent per år.

Pensionssparare som började betala till premiepensionssystemet 1995, fördelade på nivåer av internränta fram till utgången av 2008

Uppgifterna baseras på ett urval innehållande cirka 22 000 personer som började betala till systemet 1995.

Eftersom uppgifterna avser personer som varit med ända från 1995, är orsaken till den stora spridningen inte att de kommit in vid olika tidpunkter (jfr den tidigare figuren visande fördelningen på inträdesår). Det är i stället valet av fondplaceringar med kraftigt olika avkastningsutfall som är huvudorsak.

AP-fondernas värdeutveckling

AP-fondernas roll är att fungera som en finansiell buffert för att jämna ut perioder av löpande över- och underskott i inkomstpensionssystemet. Med början 2009 överstiger systemets löpande utgifter de löpande inkomsterna vilket ställer krav på årliga nettotillskott från buffertfonderna.

Första–Fjärde samt Sjätte AP-fondens värdeutveckling efter avdrag för kostnader

Procent						
AP-fond	2008	2007	2006	2005	2004	Genomsnitt 2004–2008
Första	-21,9	4,6	9,6	17,4	11,2	3,2
Andra	-24,1	4,0	12,8	18,5	11,4	3,3
Tredje	-19,8	5,0	9,5	17,7	11,2	3,8
Fjärde	-21,0	2,4	10,4	16,8	10,5	2,9
Sjätte	-16,6	14,1	13,7	8,9	8,7	5,1
Totalt	-21,6	4,2	10,7	17,4	10,9	3,3

Buffertfondernas samlade värdeminskning uppgick till nära 22 procent under 2008. Till följd av en positiv börsutveckling under åren dessförinnan var den genomsnittliga avkastningen under femårsperioden 2004–2008 dock positiv, drygt 3 procent per år.

Pensionssystemets framtid i tre scenarier

För att belysa hur olika utvecklingsförlopp kan påverka pensionssystemets finansiella ställning och pensionernas storlek presenteras framskrivningar av systemets utveckling på 75 års sikt.

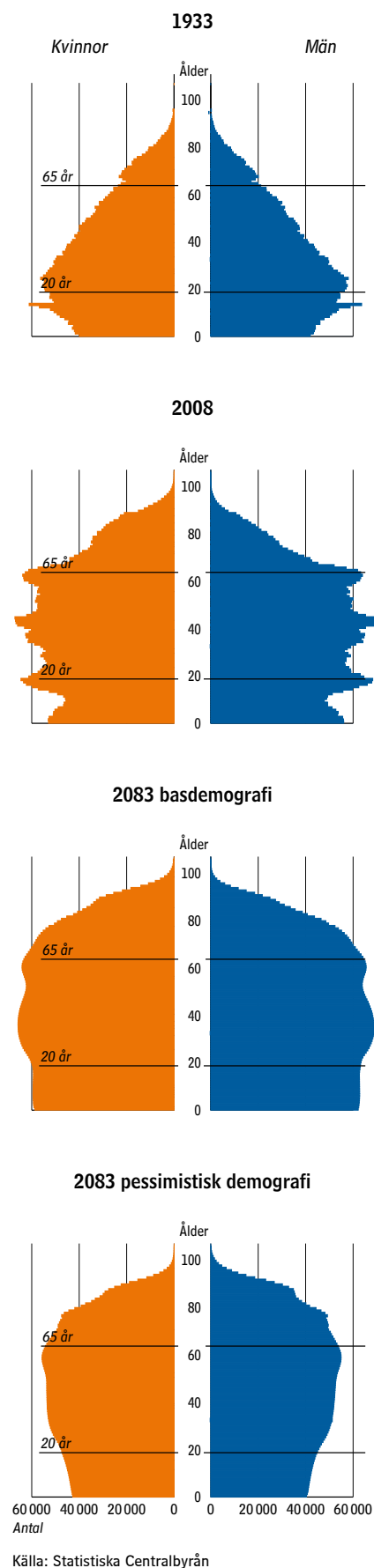
Inkomstpensionssystemets långsiktiga finansiella utveckling beskrivs i tre olika utvecklingsförlopp. De tre framskrivningarna benämns bas, optimistiskt respektive pessimistiskt scenario och beräkningsantaganden i dessa är desamma som i tidigare års Orange Rapport. Någon justering av antaganden om t.ex. fondavkastning med hänsyn till den senaste tidens kraftiga kursfall på aktiebörserna har således inte gjorts, eftersom syftet med framskrivningarna främst är att åskådliggöra systemets utveckling under olika betingelser på längre sikt. Basscenariot utgår från SCB:s senaste befolkningsprognos och antar en årlig real inkomstillväxt på 1,8 procent samt 3,25 procent real avkastning på buffertfondens medel. I övriga scenarier har antaganden gjorts som innebär en mer positiv, respektive en mer negativ utveckling för inkomstpensionssystemets finansiella ställning.

Dessa framskrivningar sträcker sig 75 år framåt i tiden. Om 75 år prognostiseras befolkningsstrukturen att vara olik den vi har i Sverige i dag, detta illustreras i befolkningspyramiderna i marginalen. Basscenariot och det optimistiska scenariot har samma demografiska antaganden. I det pessimistiska scenariot är migrationen och nativiteten lägre. Som jämförelse visas även hur befolkningspyramiden såg ut för 75 år sedan, det vill säga år 1933. Då var återstående medellivslängd för en 65-åring ungefär 13 år, i dag är den cirka 19 år och år 2083 beräknas den vara 23 år. För 75 år sedan var 9 procent av befolkningen över 65 år, i dag är denna andel drygt 18 procent. År 2083 beräknas andelen vara 24,5 procent i scenariot med basdemografi och 35 procent i scenariot med pessimistisk demografi.

Resultaten av framskrivningarna redovisas som beräkningar av avgiftsnetto, buffertfondens storlek, balanstal samt genomsnittlig pensionsnivå för nyblivna pensionärer. Sammanfattningsvis kan sägas att i alla tre scenarierna är avgiftsnettot negativt från år 2009 och under ganska många år framöver. Pensionsutbetalningarna beräknas således överstiga avgiftsinkomsterna, men det är endast i det pessimistiska scenariot som detta så småningom leder till att buffertfonden töms. Att fonden töms beror på att antalet personer i aktiv ålder är lågt och att buffertfondens avkastning är låg i detta scenario.

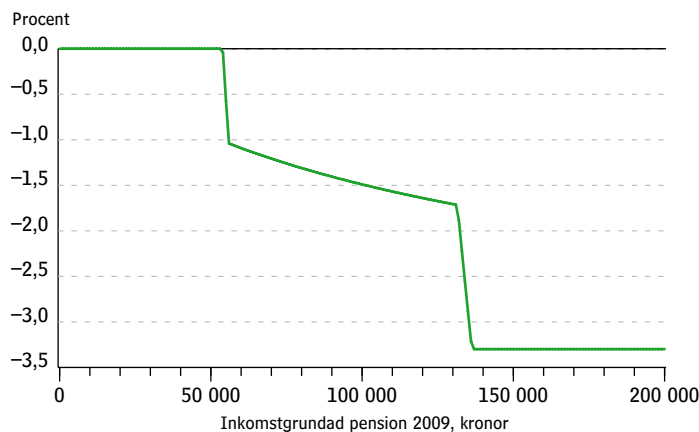
Pensionssystemets finansiella ställning har försämrats under 2008 – se avsnittet Orange rapport på 7 minuter. Balanstalet har beräknats till 0,9672, vilket innebär att balanseringen aktiveras 2010. Inkomst- och tilläggs-pensioner som betalas ut under 2010 kommer därmed att reduceras med 3,28 procent jämfört med en situation utan balansering. Reduktionen kommer till viss del att kompenseras av högre garantipension. För pensionärer med en inkomstgrundad pension mellan 1,26 och 3,07 prisbasbelopp (1,14–2,72 för gifta) kompenseras 48 procent av minskningen av högre garantipension medan de med lägre pension kompenseras fullt ut. Diagrammet på sidan 30 visar den effekt balanseringen har på den totala pensionen. Pensionärer med inkomstgrundad pension eller lägre inkomst-

Befolkningen för 75 år sedan, nu och om 75 år i de två demografiska scenarierna

pension påverkas inte alls av balanseringen. Då inkomstpensionsdelen av den totala pensionen ökar och garantipensionsdelen minskar blir också balanseringseffekten högre. En person som år 2009 har en pension på cirka 137 000 kronor eller mer kommer även efter 2010 års balansering att ligga över gränsen för rätt till garantipension. Balanseringseffekten dämpas därför inte längre av garantipension.

Balanseringens effekt på totala pensionen 2010

Balanseringen kommer att vara aktiverad olika långa tider i de tre scenarierna. I basscenariet beräknas balanstalet ligga omkring 1,0 fram till 2035. Den långa perioden med ett svagt balanstal förklaras av att buffertfonden ligger kvar på 2008 års låga nivå – detta är en följd av de antaganden som gäller för framskrivningsscenarierna.

Kapitlet avslutas med en diskussion om beräkning av pensionsnivåer och ersättningsgrader. Framskrivningarnas pensionsnivåer har kompletterats med de ersättningsgrader som finns i varje individs orange kuvert. Dessa ersättningsgrader har beräknats genom att dividera varje individs prognos för pensionen vid 65 års ålder med den egna inkomsten.

Basscenariot

Basscenariots demografiska utveckling följer SCB:s senaste befolkningsprognos från 2008. I den antas nativiteten ligga på en stabil nivå på 1,85 barn per kvinna under hela prognosperioden. 2008 var medellivslängden för män 79 år och förväntas öka till 83,7 år 2050. För kvinnor förväntas livslängden öka från 83 till 86,3 under samma tidsperiod. Efter år 2050 är antagandena om dödlighet, det vill säga den förväntade livslängden, oförändrade. De senaste 20 åren har nettoinvandringen uppgått till i genomsnitt 24 400 personer per år. 2006 blev nettoinvandringen på grund av den tillfälliga asyllagen 50 000 personer och även 2007 och 2008 var nettoinvandringen hög och hamnade då på omkring 54 000 personer. Under de första åren i framskrivningen fram till 2010 antas en hög årlig nettoinvandring. Från år 2010 och framåt beräknas genomsnittet till cirka 24 000 per år. Andelen personer 16–64 år som har en årsinkomst över ett (1) inkomstbasbelopp antas ligga kvar på nuvarande nivå omkring 85 procent, vilket ungefär motsvarar en sysselsättningsgrad enligt så kallad

AKU-definition om 80 procent. Den reala tillväxten i snittinkomst antas vara 1,8 procent per år. Buffertfondens reala avkastning har oförändrat antagits vara 3,25 procent per år. Samma avkastning, efter förvaltningskostnader, har antagits för premiepensionsfonderna i beräkningen av den framtida premiepensionen för en nybliven pensionär.

Optimistiskt scenario

De demografiska antagandena är desamma som i basscenariot, endast ekonomiska faktorer skiljer scenarierna åt. I det optimistiska scenariot är andelen personer i åldrarna 16–64 år med en årsinkomst över ett inkomstbasbelopp 86 procent, den reala tillväxten i snittinkomst 2,0 procent efter år 2010 och real buffertfondavkastning 5,5 procent. Även premiepensionsavkastningen antas vara 5,5 procent reallt, efter förvaltningskostnader. Ur ett historiskt perspektiv är vare sig tillväxt- eller avkastningsantagandet särskilt högt.

Avgiftsnettot

Pensionsutgifternas storlek är en funktion av systemets regler och hur dessa samverkar med demografiska och ekonomiska utvecklingsförlopp. Eftersom årskullarna i befolkningen är olika stora, och i viss utsträckning har arbetat olika mycket, kommer systemets avgiftsinkomster och pensionsutgifter att variera över tiden. För att de tre framtidssceniernas avgiftsnetton, det vill säga influtna avgifter minus pensionsutbetalningar, ska kunna jämföras med varandra har avgiftsnettot dividerats med scenariots influtna avgifter. Därmed elimineras den volymeffekt som de olika tillväxttakterna har på avgiftsnettot uttryckt i kronor.

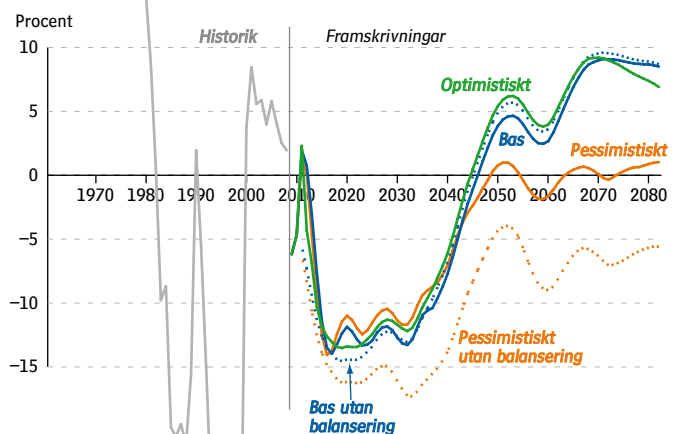
När ATP-systemet infördes 1960 var avgiftsuttaget större än de inledningsvis blygsamma pensionsutgifterna, i procent av avgifterna var överskottet stort. Avgiftsnettot har varierat kraftigt sedan 1980. Variationerna förklaras främst av regelförändringar, dels i avgiftsprocenten som påverkat inkomsterna, dels i beräkningar av basbeloppet som påverkat utgifterna. En mindre del av variationerna i avgiftsnettot förklaras av förändringar i antalet pensionärer och antalet förvärvsarbetande.

Avgiftsnettot förväntas bli negativt från år 2009 då 1940-talets stora årskullar lämnar arbetskraften och går i pension. Omkring år 2020 avtar försvagningen och så småningom minskar avgiftsunderskottet. Efter år 2046 (2043 i Orange Rapport 2007) är inkomsterna större än utgifterna i basscenariot och omkring 2043 i det optimistiska scenariot. I det pessimistiska scenariot är avgiftsnettot dock fortsatt negativt fram till 2050.

Buffertfonden

Buffertfondens storlek kan uttryckas i termer av fondstyrka, det vill säga fondkapitalet dividerat med årets pensionsutbetalningar. Fondstyrkan visar hur många års pensionsutbetalningar som fonden, utan avgiftstillskott

Avgiftsnetto
Influtna avgifter minus pensionsutbetalningar i procent av influtna avgifter

Pessimistiskt scenario

Det pessimistiska scenariots antaganden om nativitet och nettoinvandring är lägre än i basalalternativet. Nativiteten antas till 1,65 barn per kvinna. Nettoinvandringen antas under åren fram till 2015 uppgå till i genomsnitt 17 000 personer per år och för åren därefter till 15 000 per år. Nativiteten och migrationen följer SCB:s låga antaganden i befolkningsprognosen från 2007. Medellivslängden utvecklas som i de två övriga scenarierna. Antagandet om arbetskraftsdeltagandet är samma som i bas-scenariot, men den reala tillväxten i snittinkomsten är här 1 procent på sikt. Buffertfondens och premiepensionsfondernas reala avkastning, efter förvaltningskostnader, är också 1 procent. Med en avkastning lika med ökningen i snittinkomst bidrar i princip inte buffertfondens avkastning till den långsiktiga finansieringen av pensionerna. Buffertfonden blir en demografiskt betingad och för systemets finansiering neutral förvaring av pensionskapital. Antagandena i det pessimistiska scenariot innebär att avgifts-

flödet växer långsamt i förhållande till den eftersträfvade indexeringen i snittinkomst. Det pessimistiska scenariot beskriver de risker som hanteras av balanseringen och hur pensionerna påverkas av en långvarig negativ utveckling.

eller avkastning, kan finansiera. Att buffertfonden utvecklas olika i de tre framtidsscenarierna beror både på skillnaderna i avgiftsnetto och skillnaderna i antagen fondavkastning.

Historiskt är fondstyrkan hög. Vartefter antalet ATP-pensionärer har ökat har fondstyrkan minskat. I genomsnitt har fondstyrkan varit knappt fem år sedan 1990. Vid utgången av 2008 var fondstyrkan 3,2 år.

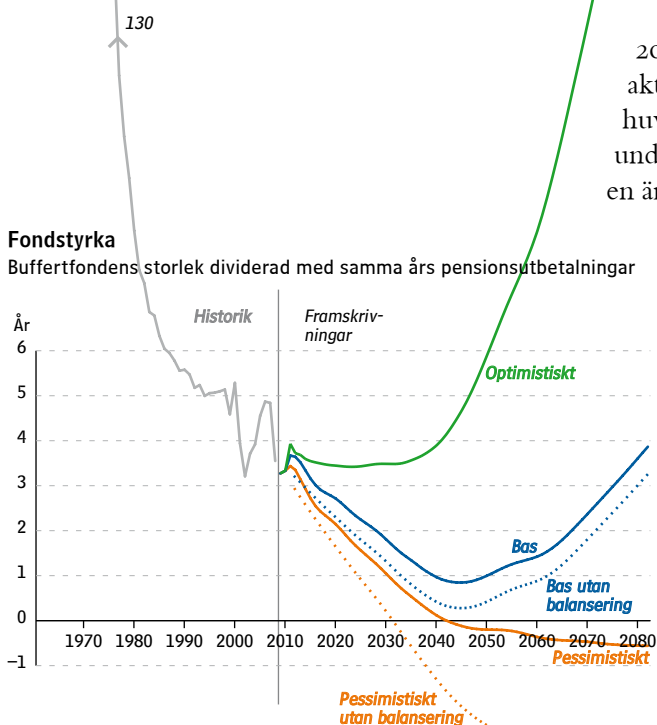
I basscenariot medför avgiftsunderskottet att fondstyrkan långsamt minskar. Fondstyrkan är som lägst år 2045 och motsvarar då drygt 10 månaders utbetalningar med antagandet att avkastningen är 3,25 procent.

I det optimistiska scenariot växer fondstyrkan kraftigt. Detta förklaras av det begränsade avgiftsunderskottet och av att fondavkastningen är hög i förhållande till snittinkomstens utveckling. År 2050 motsvarar fondens storlek nästan sex års pensionsutbetalningar och år 2065 motsvarar den 10 års pensionsutbetalningar.

I det pessimistiska scenariot töms buffertfonden år 2043 och är därefter svagt negativ. Trots att balanseringen aktiveras töms således fonden och blir negativ. Detta beror huvudsakligen¹⁶ på att beräkningen av omsättningstiden underförstått innebär ett antagande om att befolkningmängden är konstant. Vid en trendmässig minskning av befolkningen i yrkesaktiva åldrar innebär detta antagande att omsättningstiden överskattas något. Att balanseringen utformats på ett sätt som inte eliminerar risken för att buffertfonden kan tömmas är ett medvetet val. Denna risk har hanterats genom att fonderna givits en lånerätt. Eventuell upplåning ska ske via Riksgälden.

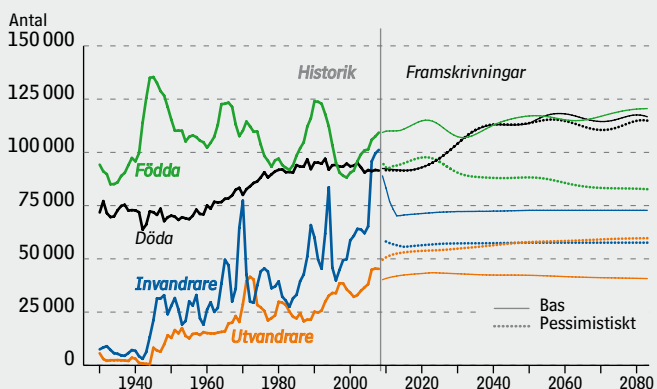
När den antagna befolkningsminskningen upphör styrs buffertfonden mot en fondstyrka som lägst är noll. Under de år fonden är negativ betalas ränta på lånen. I diagrammet har låneräntan, via Riksgälden, antagits vara lika stor som den i scenariot antagna avkastningen, det vill säga 1 procent.

¹⁶ En bidragande orsak är eftersläpning mellan den tidpunkt då underskottet uppstår och åtgärdas med balanseringen.

Beskrivning av antagandena i scenarierna

Födda, döda, invandrade och utvandrade, 1928–2008 och antaganden till 2083

Diagrammet visar befolkningsutvecklingen 75 år bakåt i tiden och antagandena 75 år framåt i tiden. De stora födelsekullarna på 1940-, 1960- och 1990-talet framgår tydligt. Antalet döda ökar varje år, inte därför att dödligheten ökar utan för att befolkningen är större. Topparna på invandringen är under 1960–1970-talet då Sverige hade arbetskraftsinvandring framför allt från Finland. Ytterligare en topp inföll i början av 1990-talet då det kom många flyktingar från före detta Jugoslavien. Topparna för invandringen de senaste åren framkommer också tydligt. De demografiska förutsättningarna är desamma i bas- och det optimistiska scenariot.

När balanseringen inleds år 2010 är den årliga minskningen av pensionsnivån relativt snittinkomstens utveckling stor till en början men minskar under perioden. Under de närmaste åren beror balanseringen främst på den globala finanskrisen och efterföljande lågkonjunktur. I ett längre tidsperspektiv påverkar även samhällsekonomiska och demografiska faktorer balanseringens varaktighet.

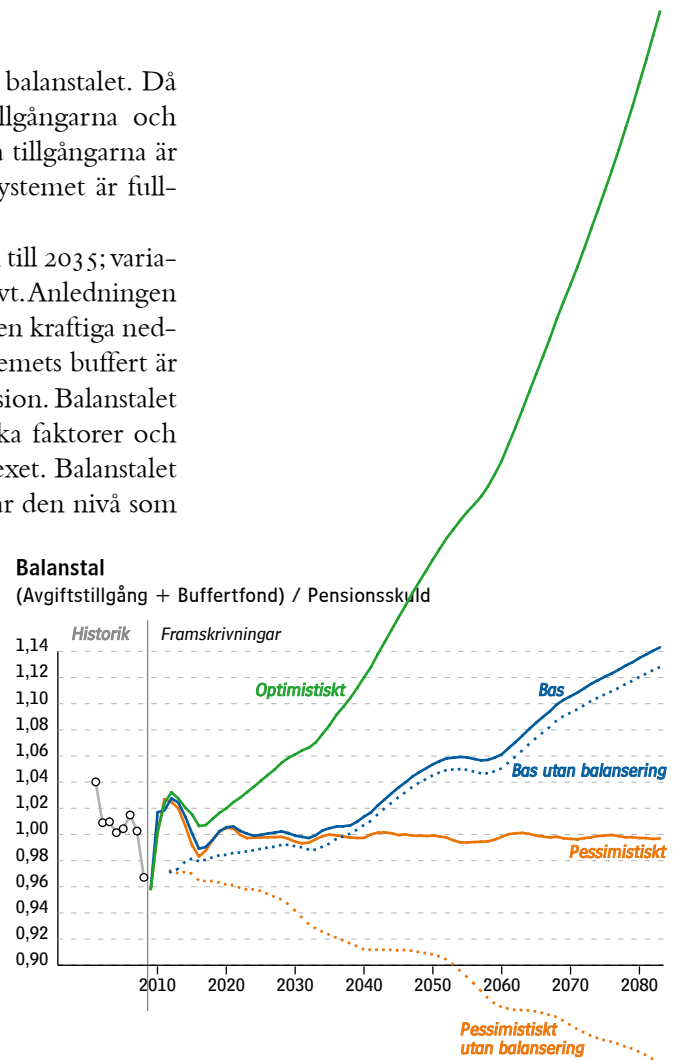
Inkomstpensionens finansiella ställning

Inkomstpensionens finansiella ställning uttrycks med balanstalet. Då balanstalet faller under ett är skulderna större än tillgångarna och balanseringen aktiveras. Ett balanstal på 2,0, det vill säga tillgångarna är dubbelt så stora som skulderna, innebär i princip att systemet är fullfunderat.

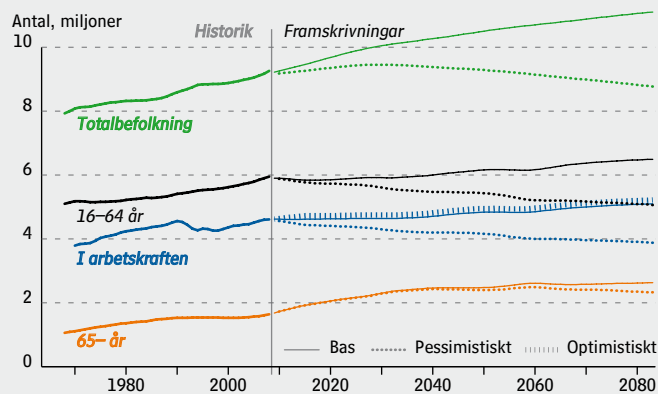
I basscenariot varierar balanstalet omkring 1,0 fram till 2035; variationerna är större i början av perioden och avtar successivt. Anledningen till den långa perioden med ett balanstal runt 1,0 är att den kraftiga nedgången i AP-fonderna år 2008 leder till att pensionssystemets buffert är relativt låg under en period när stora årskullar går i pension. Balaanstalet förstärks successivt efter 2035 på grund av demografiska faktorer och att buffertfonden ger bättre avkastning än inkomstindexet. Balaanstalet når nivån 1,1 år 2075. Nivån 1,1 för balanstalet motsvarar den nivå som enligt förslaget i Utdelning av överskott i inkomstpensionssystemet (SOU 2004:25) innebär att utdelningsbara överskott föreligger. Några sådana regler har dock inte beslutats av riksdagen.

I det optimistiska scenariot ligger balanstalet över 1,0 redan från år 2012 och förstärks efter 2015. Den höga avkastningen leder till att buffertfonden förstärks kontinuerligt under perioden. Från och med år 2039 överstiger balanstalet 1,1.

I det pessimistiska scenariot förblir systemet i balansering. Detta beror dels på den låga avkastningen av

Befolkningens storlek, m.m.

Antalet personer över 65 år förändras inte nämnvärt mellan scenarierna eftersom antagandena om dödlighet är desamma i alla scenarierna. Antalet personer med inkomst avser dem med inkomst över ett inkomstbasbelopp. De historiska uppgifterna är skattade.

Antagandet om andelen med inkomst är desamma i både basscenariot och det pessimistiska scenariot och är högre i det optimistiska scenariot.

buffertfonden, dels på den sämre befolkningstillväxten. Balanseringen medför att systemets skuld förräntas i samma takt som systemets tillgångar växer. Balanstalet stabiliseras därför vid nivån 1,0.

Pensionsnivåns utveckling för olika årskullar

Pensionsnivån definieras här som genomsnittlig allmän pension vid 65 års ålder i förhållande till genomsnittlig pensionsgrundande inkomst för personer med sådan inkomst i åldrarna 16–64 år. För att denna nivå ska vara konstant krävs bland annat att förhållandet mellan yrkesaktiv tid och tid som pensionär är ungefärligen konstant. Om detta villkor ska uppfyllas samtidigt som medellivslängden ökar måste pensionsåldern förskjutas uppåt i åldrarna, alternativt måste inträdesåldern i yrkesverksamhet sjunka. För att pensionernas värde i förhållande till inkomsterna ska vara konstant krävs dessutom att balanseringen inte är aktiverad.

Scenariernas genomsnittliga pension vid 65 års ålder i procent av genomsnittsinkomsten beskrivs i följande stapeldiagram, ett för varje scenario.

I basscenariot sjunker den genomsnittliga pensionsnivån vid 65-års-året från 66 procent för årskullen född 1944 till cirka 53 procent för årskullen född 1990. Cirka 9 procentenheter av denna minskning beror på den förväntade ökningen i medellivslängd. Resterande del av minskning-

en förklaras bland annat av att beräkningarna utgörs av personer med 30 eller fler yrkesverksamma år i Sverige. ATP-systemet är i förhållande till det nya systemet särskilt generöst mot personer som arbetat endast 30 år. Om förvärvslivet förlängs så att livslängdsökningens effekt på pensionsnivån neutraliseras, stabiliseras pensionsnivån på drygt 60 procent av snittinkomsten. Ett förlängt arbetsliv ger också högre pension från den pensionsrätt som tjänas in under dessa extra år. Av den totala livslängdsökningen behöver därför cirka 67 procent läggas till arbetslivet medan 33 procent kan läggas till åren som pensionär med bibehållen pensionsnivå. Den förlängda livslängdens påverkan på pensionsålder,

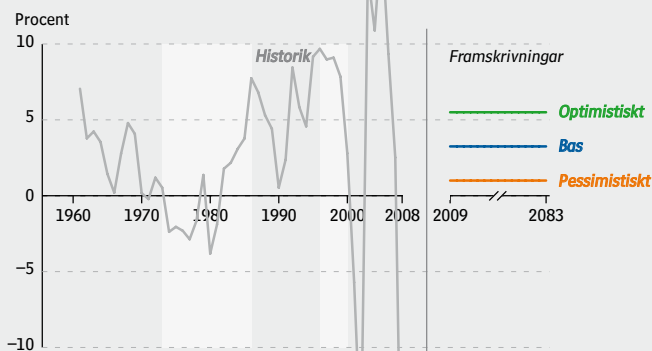
Genomsnittsinkomst och -pension i basscenariot

Kronor

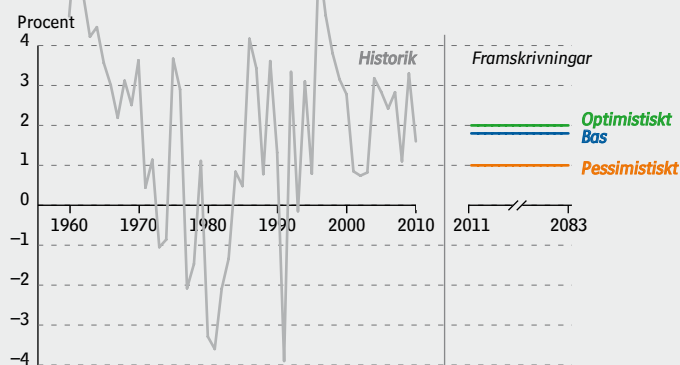
Födelse- år	Pension vid 65 år	Genomsnitts- inkomst	Pensionsnivå, procent
1944	11 900	18 600*	64
1965	14 500	26 900	54
1990	22 300	42 000	53

* En genomsnittlig månadsinkomst för en heltidsarbetande är cirka 30 600 kronor. Att genomsnittlig inkomst här är lägre än denna siffra beror på att i beräkningen av genomsnittlig inkomst ingår alla personer i åldern 16–64 år – oavsett om de har någon inkomst eller inte det aktuella året. Det enda krav som ställs för att ingå i beräkningarna är att man vid 65 års ålder har haft minst 30 år med pensionsgrundande inkomst. Deltids- och säsongsarbete drar ner både snittinkomsten och pensionen. Att inkomster över tak inte ingår i den genomsnittliga inkomsten minskar denna med cirka 10 procent.

Buffertfondens reala avkastning 1960–2008 och antaganden till 2083

Reallönstillväxt 1960–2008 och antaganden till 2083

för att behålla samma pensionsnivå som äldre årskullar, beskrivs i tabellen på sidan 37.

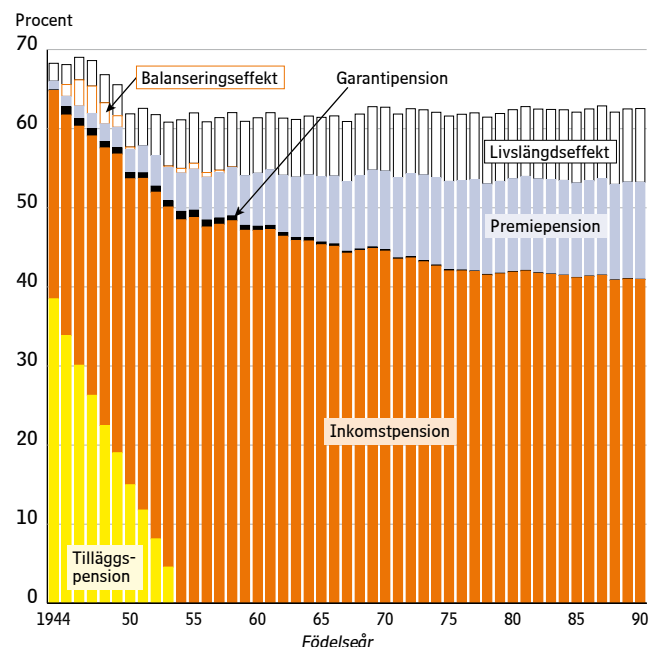
Förhållandet mellan premiepensionssystemets avkastning och tillväxten i snittinkomst påverkar premiepensionens relativa storlek. Ju större den positiva skillnaden är mellan avkastningen och tillväxten desto större andel kommer premiepensionen att utgöra. I basscenariot överstiger premiepensionssystemets avkastning på 3,25 procent den antagna tillväxten i snittinkomst som är 1,8 procent. Det leder till att premiepensionens andel av den allmänna pensionen blir större än vad som motsvaras av dess avgifter.¹⁷ För de yngsta årskullarna uppgår premiepensionen till cirka 11 procent av snittinkomsten och inkomstpensionen till omkring 41 procent. Garantipensionen för dem som arbetat 30 år eller mer har redan från början endast marginell betydelse i basscenariot. Eftersom garantipensionen antagits vara konstant i fasta priser minskar dess betydelse varje år i takt med att inkomsterna växer.

En årskulls pensionsnivå i förhållande till genomsnittsinkomsten vid 65 år påverkas av om balanseringen är aktiverad. Balanseringsperioden som inleds 2010 påverkar därmed pensionsnivåerna vid 65 år, särskilt för årskullarna födda 1945-1949. Deras pensionsnivåer vid 65 år kommer att vara lägre i förhållande till genomsnittsinkomsten med mellan 1,5 och 3,5 procent. Balanseringens negativa påverkan på den nybeviljade pensionen avtar därefter successivt och har helt upphört för dem som går i pension efter 2025.

I det optimistiska och pessimistiska scenarierna är tillväxten i genomsnittsinkomsten lägre respektive högre än i basscenariot. Så länge balanseringen inte aktiveras, förräntas (indexeras) inkomstpensionen med tillväxten i snittinkomsten och växer således i samma takt som denna. Förhållandet mellan pension och snittinkomst påverkas då inte av tillväxten, och pensionen i procent av inkomsten förblir oförändrad. Däremot blir naturligtvis inkomstpensionen lägre uttryckt i kronor vid lägre tillväxt respektive högre vid högre tillväxt.

¹⁷ Ett annat skäl till att premiepensionen är förhållandevis större är att den tillgodoräknade räntan i delningstalet är högre för premiepensionen än för inkomstpensionen, se avsnittet Så fungerar den allmänna pensionen och bilaga A.

Genomsnittspension vid 65 år i procent av genomsnittsinkomst, basscenario

Övriga beräkningsförutsättningar

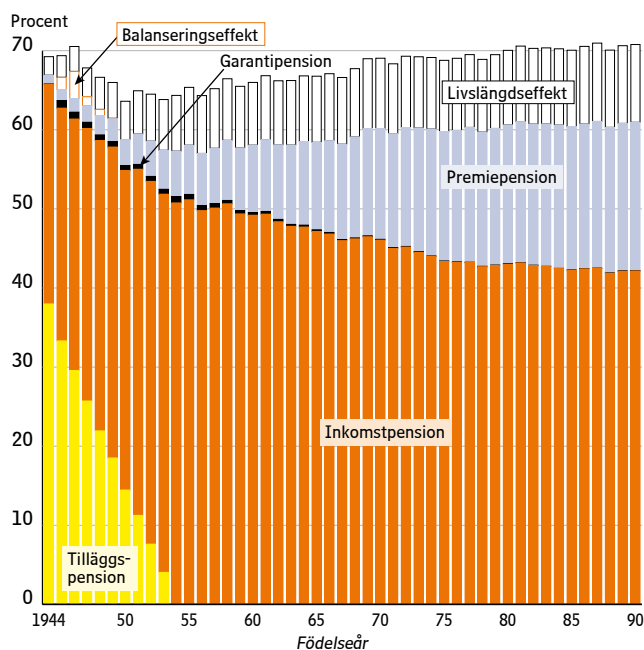
Scenariernas antaganden gäller från och med 2011. 2009 och 2010 gäller Konjunkturinstitutets prognos i december 2008. För fondavkastningen gäller dock scenariernas antaganden från och med 1 januari 2009.

Garantipensionen är prisindexerad, vilket innebär att de med lägst pensioner får allt lägre pension i förhållande till snittinkomsten och att skatteinnehållet i pensionsavgiften för låginkomsttagare minskar. Effekten över 75-årsperioden är mycket kraftig. Med 1,8 procent årlig ökning i snittinkomst är snittinkomsten år 2083 nästan fyra gånger så stor som år 2008. Mot slutet av kalkylperioden är därför garantipensionen av helt marginell omfattning.

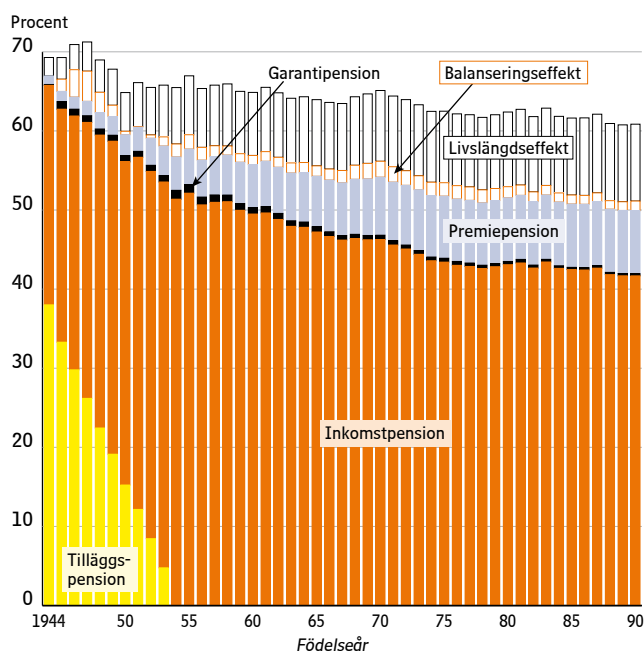
I och med att pensionsskulden indexeras med utgångspunkt från snittinkomstens tillväxt kan det förefalla onödigt att variera tillväxten i snittinkomst i scenarierna. Inkomstpensionssystemet är ju utformat för att anpassa pensionernas värde i förhållande till utvecklingen i snittinkomst. Eftersom intjänade pensionspoäng

indexeras med prisutvecklingen är dock inkomstpensionssystemet inledningsvis inte stabilt i förhållande till tillväxten i snittinkomst. Vidare har förhållandet mellan ökningen i snittinkomst och buffertfondavkastningen betydelse för inkomstpensionens finansiella utveckling. Avkastningens förhållande till tillväxten i snittinkomst har via premiepensionen också en betydelse för pensionsnivån. Buffertfonden bidrar i de tre scenarierna olika mycket till inkomstpensionens finansiering. I basscenariot överstiger buffertfondens avkastning tillväxten i snittinkomst med 1,45 procentenheter (3,25-1,8). I det optimistiska scenariot överstiger avkastningen tillväxten i snittinkomst med 3,5 procentenheter. I det pessimistiska scenariot är avkastningen lika med ökningen i snittinkomst.

Genomsnittspension vid 65 år i procent av genomsnittsinkomst, optimistiskt scenario

Genomsnittspension vid 65 år i procent av genomsnittsinkomst, pessimistiskt scenario

I det **optimistiska scenariot** är premiepensionsavkastningen 3,5 procentenheter högre än tillväxten i snittinkomst, 5,5 procent jämfört med 2 procent. Den förhållandevis höga premiepensionen som den höga avkastningen leder till kompenserar delvis för effekten av livslängdsökningen. Om pensionsåldern skulle stiga i takt med medellivslängden, skulle pensionsnivån ligga konstant på en nivå motsvarande cirka 70 procent för årskullarna födda mellan 1970 och 1990. I det optimistiska scenariot är balanstalet under 1,0 åren 2010 och 2011. Balanseringsperioden pågår till 2013 och påverkar därmed pensionsnivån vid 65 år för årskullarna 1945 till 1948. För dem födda 1945 är effekten 3,3 procent och för dem födda 1948 0,8 procent.

I det **pessimistiska scenariot** är tillväxten i snittinkomst 1,0 procent vilket är 0,8 procentenheter lägre än i basscenariot. Avkastningen är också lägre, 1 procent i stället för 3,25 procent. Den lägre avkastningen medför att premiepensionen blir lägre både i kronor och som andel av total pension. De i förhållande till basscenariot lägre inkomstgrundade pensionerna medför att garantipensionen får större betydelse.

I det pessimistiska scenariot befinner sig systemet i balansering under hela framskrivningsperioden och påverkar därmed pensionsnivån för samtliga årskullar. Effekten är i genomsnitt cirka 1,5 procent med något större effekt för de äldsta årskullarna. För årskullen född 1944 är pensionsnivån cirka 66 procent medan det för årskullen född 1990 är pensionsnivån cirka 51 procent. Balanseringen innebär en minskning av den inkomstgrundade pensionsnivån med 1,9 procentenheter för årskullen 1990 medan garantipensionen inneburit en ökning med 0,3 procentenheter. Garantipensionen kompenserar delvis minskningen av inkomstpension vid negativ utveckling. Det innebär att staten finansierar en del av denna minskning. Vid förlopp som normalt medför krympande samhällsekonomiska resurser ökar därmed det inkomstomfördelande inslaget i det allmänna pensionssystemet.

Livslängdseffekt och behövlig pensionsålder

I föreliggande beräkning jämförs effekten av en förväntad fortsatt ökning av medellivslängden jämfört med de födda 1930, som var 65 år vid tidpunkten för principbeslutet om att reformera pensionssystemet. SCB antar att medellivslängden fortsätter att öka ganska kraftigt framöver. Detta medför att den förväntade genomsnittliga återstående livslängden vid 65 års ålder ökar från 17 år och 5 månader för personer födda 1930¹⁸ till 22 år och 1 månader för personer födda 1990. Detta motsvarar en ökning av den förväntade medellivslängden med 4 år och 8 månader för årskull 1990 relativt för dem födda 1930. Om de som är födda 1990 ska ha samma månatliga pensionsnivå som de födda 1930 måste en del

¹⁸ Inga delningstal har fastställts för årskull 1930 vars ingångspensioner beräknades helt enligt ATP-systemets regler.

av denna förväntade förlängning av återstående livslängd vid 65 bestå av ytterligare arbete. För årskullen född 1990 måste arbetslivet utökas med 3 år och 1 månad för att denna årskull ska få samma pensionsersättningsnivå som de födda 1930. Samtidigt kommer de födda 1990 att trots den högre pensionsåldern kunna se fram emot att vara pensionärer 2 år och 1 månad längre än de födda 1930.

En av de första årskullarna som hade 65 år som pensionsålder var de som är födda 1911. De fyllde 65 år 1976, det år den allmänna pensionsåldern sänktes från 67 till 65, och hade då en förväntad tid som pensionär på ungefär 16 år.

Medellivslängden och pensionsåldern

Årskull född år	...fyller 65 år	Förväntad livslängd vid 65	Behövlig pensionsålder	Tid som pensionär*	... jämfört med årskull 1930
1930	1995	82 år 5 mån	65 år	17 år 5 mån	0
1938	2003	83 år 4 mån	65 år 8 mån	17 år 10 mån	+5 mån
1940	2005	83 år 7 mån	65 år 9 mån	18 år	+7 mån
1945	2010	84 år 3 mån	66 år 3 mån	18 år 3 mån	+10 mån
1950	2015	84 år 10 mån	66 år 7 mån	18 år 6 mån	+1 år 1 mån
1955	2020	85 år 3 mån	66 år 11 mån	18 år 8 mån	+1 år 3 mån
1960	2025	85 år 7 mån	67 år 2 mån	18 år 10 mån	+1 år 5 mån
1965	2030	85 år 11 mån	67 år 5 mån	18 år 11 mån	+1 år 6 mån
1970	2035	86 år 3 mån	67 år 7 mån	19 år 1 mån	+1 år 8 mån
1975	2040	86 år 7 mån	67 år 10 mån	19 år 2 mån	+1 år 9 mån
1980	2045	86 år 10 mån	68 år	19 år 3 mån	+1 år 10 mån
1985	2050	87 år	68 år 2 mån	19 år 4 mån	+1 år 11 mån
1990	2055	87 år 1 mån	68 år 2 mån	19 år 5 mån	+2 år

* Tiden som pensionär är beräknad som återstående förväntade livslängd vid behövlig pensionsålder.

Något om pensionsnivå och ersättningsgrad

Det finns många metoder att beräkna ersättningsnivån i en pensionsordning. Den inkomst som den beräknade pensionen jämförs med kan definieras på olika sätt och det finns många möjliga urval av individer att göra beräkningar för.

Vilken inkomst som den beräknade pensionen är lämplig att jämföras med är beroende av vilken inkomstprofil som använts vid beräkningen. Används en rak inkomstprofil¹⁹ är det naturligt att jämföra pensionens storlek med den inkomst som personen hade året före pensioneringen.

Om en konkav inkomstprofil²⁰ används vid beräkningen blir frågan om vilken inkomst pensionen bör jämföras med svårare. Beräknas ersättningsgraden genom att jämföra pensionen med det sista årets inkomster finns en risk för att en sådan beräkning ger en ersättningsgrad som kan anses vara missvisande hög. Ett sätt att hantera problemet är att jämföra pensionen med den genomsnittliga inkomsten ett antal år före pensioneringen. Vanligt är då att använda genomsnittsinkomsten i åldrarna 60–64 år.

Vid beräkningarna av pensionsnivån i det här kapitlet har frågan om vilken inkomst som 65-årspensionen ska jämföras med hanterats annorlunda. Här jämförs pensionen med genomsnittsinkomsten för alla personer i beräkningen som är 16–64 år. Ett skäl till detta är att det minskar pensionsnivåns känslighet för antaganden om inkomstprofilens utseende. Den valda jämförelseinkomsten har däremot den uppenbara bristen att den pensionsnivå som beräknas i princip inte säger någon-

¹⁹ Med rak inkomstprofil menas att inkomsten för alla åldrar i arbetskraften växer i takt med den allmänna inkomstutvecklingen fram till pensionsåldern, en rak profil innebär att alla personer varje år antas ha en och samma inkomstutveckling fram till pensionen.

²⁰ Med en konkav inkomstprofil kommer varje åldersgrupp få en åldersspecifik inkomstutveckling varje år fram till pension. I normalfallet ökar inkomsterna snabbare i början av arbetslivet och inkomsterna sjunker från omkring 57 års ålder. En förklaring till minskningen är att i dessa åldrar minskar årsarbetstiden, vilket kan ses som en förberedelse för övergången till pension.

ting om den inkomstförändring som kan förväntas vid övergången till pension. Här används därför begreppet pensionsnivå för att peka på att det som beskrivs inte är ersättningsgrader.

Att måttet pensionsnivå i princip inte ger information om inkomstförändringen vid övergång till pension hindrar inte att det i praktiken ändå ger sådan information. Det beror på att genomsnittlig pensionsgrundande inkomst (PGI) för personer 16–64 år mycket nära överensstämmer med genomsnittlig PGI för personer 60–64 år. Det spelar ingen större roll för resultatet vilken definition som används. Således ligger den pensionsnivå som beräknats här nära den ersättningsgrad som skulle ha blivit resultatet om den genomsnittliga inkomsten varje person hade vid åldern 60–64 år använts som jämförelseinkomst. Skulle däremot inkomsten vid 64 års ålder användas som jämförelseinkomst skulle ersättningsgraderna öka betydligt i förhållande till de pensionsnivåer som redovisas här.

I redovisningen av pensionsnivåerna exkluderas de personer som vid 65 års ålder har färre än 30 år med en inkomst om minst ett inkomstbasbelopp vid beräkningen av genomsnittspension och genomsnittsinkomst. Detta för att pensionsnivån ska spegla förhållandena för dem som tillbringar större delen av sitt yrkesverksamma liv i denna pensionsordning.

Ytterligare en fråga att ta ställning till är om inkomster som inte är försäkrade i det allmänna pensionssystemet ska vara med i beräkningen av jämförelseinkomsten eller inte. Här har vi valt att bara ha med de inkomster som är försäkrade i det allmänna pensionssystemet. Av alla pensionsgrundande inkomster i Sverige ligger cirka 11 procent över intjänandetaket om 8,07 inkomstbasbelopp. Lägg inkomster över inkomsttaket till jämförelseinkomsten bestämd som genomsnittlig PGI för personer med PGI i åldrarna 16–64 år, ökar denna med 11 procent. Det sänker pensionsnivån med cirka 10 procent.

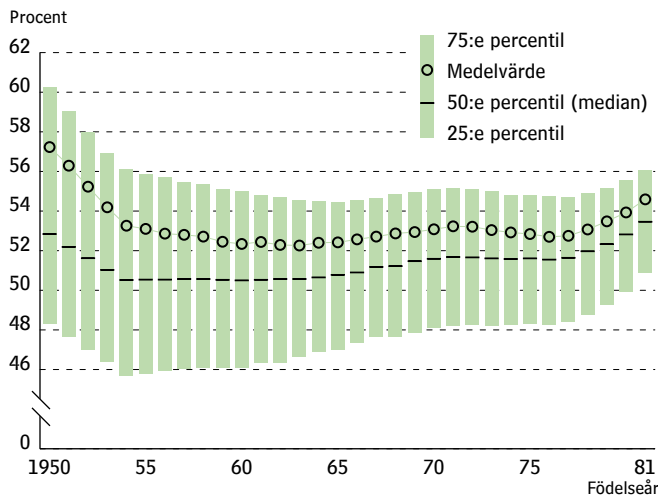
Här jämförs bruttopensioner med bruttointkomster. År 2007 infördes skattereduktion för förvärvsarbete, vilket innebär att det inte längre är samma skatt på pension och den större delen av de inkomster som ingår i pensionsgrundande inkomster. År 2008 och 2009 infördes förstärkta jobbskatteavdrag. En skattelättnad i form av förhöjt grundavdrag infördes 2009 för pensionärer. I de pensionsgrundande inkomsterna under inkomsttaket är cirka 94 procent inkomster av förvärvsarbete. Införandet av skatteavdragen medför att pensionsnivån sjunker med cirka 1,9 procentenheter, om skillnaden i beskattning mellan olika inkomsttyper beaktas.

I det orange kuvertet görs varje år pensionsprognoser för varje försäkrad med utgångspunkt från individens faktiskt intjänade pensionsrätt. När kuvertet skickas i februari/mars finns inkomstuppgifter fram till och med kalenderåret två år före det år kuvertet skickas. 2009 års kuvert utgick således från alla inkomster varje individ intjänat till och med 2007. I prognosen antas att balanstalet är över ett under hela prognosperioden. Efter prognostidpunkten har det framkommit att det blir en balansering för år 2010.

Ersättningsgrad har beräknats utifrån dessa prognoser genom att varje individs pensionsprognos vid 65 års ålder i alternativet med noll procent tillväxt, exklusive eventuell garantipension, divideras med samma individs pensionsgrundande inkomst år 2007²¹. Ett genomsnitt för varje årskull mellan födelseår 1950 och 1981 har därefter beräknats genom att summera alla ersättningsgrader och dividera med antalet individer i årskullen.

²¹ För personer som inte hade någon inkomst detta år kan inte någon ersättningsgrad beräknas och de har utslutits från beräkningen. Personer med ersättningsgrad större än 150 procent har också utslutits ur beräkningen. Detta för att så höga kompensationsgrader oftast beror på så låg inkomst att den vanligen är tillfällig.

Orange kuvertets ersättningsgrader – allmän pension vid 65 år i procent av pensionsgrundande slutinkomst. Garantipensionen ingår inte

Både antagandena bakom denna beräkning och metoden som använts skiljer sig på väsentliga punkter från den som används i beräkningen av pensionsnivåerna i tabellen på sidan 34 samt i de tre stapeldiagrammen. I beräkningen av pensionsnivå är jämförelseinkomsten snittinkomsten under intjänandetaket för personer i ålder 16 till 64 år respektive år. I diagrammet ovan är jämförelseinkomsten inkomsten under tak år 2007 för respektive individ – vilket motsvarar prognostiserad slutinkomst eftersom ingen reallönetillväxt antas. För unga individer, med få intjänandeår innebär detta att ersättningsgraden beräknats med en nära nog rak löneprofil. För personer som är relativt nära pensionsålder beräknas pensionen med de faktiska inkomster personerna haft – vilket i genomsnitt innebär en konkav profil.

De höga ersättningsgraderna för de äldsta årskullarna förklaras delvis av att deras egna inkomster, som här används som jämförelseinkomst, har börjat sjunka. Det ger högre ersättningsgrad med den metod som här används. En ytterligare förklaring är att de äldre årskullarna får en andel av sin pension beräknad med de i genomsnitt mer förmånliga ATP-reglerna. Att spridningen i ersättningsgrad minskar för varje yngre årskull förklaras av att beräkningen blir mer fiktiv och rak för varje yngre årskull. Den svaga ökningen av ersättningsgraderna från och med årskullarna födda vid mitten på 1950-talet förklaras av att premiepensionen har större betydelse för dessa årskullar. Den antagna överavkastningen om 3,5 procent och att livslängden antas öka i lägre takt gör att ersättningsgraden vänder svagt uppåt från årskull 1955.

Garantipension och dess omfattning

Garantipensionen och inkomstpensionen fungerar delvis som kommuniserande kärn på fler sätt än via balanseringen. För en ogift person är garantipensionen bortreducerad vid en inkomstpension på 132 000 kronor (2009 års prisbasbelopp). Garantipensionens betydelse minskar med antalet år med förvärvsarbete. Detta visas i några räkneexempel.

²² Detta motsvarar ungefär 342 000 kronor för män och 290 000 kronor för kvinnor i åldersintervallet 25–34 år. Uppgift från HEK 2006, SCB, för heltidsanställda uppskriven med timlöneutvecklingen till 2009.

För en man född 1980, med en genomsnittlig förvärvsinkomst²² och noll procents reallönetillväxt, krävs det 38 arbetade år för att få en inkomstpension som är tillräckligt hög så att garantipensionen är bortreducerad. En kvinna född samma år, med en genomsnittlig förvärvsinkomst och noll procents reallönetillväxt, har efter 40 år arbetat ihop en lika hög inkomstpension.

Med basscenarioets reallönetillväxt på 1,8 procent per år sjunker antalet år som krävs för att komma över garantipensionsgränsen. För ogifta födda 1980 krävs det 20 år för män och 24 år för kvinnor. Under de senaste femton åren har reallönetillväxten i snitt per år varit drygt 2 procent.

Temaartikel: Pensionsåldern

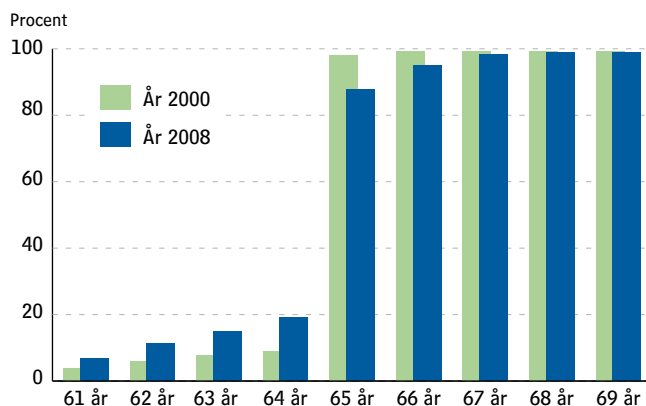
Det svenska systemet för inkomstgrundad ålderspension har rörlig pensionsålder från 61 år. I princip är det ekonomiskt neutralt med tidig eller sen pensionsålder, både för systemet och för den enskilde. Pensionens storlek beror på den förväntade livslängden efter pensioneringen. Den som pensionerar sig tidigt betalar själv för detta med lägre årligt pensionsbelopp; den som pensionerar sig sent får ekonomiskt utbyte genom högre pension. Livsinkomstprincipen, som ligger till grund för systemet, innebär dessutom att den som förlänger sitt arbetsliv hinner tjäna in ett större belopp att fördela på det förväntade antalet återstående levnadsår.

Pensionsåldern i praktiken

Trots denna flexibilitet tar majoriteten av befolkningen ut sin allmänna ålderspension när de fyller 65 år. Traditionen har börjat luckras upp något under senare år. Fler skjuter upp uttaget och fler påbörjar det tidigare. Dessa båda tendenser har hittills tagit ut varandra, och medelåldern för det första pensionsuttaget har under en lång följd av år legat som klistrad vid några månader före 65 år.

År 2008 hade närmare 90 procent av 65-åringarna ålderspension, visserligen en minskning sedan 2000. Vid 67 års ålder är det dock fortfarande bara ett fåtal som inte tar ut pension.

Andelar av befolkningen i olika åldrar som har ålderspension

Personer med enbart premiepension har exkluderats.

Källa: Bearbetningar av Försäkringskassans pensionsstatistik och SCB:s befolkningsstatistik

Det är fullt tillåtet att arbeta även om man har ålderspension på heltid. I åldern 65–69 år är det i genomsnitt bara 5 procent som inte har ålderspension, och nästan alla pensionärer har pension på heltid. Ändå arbetar 17 procent av befolkningen i denna åldersgrupp, vilket betyder att många har arbetsinkomst som komplement till pensionen. Arbetet är ofta på deltid eller sporadiskt, medelarbetstiden är 26 timmar per vecka. Könsmönstret är traditionellt: männens arbetskraftsdeltagande och veckoarbetstider är högre än kvinnornas.

Reglerna i det reformerade pensionssystemet kan ha bidragit till att fler skjuter på pensionsuttaget. Kanske är det inte så välkänt bland 40-talisterna hur pass lönsamt det är. Före 65 års ålder omfattas deras arbetsinkomster bara delvis av det reformerade systemet (exempelvis för personer födda 1944 hälften), resten av det gamla ATP-systemets

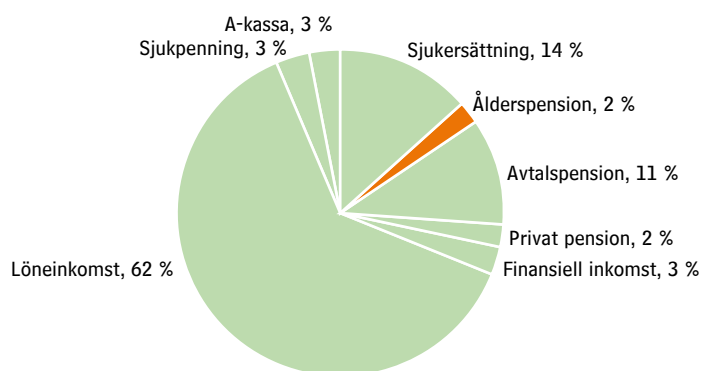
intjänanderegler. Men efter fyllda 65 bokförs, även för dessa personer, *hela* pensionsavgiften i det reformerade pensionssystemet som inkomstgrundad pension. Där ger varje ny inkomstkrona pensionsrätt, vilket inte är fallet med ATP-reglerna. De första som haft denna möjlighet är födda 1938, och från och med just denna årskull har andelen som skjuter upp pensionsuttaget ökat kraftigt. Bland pensionärer födda 1937 var det 6 procent som sköt upp det första uttaget till efter 65 år, bland pensionärer födda 1938 14 procent. Av de personer födda 1942 som hade ålderspension vid slutet av år 2008 (alltså vid 66 års ålder) hade nära 12 procent tagit ut den efter 65 års ålder. Bland 66-åringarna fanns samtidigt cirka 5 000 personer som ännu inte hade ålderspension, och när även dessa börjat ta ut ålderspensionen kommer andelen av 1942 års födda som dröjt till efter 65 sannolikt att ha stigit till cirka 16 procent.

Den parallella tendensen, att fler tar ut allmän pension *före* 65, kan ha flera orsaker (här bortses från dem som tar ut enbart deltidspremiepension för att få billigare kollektivtrafikresor m.m.):

- Man tror att man har kort tid kvar att leva och vill få ut så mycket som möjligt av systemet. Betecknande är att en del personer med sjukersättning (f.d. förtidspension) tar ut ålderspension parallellt.
- Man lockas av tanken att, medan man fortsätter att arbeta, kunna investera pensionen till en avkastning som uppväger den livsvariga förlusten av pensionsnivå. Om det lönar sig är osäkert.
- Man känner sig utarbetad, är trött, sjuk eller arbetslös, och blir inte beviljad sjukpenning eller sjukersättning.
- Färre har kunnat få avtals- eller tjänstepension före 65 års ålder, till följd av höjda åldersgränser och/eller mindre kapital i pensionsstiftelserna.

Allmän ålderspension spelar, trots ökningen, liten roll för försörjningen i åldersgruppen 60–64 år, cirka 2 procent. Avtalspensionerna har alltså mycket större betydelse, och sjukersättning ännu större. Löneinkomster är i denna ålder fortfarande den dominerande inkomstkällan.

Inkomstkällor för befolkningen i åldern 60–64 år 2005

Källa: Bearbetningar av SCB:s databas LISA

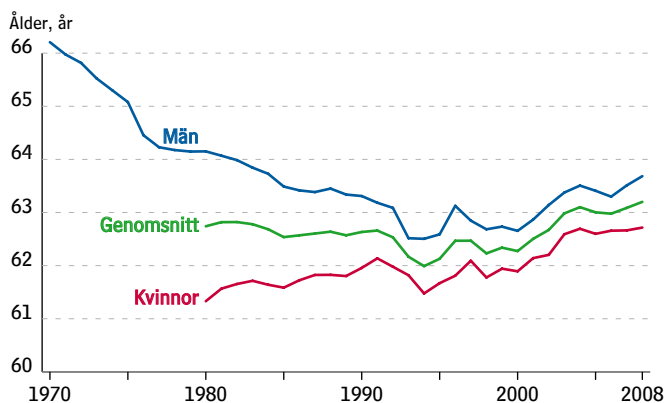
Tendensen att ålderspension tas ut tidigare motsvaras inte av ett sänkt arbetskraftsdeltagande i åldern 60–64 år, tvärtom. Det ökade från 55 till 63 procent mellan åren 2000 och 2008. Ökningen ägde dock i huvudsak rum åren fram till och med 2004 – därefter har inte så mycket hänt.

Utträdesåldern

Halva befolkningen lämnar arbetsmarknaden före 65 års ålder. Vägen ut går främst via sjukersättning och tjänste- eller avtalspension. Genomsnittsåldern då människor lämnar arbetslivet är 63,1 år. Den steg något mellan åren 2000 och 2004, men har sedan dess bara ökat marginellt. Utvecklingen speglar till stor del arbetskraftsdeltagandet i åldern 60–64 år.

Uppgången i utträdesåldern berodde åtminstone delvis på att 40-talsgenerationen – som nu i genomsnitt är 63–64 år – är mer högtbildad än tidigare generationer och har en annan yrkesstruktur. Det skedde en utbildningsrevolution på 1960-talet. Äldre tiders fysiskt påfrestande industriarbete har till stor del försvunnit, ett resultat av dels industri-sektorns relativa tillbakagång, dels industriarbetets tekniska modernisering. Att utträdesålderns ökning nu har bromsats kan bero på att ”40-talsteffekten” har börjat ebba ut. Den efterföljande generationen skiljer sig utbildningsmässigt m.m. inte lika mycket från 40-talsgenerationen som denna skiljer sig från den föregående.

Genomsnittsålder vid utträdet från arbetslivet

Beräkningarna har utgångspunkt i personer som vid 50 års ålder fanns med i arbetskraften.
Källa: Bearbetningar av SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU)

Vikten av att höja pensionsåldern från 65 år till 67 eller gärna 70 år framhålls ofta. Väl så viktigt är emellertid att också stimulera och möjliggöra för människor att stanna i arbetslivet längre än till 63 år. Att den *genomsnittliga* utträdesåldern är 63 år betyder ju att många lämnar arbetsmarknaden i 60-årsåldern eller ännu tidigare.

Fritid som en ”vara”

Ett vanligt argument för höjd pensionsålder är att livslängden ökar, och att det är rimligt att höja pensionsåldern lika mycket. Tanken är således att pensionärstillvaron skulle omfatta ett ungefär konstant antal år. Argumentet är dock problematiskt. Medellivslängdens ökning är till stor del en effekt av ekonomisk tillväxt, och den ekonomiska tillväxten medför också ökad efterfrågan på, och möjligheter till, mer fritid. I mycket fattiga länder utan pensionssystem är utträdesåldern från arbetslivet ungefär densamma som medellivslängden. Med stigande välstånd stiger medellivslängden och faller utträdesåldern. Efterfrågan ökar på fritid, däribland lediga år som pensionär – precis som efterfrågan på vilken vara som helst.

Sedan 1913, då vårt första pensionssystem infördes, har det skett en enorm tillväxt i det materiella välståndet. Den inkomstskapande produktionsförmågan mätt som BNP per arbetad timme kan uppskattas vara 13 gånger större i fast penningvärde än 1913. Detta motsvarar en tillväxt på 2,8 procent per år. En illustration av ökningen är att 1913 års genomsnittliga livsinkomst med vår nuvarande produktivitet kan arbetas ihop på tre år!

Tillväxtpotentialen kan principiellt användas på två sätt: till höjd materiell levnadsstandard (ökad BNP per capita) eller till ökad fritid (kortare arbetstid). Ser man till perioden sedan 1913 har den förstnämnda användningen dominerat stort. BNP per capita har stigit med 2,4 procent per år och antalet arbetstimmar per invånare har minskat med 0,4 procent per år (eller med 30 procent ackumulerat).

Fler pensionärsår är bara ett av uttrycken för arbetstidsnedgången. Veckoarbetstiderna har minskat, semester har införts och blivit längre, etc. Ett annat resultat är ungdomarnas senare debut i arbetslivet. Antalet utbildningsår har ökat, vilket i sig varit en av de viktigaste förutsättningarna för ekonomins stora produktivitetstillväxt. Samtidigt finns skoldebattörer som menar att studierna skulle kunna bedrivas effektivare, och att det tar allt längre tid att nå en viss för arbetslivet användbar kunskapsnivå. Saken är svår att leda i bevis, bl.a. eftersom kunskapsinriktningen förändrats så starkt, men innebörden är att ungdomsåren i ökad utsträckning har ägnats åt fritidskonsumtion, ungefär som åren på ålderdomen. Förutsättningen är också densamma: ekonomins bättre försörjningspotential. Välståndsutvecklingen har delvis tagits ut i form av ett kortare arbetsliv. På ett principiellt plan är detta varken mer eller mindre ”omoraliskt” än att använda tillväxtutrymmet till vanliga konsumtionsvaror.

Den växande försörjningsbördan

Men det finns ett framtida makroekonomiskt försörjningsproblem. Försörjningskvoten äldre/yrkesaktiva kommer att stiga kraftigt. De stora kullarna från 1940-talet fyller 65 år, och de kan väntas leva längre än tidigare generationer. På 2030-talet följs de av den likaledes stora 1960-talsgenerationen.

Försörjningen av allt fler äldre och andra icke-yrkesverksamma har under de senaste 50 åren underlättats av att kvinnornas sysselsättningsgrad och arbetstider ökat. Närmandet mellan könen i detta avseende kan inte drivas mycket längre. Det finns nu ingen arbetskraftsreserv att tillgå som kan mäta sig med den som kvinnorna utgjorde i 1960-talets början. Den kommande ”åldringsexplosionen” blir därför problematisk. Skatter och avgifter från de förvärvsarbetande kan få svårt att räcka till för en fortsatt hög levnadsstandard för de äldre.

Vårt ålderspensionssystem är visserligen konstruerat så att det är finansiellt stabilt, men det garanterar inte att det på lång sikt finns en ”kaka” att fördela mellan pensionärer och förvärvsaktiva så att alla blir nöjda. Vid en svag utveckling av sysselsättningen ökar risken för att systemets balansering återkommande träder i funktion. Pensioner och pensionrätter skrivs då upp i långsammare takt än annars. Anpassningsbördan ligger på pensionerna, det finns ingen inbyggd mekanism som vid behov stärker finansieringen genom höjda avgifter eller på annat sätt. En fortgående sänkning i relationen mellan pensioner och löner kan framkalla generationskonflikter som behöver lösas med nya politiska beslut.

Det reformerade pensionssystemet har dock en egenskap som på indirekt väg kan påverka storleken av själva kakan. Om pensionerna tenderar att bli oacceptabelt låga (exempelvis till följd av balansering) kan den enskilda blivande pensionären för sin egen del förbättra situationen genom att arbeta längre. Om många gör så, bidrar det till högre sysselsättning och produktion i samhället, och därmed till att avgiftsbetalningarna till pensionssystemet blir större. Då minskar risken för ytterligare balansering, och generationsfreden får bättre utsikter att bevaras.

Ökad sysselsättning är också nyckeln till skattefinansieringen av växande offentlig konsumtion av vård, skola och omsorg. Med den utveckling av försörjningskvoten som vi står inför kommer samhällsutgifterna särskilt för äldreomsorg att växa. Behoven av äldreomsorg är omfattande vid 75–80 års ålder dit 40-talsgenerationen når på 2030-talet – dessvärre samtidigt som 60-talsgenerationen frestar på försörjningsbördan genom att gå i pension.

De äldre i arbetslivet

Utträdesåldern är som nämnts ungefär 63 år. Förr var utträdesåldern (för män) mycket högre, i mitten av 1960-talet nästan 68 år. Många arbetade efter ”folkpensionsåldern”, som då var 67 år. En orsak kan ha varit att pensionerna var små – ATP-systemet gav ännu inte några pensioner av betydelse. Utträdesåldern sjönk dock snabbt, särskilt i samband med att pensionsåldern år 1976 sänktes till 65 år, men sänkningen hade pågått redan dessförinnan och fortsatte ända fram till 1990-talets senare del. Kvinnornas utträdesålder var i motsats till männens lägre förr än nu. Detta berodde till en del på att förvärvsarbete över huvud taget inte var en självklarhet för kvinnor och att de – om de arbetade – ofta slutade när den i genomsnitt några år äldre mannen slutade.

Den ökande livslängden är i och för sig inget bevis för att människans åldrande också sätter in senare. Här finns olika uppfattningar inom forskningen. Det finns förespråkare för den dystra hypotesen att ökad livslängd mest är förenad med en längre period av sjuklighet och svaghet i livets senare del. Den vanligaste bedömningen är dock att det åtminstone delvis är friska år som läggs till livet.

Det är således svårt att tro att den äldre arbetskraftens hälsa och arbetsförmåga i givna åldrar långsiktigt har försämrats – i varje fall inte i relation till de krav som skulle ha ställts i en oföränderlig arbetsmarknad med oförändrade arbetsuppgifter, yrkesroller och kompetensbehov. Men arbetslivet *har* förändrats, kanske i allt snabbare takt, och kanske i riktningar som missgynnat äldre i förhållande till yngre. Fullt friska äldre personers naturliga åldrande kan vara ett problem i högre grad än förr. I gårdagens arbetsliv fanns reträttposter tillgängliga för äldre arbetskraft – visserligen i regel förenade med lägre lön. Nu utförs sådana arbeten av specialiserad och särskilt utbildad arbetskraft, och ofta av specialiserade entreprenadföretag med egna hårda effektivitetskrav. Arbetsgivarna medverkar numera ofta till ordnandet av en alternativ försörjning, som kan vara förtidspensionering, kanske finansierad med allmänna medel men ofta också på företagets egen bekostnad. För arbetstagaren innebär det en sänkt inkomstnivå på ungefär samma sätt som i äldre tid, men – på gott eller ont – utan sysselsättning. Tillspetsat uttryckt: allt färre personer arbetar med allt högre produktivitet, och dessa personer måste på något sätt försörja de övriga.

Ålderdom är inte sjukdom och det går inte att få sjukersättning med motivering att åldrandet är ett arbetshinder. Men åldrandet *är* trots detta ofta ett arbetshinder. Åldrandet har många aspekter, som väger olika tungt när det gäller förmågan att klara olika arbetsuppgifter. Fysisk rörlighet och muskelstyrka avtar i genomsnitt mycket påtagligt mellan 40 och 60 års ålder. Den mentala förmågan försämras ibland i vissa avseenden. Ett problem är att åldrandet framskrider i mycket olika takt. Av en grupp 40-åringar med likartade förmågor kommer en del individer knappast att ha förändrats alls tjugo år senare. Andra kommer att ha försämrats kraftigt – fortfarande utan att de för den skull kan anses som sjuka.

En faktor som verkar i motsatt riktning är att äldre har erfarenheter som i en del verksamheter kan vara av stort värde. Det är troligen ingen slump att höga utträdesåldrar ofta förekommer inom ”intellektuella” yrken.

Från samhällsekonomisk synpunkt är det teoretiskt sett lönsamt att en person är kvar i arbete så länge som han/hon producerar något som är värt mer än de kostnader i form material, lokaler m.m. som går åt – alltså så länge förädlingsvärdet är positivt. Haken är att den lön som svarar mot produktionsresultatet kan bli mycket låg om den bestäms marknadsmässigt. På en arbetsplats kan inte lönen sättas hur lågt som helst, så att den svarar mot en låg produktivitet. Även om löneflexibiliteten och lönespridningen i samhället troligen har ökat i största allmänhet, är det snarast *mindre* accepterat nu än förr att lönen sänks när en anställd kommer upp i åren. Den kostnad, som en arbetsgivare eventuellt har för att behålla äldre arbetskraft med en lön som överstiger hans/hennes produktionsvärde, kan vara rationell att ta från good-will-synpunkt. En arbetsplats kan således i viss mån fungera som ett pensionssystem i miniatyr: yngre personer betalas lägre, och äldre högre, än sina respektive produktionsresultat – ett slags socialt kontrakt.

Men det finns naturligtvis en gräns för hur långt en sådan omfördelning är lönsam, eller uppfattas som rimlig. Gränsen bestäms delvis av de yngres inställning till arrangemanget. Skulle deras acceptans sjunka, så sjunker också den ålder vid vilken de äldre tvingas sluta. Om arbetets art förändras på ett sådant sätt att de äldres produktivitet minskar i relation till de yngres, så händer samma sak.

Bortom den gräns vid vilken arbetsgivarna inte vill behålla äldre arbetskraft med låg produktivitet till rådande lönenivå kan det finnas motiv för samhället att subventionera dem som har lägre produktivitet. En stelhet i lönerelationerna mellan arbetskraft i olika åldrar, som innebär att lönerelationerna inte återspeglar skillnaderna i produktiviteten, är exempel på vad som i nationalekonomin kallas marknadsimperfektion. Imperfektionen gör att samhällets resurser inte används på ett från samhällsekonomisk synpunkt optimalt sätt. I praktiken är det dock svårt att avgöra till vilka subventionen i så fall skulle riktas. Den måste också finansieras på något sätt, t.ex. med skatter, och denna finansiering skapar i sig nya imperfektioner i form av s.k. skatteklilar.

Hur kan pensionsåldern höjas?

Att med ytterligare ekonomiska drivkrafter höja pensionsåldern från den ännu traditionella 65 år är lättare sagt än gjort. I det reformerade inkomstgrundade pensionssystemet är pensionsåldern i princip avskaffad, och rimliga ekonomiska incitament till senarelagd pensionering finns där redan.

Traditionen lever dock kvar i vissa av de avtalsreglerade kompletterande pensionernas regler samt i arbetsmarknadslagstiftningen – lagen om anställningsskydd, som i praktiken styr ”avgångsskyldigheten”, gäller bara fram till 67 års ålder (tidigare till 65 års ålder).

Ett par inslag i det allmänna pensionssystemets regler begränsar i stället rörligheten nedåt, främst för personer med lägre inkomster. Garantipension, till dem som har låg inkomstrelaterad pension, kan inte erhållas vid pensionsuttag före 65 års ålder. Detsamma gäller bostadstillägg till personer med små inkomster.

Sistnämnda 65-årsgränser kan i någon mån bidra till att 65 år uppfattas som den normala pensionsåldern. Skälet för gränserna är att dessa förmåner betalas även till dem som aldrig tjänat egna pengar och aldrig betalat skatter och avgifter. Utan åldersgräns skulle de bilda ett generellt stöd till personer som inte arbetar, en slags medborgarlön. Beloppen är satta till vad som ansetts vara en minimistandard för en ålderspensionär, och de är alltså socialpolitiskt motiverade. Yngre personer med försörjningssvårigheter hänvisas till andra system, som sjukersättning, arbetsmarknadsersättning och socialbidrag.

Att höja ”garantipensionsåldern” skulle kunna uppfattas som en allmän signal om att människor borde arbeta längre. Men det skulle vara de sämre ställdas valfrihet som inskränks. För höginkomsttagare spelar garantipensionsåldern ingen roll för valet av pensionsålder. I de högre skikten förekommer dessutom avtal med arbetsgivaren som kan utlösa kompletterande eller alternativ ersättning vid tidig pensionering. En låginkomsttagare kan däremot ha svårt att leva på en tidigt uttagen ålderspension utan inkomstförstärkning i form av garantipension och bostadstillägg. Den ofta enda möjligheten att sluta före 65 års ålder är om arbetsförmågan är nedsatt på grund av ohälsa och berättigar till sjukersättning. En höjd garantipensionsålder skulle öka kostnadstrycket på systemet för sjukersättning, där den övre åldersgränsen för ersättning rimligen måste höjas parallellt.

Dina pensionskonton

Förändringar på dina konton under 2008 i kr	Inkomstpension	Premiepension
Värde 2007-12-31	639 035	51 747
Insatt pensionsrätt för 2007	+ 28 956	+ 5 016
Arvsvinst	+ 1 987	+ 110
Administrationsavgift	- 156	- 73
Värdeförändring	+ 40 140	- 17 690
Värde 2008-12-31 **	689 622	38 860 *

* Här ingår värdeförändring i fonderna samt ränta på pensionsrätten för 2007.

** Att utgående värde inte överensstämmer med summan ovan beror bland annat på taxeringsändringar och att det finns personer som tagit ut pension under året.

Din allmänna pension

Totalsumma på dina konton:

728 482 kr

Medelsvenssons kuvert

Returadress: Försäkringskassan, Gemensam Service, 831 99 Östersund

Försäkringskassan 2008-12-31

Allas pensionskonton

Förändringar under 2008 i kr *	Inkomstpension	Premiepension
Värde 2007-12-31	3 860 545 000 000	310 711 000 000
Insatt pensionsrätt för 2007	+ 174 932 000 000	+ 30 118 000
Arvsvinst	+ 12 001 000 000	+ 663 000 000
Administrationsavgift	- 942 000 000	- 437 000 000
Värdeförändring	+ 242 496 000 000	- 106 217 000 000
Värde 2008-12-31 ***	4 166 149 000 000	233 333 000 000 **

* Avrundat till närmaste miljon.

** Här ingår värdeförändring i fonderna samt ränta på pensionsrätten för 2007.

*** Att utgående värde inte överensstämmer med summan ovan beror bland annat på taxeringsändringar och att det finns personer som tagit ut pension under året.

Vår allmänna pension

Totalsumma av de orange kuverten:

4 399 482 000 000 kr

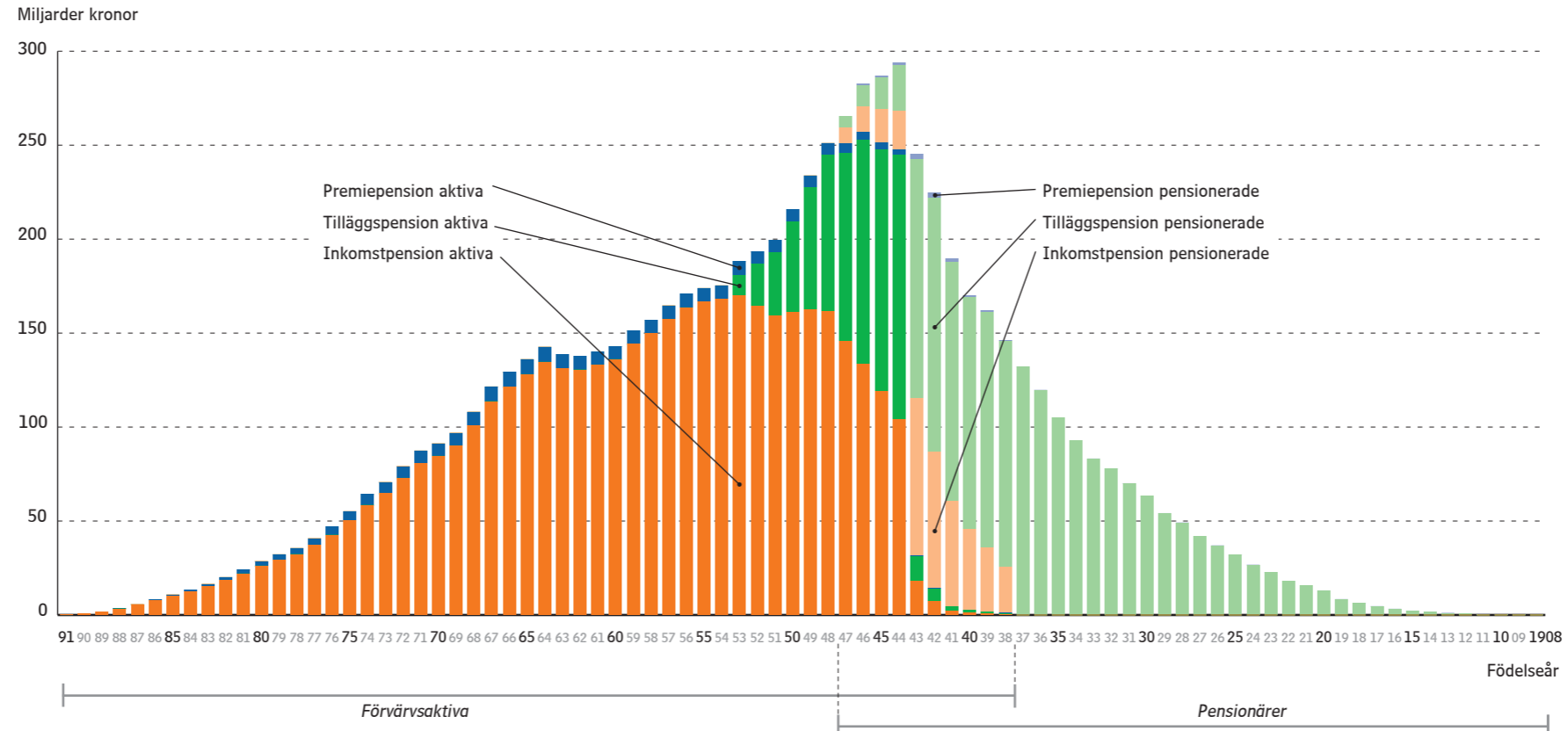
Summan av alla kuvert

Returadress: Försäkringskassan, Gemensam Service, 831 99 Östersund

Fotografier: 2008, 2009, 2010

Totalsumman av de orange kuverten uttalas: fyra miljarder, trehundraåtta miljoner, fyrahundraåttioåtta miljoner kronor. Summabeloppen för inkomstpension återfinns i not 14 tabell A, där förändringen av pensionsskulden till aktiva redovisas. Motsvarande belopp för premiepension återfinns i resultaträkningen för premiepension.

Total pensionsskuld per 31 december 2008

Pensionsskuld till aktiva

Inkomstpensionsskulden till aktiva utgörs av summan av respektive årskulls pensionsbehållningar den 31 december 2008 med tillägg för en uppskattning av summan av pensionsrätter för år 2008. För mer information se not 14 tabell A samt bilaga B avsnitt 4.

Tilläggs pensionsskulden till aktiva beräknas i Försäkringskassans pensionsmodell. En beräkning görs av varje årskulls tilläggs pension det år de fyller 65 år. Det beräknade årsbeloppet multipliceras med respektive årskulls ekonomiska delningstal och nuvärdesberäknas. För mer information se not 14 tabell B samt bilaga B avsnitt 4.

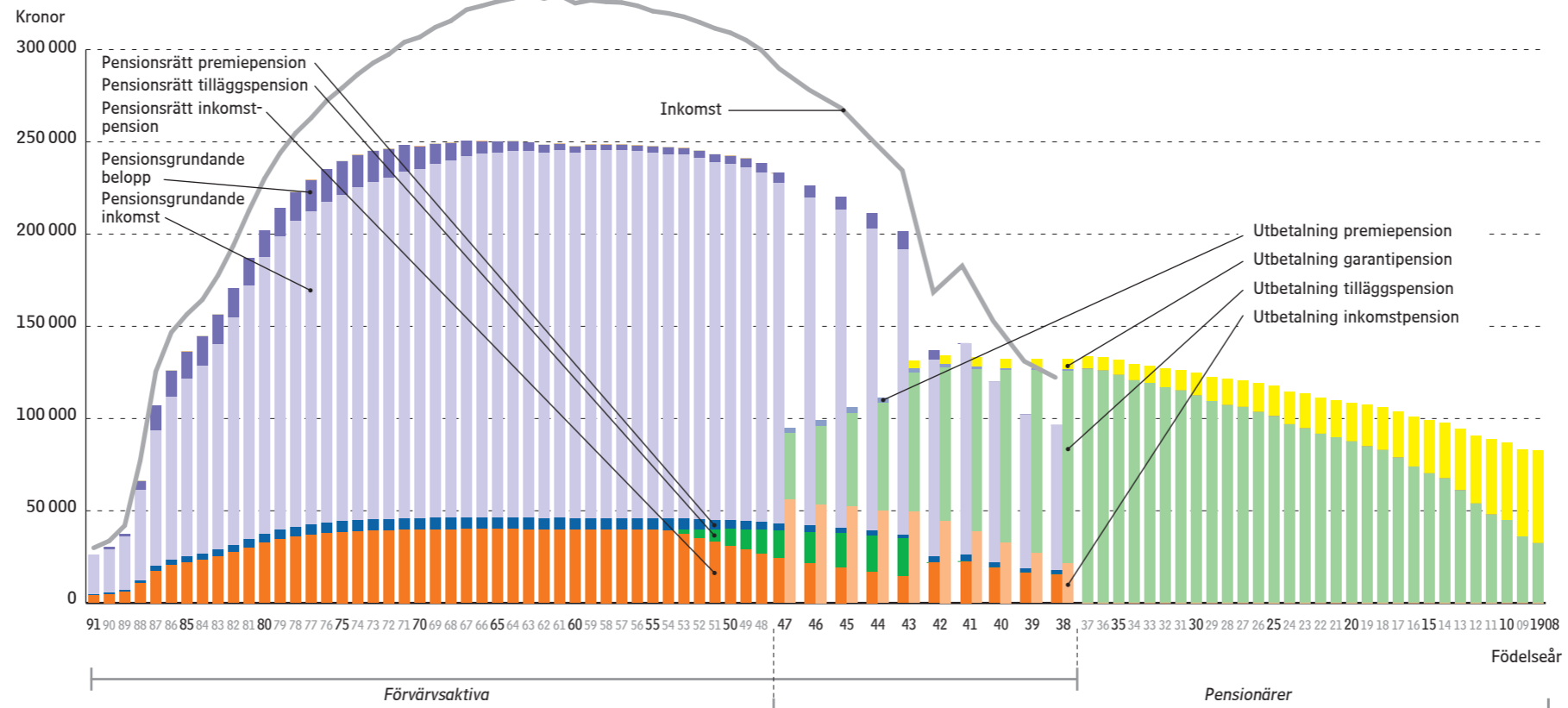
Premiepensionsskulden till aktiva utgörs av summan av respektive årskulls fondtillgångar den 31 december 2008.

Pensionsskuld till pensionerade

Pensionsskulden till pensionerade avseende tilläggspension och inkomstpension beräknas på samma sätt. Summan av respektive årskulls pensionsutbetalningar i december 2008 multipliceras med tolv och detta årsbelopp multipliceras med ett treårsnitt av det ekonomiska delningstalet. För mer information se not 14 tabell C samt bilaga B avsnitt 4.

Premiepensionsskulden till pensionerade är skattad utifrån summan av respektive årskulls premiepensionsutbetalningar i december 2008 multiplicerade med tolv och med delningstal för premiepension.

Genomsnittligt intjänande av pensionsrätt och utbetald pension

Intjänande av pensionsrätt

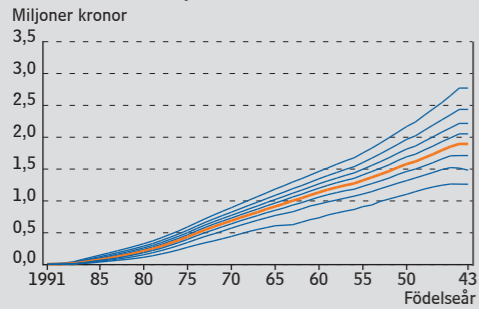
Uppgifter om inkomst och pensionsrätter är hämtade ur Försäkringskassans intjänande-register och avser genomsnittsbelopp för samtliga försäkrade med positivt intjänande under år 2007. För summa intjänad pensionsrätt under 2007, se resultat- och balansräkning för inkomst- respektive premiepension.

Med inkomst avses inkomst av anställning och annat förvärsarbete samt transfereringar. Inkomsten visas före avdrag för allmän pensionsavgift och för personer med en inkomst över inkomstgolvet (42,3 procent av prisbasbeloppet).

Utbetald pension

Uppgifter om utbetald pension är hämtade från Försäkringskassans utbetalningsregister och avser genomsnittsbelopp för samtliga pensionärer som fått en utbetald pension under år 2008. För summa utbetald inkomst- och premiepension se not 2.

Pensionsskuld till personer 17–65 år

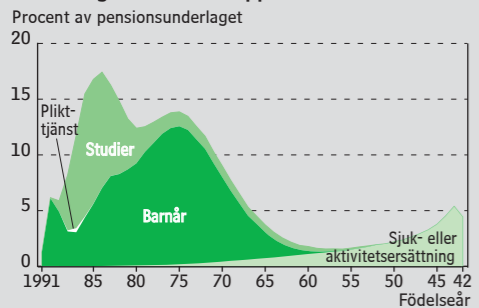

Den röda kurvan representerar medianen. Medianen är det mittersta värdet av de värden som lagts i ordning från det lägsta till det högsta. Övriga kurvor markerar värdena för 20:e–90:e percentilerna, det vill säga den översta kurvan visar det värde på pensionstillgången* som 10 procent av de försäkrade överskrider och den understa kurvan visar det värde på pensionstillgången som 20 procent av de försäkrade underskrider.

Medianvärdet på pensionstillgången för en kvinnlig intjänare på 43,9 år är cirka 935 000 kronor. Vid samma ålder har 10 procent en pensionstillgång som överstiger cirka 1 213 000 kronor och 20 procent en pensionstillgång som understiger cirka 615 000 kronor.

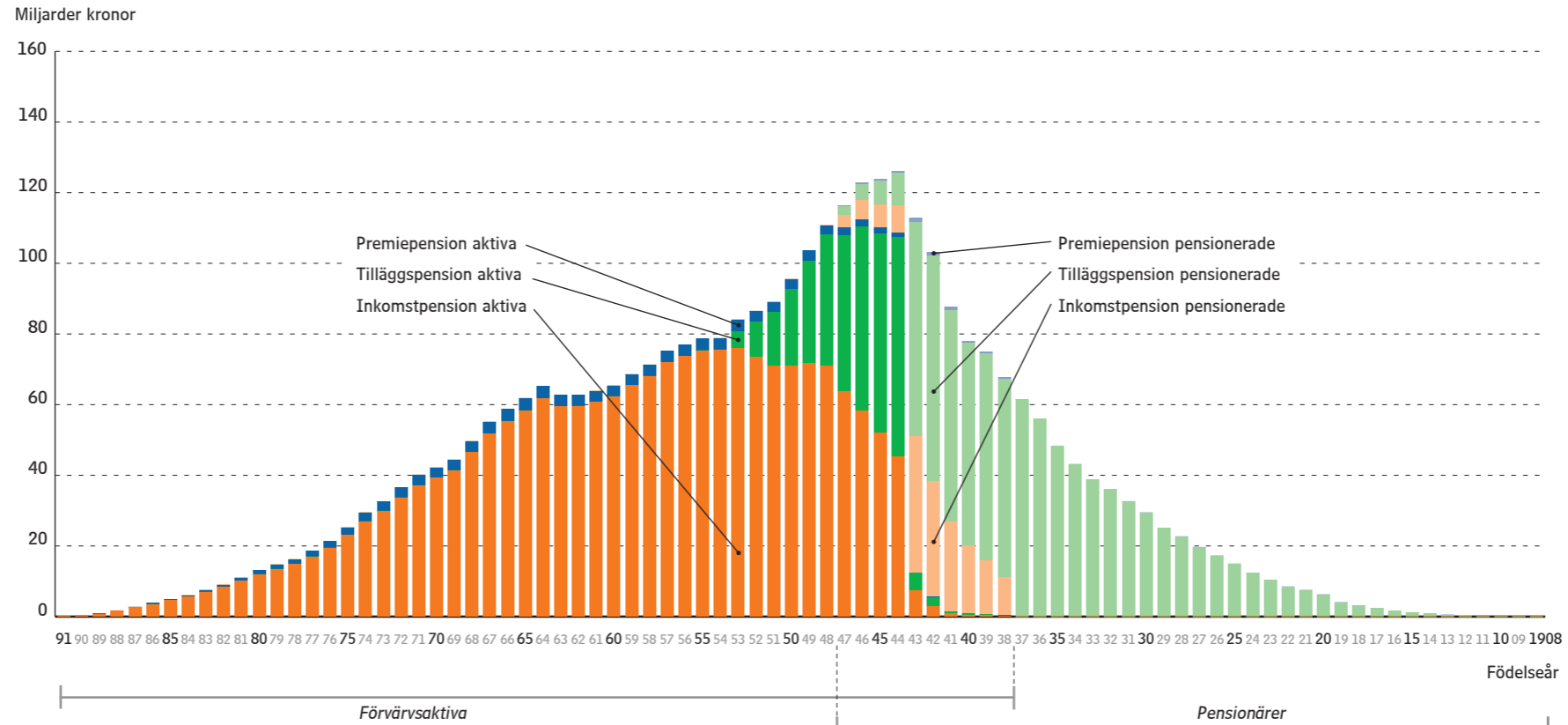
* Individens pensionsbehållning är lika med systemets pensionsskuld.

Pensionsgrundande belopp

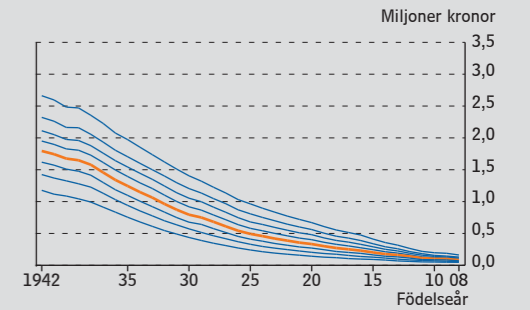

Pensionsgrundande belopp ger pensionsrätt under speciella skeden i livet, som till exempel vid vård av små barn och vid plikttjänstgöring. Intjänandeår 2007 stod pensionsgrundande belopp för 6,4 procent av pensionsunderlaget för kvinnor. Den största delen, 3,9 procent, stod pensionsgrundande belopp för barnår för.

Total pensionsskuld per 31 december 2008, kvinnor

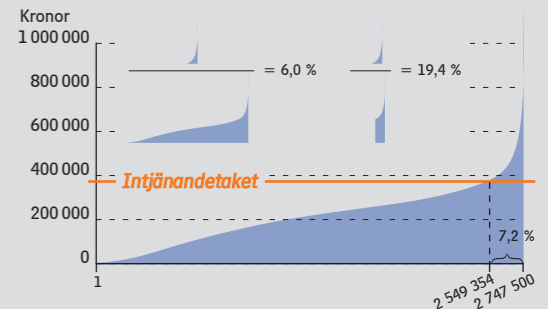

Pensionsskuld till personer 66 år eller äldre

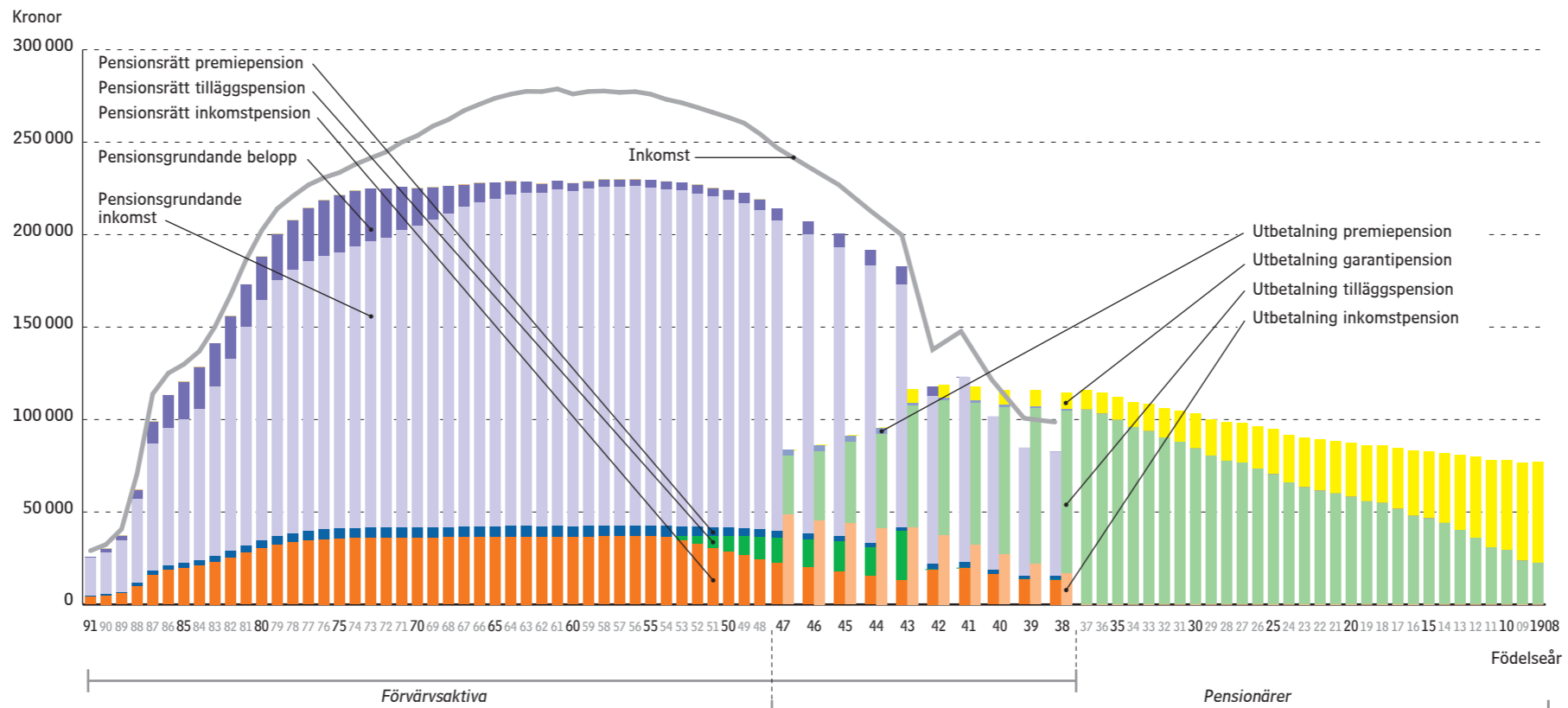
10 procent av de kvinnliga pensionärerna har en pensionstillgång som överstiger cirka 2 662 000 kronor vid 66 års ålder. Medianen vid samma ålder är cirka 1 795 000 kronor och 20 procent har en pensionstillgång som understiger cirka 1 177 000 kronor. För en pensionär på 75,7 år har motsvarande uppgifter minskat till 1 680 000 kronor, 1 014 000 kronor och 579 000 kronor.

Förvärsinkomster

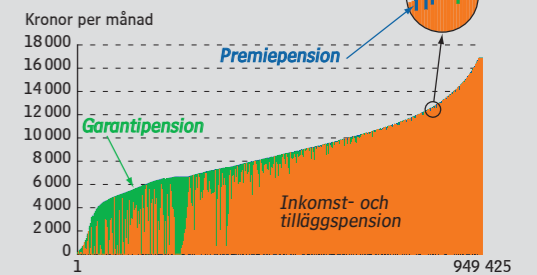

Förvärsinkomster upp intjänandetaket 8,07 inkomstbasbelopp ligger till grund för den allmänna pensionen. I diagrammet är kvinnors förvärsinkomster år 2007 ställda i storleksordning.

Genomsnittligt intjänande av pensionsrätt och utbetald pension, kvinnor

Garantipension

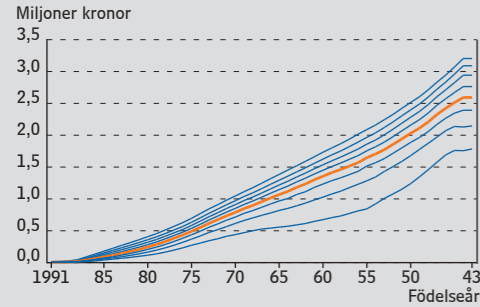

I diagrammet är utbetalningarna av den allmänna pensionen i december månad 2008 för kvinnliga pensionärer födda 1943 eller tidigare ställda i storleksordning (949 425 stycken).

Av de kvinnliga pensionärerna har omkring 63 procent någon garantipension. Totalt stod garantipensionen för omkring 15 procent av pensionsutbetalningarna till kvinnliga pensionärer.

Änkepension ingår inte i diagrammet. Hade änkepension ingått skulle pensionerna, särskilt de lägsta, ökat betydligt.

Pensionsskuld till personer 17–65 år

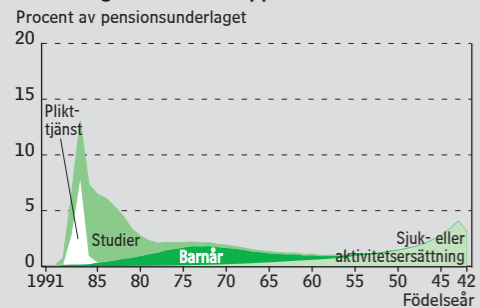

Den röda kurvan representerar medianen. Medianen är det mittersta värdet av de värden som lagts i ordning från det lägsta till det högsta. Övriga kurvor markerar värdena för 20:e–90:e percentilerna, det vill säga den översta kurvan visar det värde på pensionstillgången* som 10 procent av de försäkrade överskrider och den understa kurvan visar det värde på pensionstillgången som 20 procent av de försäkrade underskrider.

Medianvärdet på pensionstillgången för en manlig intjänare på 43,9 år är cirka 1 094 000 kronor. Vid samma ålder har 10 procent en pensionstillgång som överstiger cirka 1 420 000 kronor och 20 procent en pensionstillgång som understiger cirka 564 000 kronor.

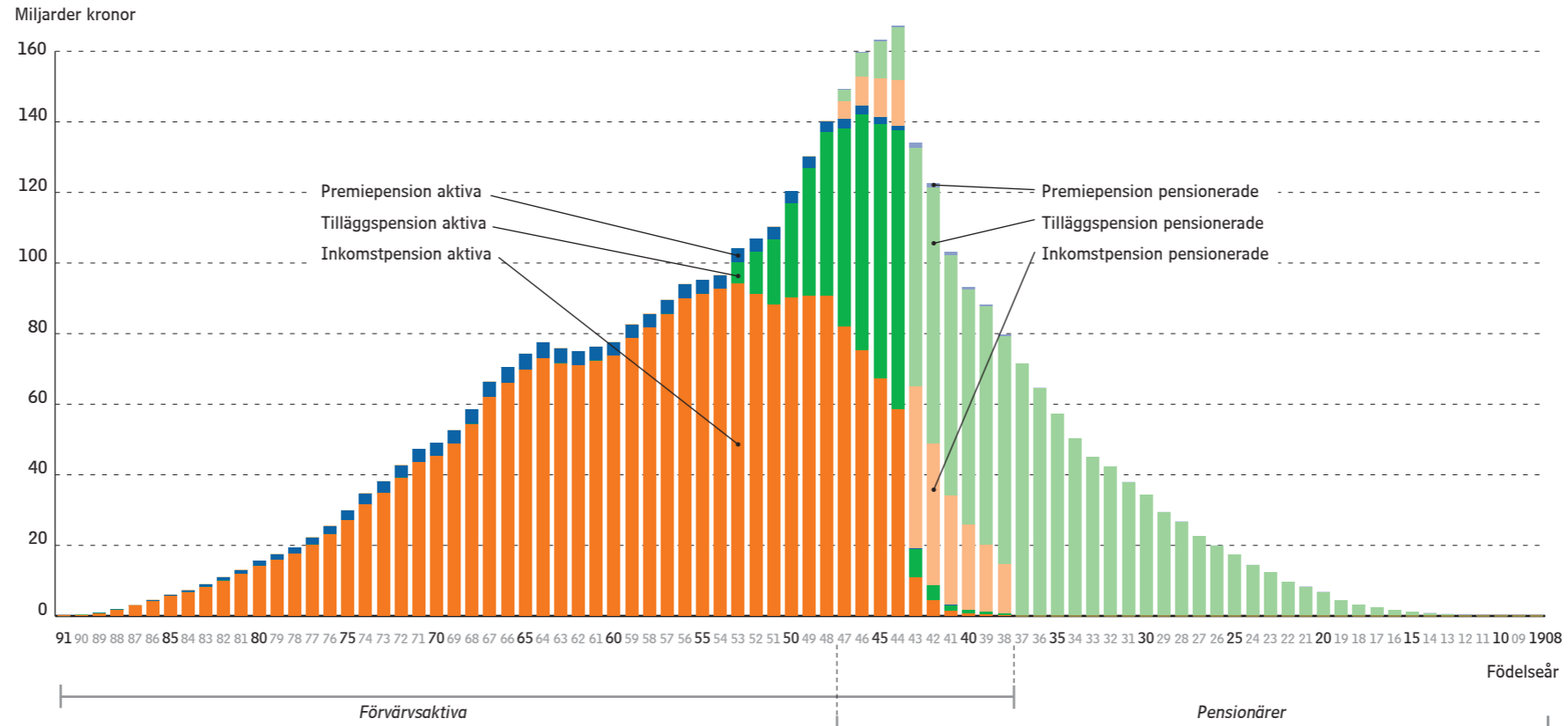
* Individens pensionstillgång är lika med systemets pensionsskuld.

Pensionsgrundande belopp

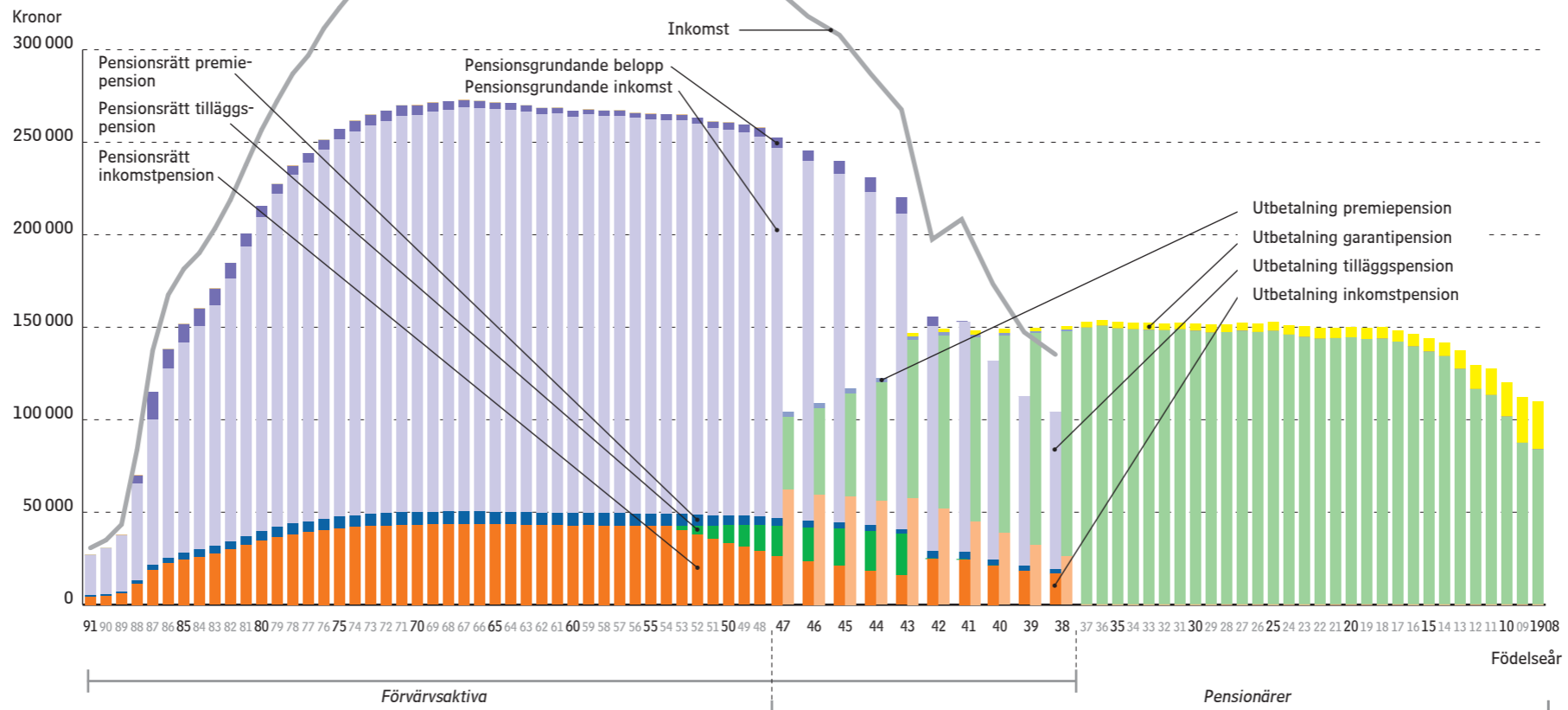

Pensionsgrundande belopp ger pensionsrätt under speciella skeden i livet, som till exempel vid vård av små barn och vid pliktjänstgöring. Intjänandeår 2007 stod pensionsgrundande belopp för 2,1 procent av pensionsunderlaget för män. Den största delen, 0,8 procent, stod pensionsgrundande belopp för sjuk- eller aktivitetsersättning för.

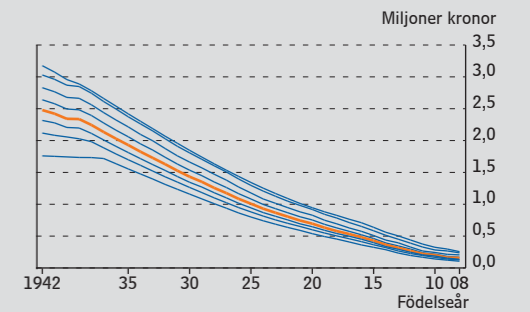
Total pensionsskuld per 31 december 2008, män

Genomsnittligt intjänande av pensionsrätt och utbetald pension, män

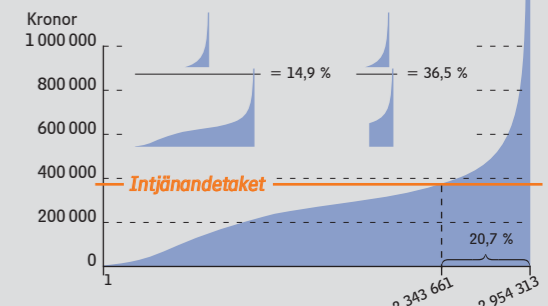

Pensionsskuld till personer 66 år eller äldre

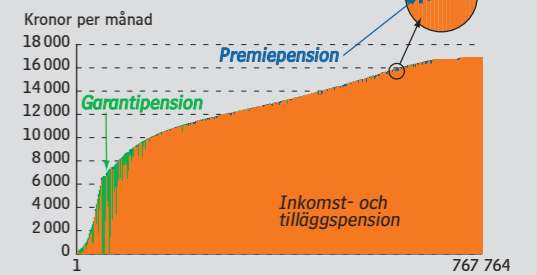
10 procent av de manliga pensionärerna har en pensionstillgång som överstiger cirka 3 176 000 kronor vid 66 års ålder. Medianen vid samma ålder är cirka 2 479 000 kronor och 20 procent har en pensionstillgång som understiger cirka 1 760 000 kronor. För en pensionär på 75,7 år har motsvarande uppgifter minskat till 2 128 000 kronor, 1 679 000 kronor och 1 354 000 kronor.

Förvärsinkomster

Förvärsinkomster upp till intjänandetaket 8,07 inkomstbasbelopp ligger till grund för den allmänna pensionen. I diagrammet är mäns förvärsinkomster år 2007 ställda i storleksordning.

Garantipension

I diagrammet är utbetalningarna av den allmänna pensionen i december månad 2008 för manliga pensionärer födda 1943 eller tidigare ställda i storleksordning (767 764 stycken).

Av de manliga pensionärerna har omkring 18 procent någon garantipension. Totalt stod garantipensionen för omkring 2 procent av pensionsutbetalningarna till manliga pensionärer.

ORANGE RAPPORT 2008

på 7 minuter

De kraftiga kursfallen på aktiebörserna i spåren av den globala finanskrisen har påverkat pensionsystemet. Balanstalet, som mäter inkomstpensionssystemets finansiella ställning, har fallit under 1,0000 och värdeutvecklingen inom premiepensionssystemet har varit negativ.

I det här avsnittet presenteras kortfattat den finansiella ställningen och utvecklingen av den allmänna pensionens båda inkomstgrundade delar – inkomstpensionen och premiepensionen – år 2008.

Inkomstpension

Inkomstpensionssystemet är ett fördelningssystem. Inbetalda pensionsavgifter används för att betala samma års pensioner. De över- eller underskott som uppstår när pensionsavgifterna är större eller mindre än pensionsutbetalningarna hanteras av buffertfonden.

För att pensionssystemet ska vara långsiktigt stabilt är det viktigt att tillgångarna är i paritet med skulderna. Tillgångarna i systemet är värdet av fram-

tida pensionsavgifter, kallad avgiftstillgången, och buffertfonden. Avgiftstillgången beräknas genom att inbetalda pensionsavgifter multipliceras med den tid som en krona i genomsnitt ligger i pensionssystemet, omsättningstiden.

Pensionskulden består dels av skulden till aktiva, dels av skulden till pensionerade. Skulden till aktiva är summan av slutraden i kontobeskederna i samtliga orange kuvert. Pensionskulden till de pensionerade är summan av de pensioner som förväntas betalas ut till dagens pensionärer under återstoden av deras liv. Skulden förändras i huvudsak med den årliga indexeringen av pensionskontonas saldon och pensionerna. Indexeringen bestäms av förändringen av genomsnittsinkomsten i Sverige.

Årets resultat för pensionssystemet beräknas som skillnaden mellan förändringen av systemets tillgångar och förändringen av pensionskulden. Resultatet påverkas av ett stort antal samhällsekonomiska och demografiska faktorer. Kortsiktigt är sysselsättningens utveckling vanligen den viktigaste faktorn, men aktie-

och obligationsmarknadernas påverkan på buffertfonden har också betydelse, framför allt vid stora förändringar som under den nu aktuella finanskrisen. På lång sikt är demografiska faktorer viktigast.

Balanstalet mäter systemets finansiella ställning och beräknas som systemets tillgångar dividerat med pensionsskulden. Om balanstalet understiger 1,0000, dvs. pensionssystemets skulder överstiger tillgångarna, aktiveras den så kallade balanseringen för att säkerställa systemets långsiktiga balans. Balanseringen är en del av indexeringen och innebär att indexeringen av pensionerna och pensionsbehållningarna minskas. Pensionsskulden räknas därmed upp i långsammare takt och pensionssystemet stärks. Den lägre indexeringen pågår tills systemet åter är i finansiell balans. Eventuella överskott som uppstår efter att balanseringen har aktiverats används direkt för att så långt som möjligt öka indexeringen och på så vis återställa pensionernas värde.

Förändring av tillgångarna 2008. Under 2008 minskade buffertfonden, det vill säga Första–Fjärde och Sjätte AP-fonden, med 191 miljarder kronor, eller 21,3 procent. Buffertfondens negativa avkastning uppgick till 194 miljarder kronor. Inbetalda pensionsavgifter översteg fondens utgifter, pensionsutbetalningar och administrationskostnader, vilket gav ett positivt bidrag på 3 miljarder kronor.

Avgiftstillgången ökade med 361 miljarder kronor, eller 5,9 procent. Ökade pensionsavgifter tillförde avgiftstillgången 395 miljarder kronor, en ökning

med 6,5 procent. Samtidigt minskade dock avgiftstillgången med 33 miljarder kronor till följd av cirka två månaders förkortning av omsättningstiden.

Sammanlagt ökade inkomstpensionens tillgångar med 170 miljarder kronor, eller 2,4 procent.

Förändring av pensionsskulden 2008. Pensionsskulden ökade med 431 miljarder kronor, eller 6,2 procent. Indexeringen stod för 385 miljarder kronor, 5,5 procentenheter, av ökningen. Skulden till pensionerade påverkas av medellivslängdens förändring. Jämfört med 2007 har pensionernas genomsnittliga utbetalningstid (den ekonomiska medellivslängden) ökat med i genomsnitt 27 dagar. Det medförde en skuldökning på 27 miljarder kronor. Nyintjänade pensionsrätter och ATP-poäng, inklusive vissa justeringar, översteg årets pensionsutbetalningar, vilket ökade skulden med 18 miljarder kronor.

Årets resultat 2008. Årets resultat i inkomstpensionssystemet var –261 miljarder kronor. Pensionssystemets kapitalöverskott på 18 miljarder kronor från 2007 har genom årets negativa kapitalförändring förbytts till ett kapitalunderskott om 243 miljarder kronor. Årets negativa resultat förklaras huvudsakligen av minskningen i AP-fondernas tillgångar. En bidragande orsak är att avgiftstillgången ökat i långsammare takt än pensionsskulden till följd av kortare omsättningstid.

Finansiell ställning 31 december 2008. Den 31 december 2008 var tillgångarna 3,28 procent mindre än pensionsskulden. Systemets balanstal för 2010 har således beräknats till 0,9672.

Flerårsöversikt

Miljarder kronor

	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002
Buffertfonden	707	898	858	769	646	577	488
Avgiftstillgång	6 477	6 116	5 945	5 712	5 607	5 465	5 301
Summa tillgångar	7 184	7 014	6 803	6 490	6 253	6 042	5 789
Pensionsskuld	7 428	6 996	6 703	6 461	6 244	5 984	5 729
Över-/Underskott	–243	18	100	28	9	58	60
Balanstal	0,9672	1,0026	1,0149	1,0044	1,0014	1,0097	1,0105

Sedan det första balanstalet fastställdes var trenden under flera år nedåtgående. Åren 2005 och 2006 ökade balanstalet men har sedan åter minskat. År 2008 beräknas balanstalet för första gången till mindre än 1,0000. Balanstalet som beräknas utifrån den finansiella ställningen den 31 december 2008 påverkar indexeringen årsskiftet 2009/2010.

Känslighetsanalysen i tabellen visar effekten på balanstalet om en typ av underlag ändras, medan övriga underlag antas vara oförändrade.

Hur påverkas balanstalet av förändringar i underlagen?

Typ av underlag	Förändring i underlag	Förändring av balanstal
Avgiftsunderlag	+1 %	+0,9 %
Genomsnittsinkomst*	+1 %	-0,6 %
Fondavkastning	+10 procentenheter	+1,3 %
Pensionsålder	+1 år	+1,9 %
Ålder för inträde på arbetsmarknaden	-1 år	+1,3 %

* All ökning sker på inkomster över intjänandetaket.
Inga utjämnade värden har använts i beräkningen.

Premiepension

Premiepensionssystemet är ett fonderat system där pensionsspararna själva väljer i vilka fonder premiepensionspengarna ska placeras. Pensionen betalas ut genom att det ackumulerade kapitalet säljs av. Tillgångarna utgörs av pensionsspararnas placeringar i fonder. Pensionsskulden till aktiva och pensionerade för fondförsäkring är i huvudsak knuten till fondandelar. Förändringar i fondandelarnas värden påverkar direkt och lika mycket pensionsspararnas tillgångar i systemet. Pensionsskulden för traditionell försäkring är värdet av återstående garanterade utbetalningar. Värdet beräknas med antaganden om framtida avkastning, livslängder och driftskostnader.

Pensionsspararnas intjänade pensionsrätter placeras i december. Pensionärernas fondinnehav ökar med de nya pensionsrätterna före årssräkningen av utgående pensioner vilket i sin tur påverkar pensionsutbetalningen för kommande år.

Förändring av tillgångarna 2008. Premiepensionstillgångarna har under året minskat med -77 miljarder kronor. Tillgångarna har ökat med 30 miljarder kronor avseende nya pensionsrätter medan -1 miljard kronor avser pensionsutbetalningar och -106 miljarder kronor avser värdeminskning. Värdeutvecklingen under året har varit -34,5 procent. Den genomsnittliga kapital-

vägda avkastningen i premiepensionssystemet har sedan de första inbetalningarna till systemet år 1995 varit -0,8 procent per år.

Förändring av pensionsskulden 2008. Pensionsskulden minskade med -77 miljarder kronor 2008. Förändringen av pensionsskulden avser nyintjänade pensionsrätter, en negativ kapitalförvaltning och utbetalning av pensioner. Återbäringsräntan uppgick under 2008 i genomsnitt till 2,2 procent.

Årets resultat 2008. Årets resultat uppgick till -100 miljoner kronor. Resultatet har, förutom ett positivt resultat från fondverksamheten på 139 miljoner kronor, påverkats av den traditionella försäkringen med -105 miljoner kronor, handeln med fondandelar via handelslagret med -68 miljoner kronor och av ett räntenetto med -66 miljoner kronor. Av resultatförsämringen i den traditionella försäkringen avser cirka 272 miljoner kronor förändringar i försäkringstekniska avsättningar. Huvudorsaken till årets avvikelser inom traditionell försäkring är utvecklingen på de finansiella marknaderna. Årets negativa resultat minskar konsolideringsfonden i eget kapital som uppgår till 247 (180) miljoner kronor. Medel i konsolideringsfonden fördelas till pensionsspararna och utbetalas som återbärning i samband med pensionsutbetalningarna.

Flerårsöversikt

Miljoner kronor

	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002
Fondförsäkring	231 600	309 423	268 708	192 770	125 024	94 124	59 416
Traditionell försäkring	1 733	1 288	739	307	94	31	4
Summa försäkrings- tillgångar	233 333	310 711	269 447	193 077	125 118	94 155	59 420
Pensionsskuld	233 082	310 326	269 447	193 077	125 120	94 157	59 422
Årets resultat	-100	318	56	57	48	-109	-365

Värdet på pensions-spararnas premiepensionstillgångar uppgick den 31 december 2008 till 233 333 miljoner kronor.

Inkomstgrundad ålderspension, resultat- och balansräkning

För hänvisningar till noter, se resultat- och balansräkning för inkomst- respektive premiepension.

Inkomst- och premiepension

Resultaträkning, miljoner kronor

Förändring av fondtillgångar	2008	2007	Förändring
Pensionsavgifter	233 258	218 496	14 762
Pensionsutbetalningar	-200 014	-186 109	-13 905
Avkastning på fonderat kapital	-300 253	51 815	-352 068
Administrationskostnader	-1 820	-2 085	265
Summa	-268 829	82 117	-350 946
Förändring av avgiftstillgång			
Värdet av förändringen i avgiftsinkomst	394 833	192 905	201 928
Värdet av förändringen i omsättningstid	-33 452	-21 573	-11 879
Summa	361 381	171 332	190 049
Förändring av pensionsskuld*			
Nya pensionsrätter och ATP-poäng	-247 798	-222 142	-25 656
Pensionsutbetalningar	199 990	186 076	13 914
Indexering/värdeförändring	-279 161	-282 353	3 192
Värdet av förändringen i medellivslängd	-27 044	-17 391	-9 653
Uppkomna arvsvinster	11 319	10 679	640
Fördelade arvsvinster	-12 664	-11 687	-977
Avdrag för administrationskostnader	1 379	2 080	-701
Summa	-353 979	-334 738	-19 241
Årets resultat	-261 427	-81 289	-180 138

* Negativ post (-) innebär att pensionsskulden ökar och positiv post () innebär att pensionsskulden minskar med angivet belopp.

Balansräkning, miljoner kronor

Tillgångar	31/12 2008	31/12 2007	Förändring
Fondtillgångar	707 087	898 472	-191 385
Försäkringstillgångar	233 333	310 711	-77 378
Övriga tillgångar	29 462	29 798	-336
Avgiftstillgång	6 477 351	6 115 970	361 381
Summa tillgångar	7 447 233	7 354 951	92 282
Skulder och resultat			
Ingående balanserat resultat	16 782	98 090	-81 308
Årets resultat	-261 427	-81 289	-180 138
Utgående balanserat resultat	-244 645	16 801	-261 446
Pensionsskuld	7 660 889	7 306 810	354 079
Övriga skulder	30 989	31 340	-351
Summa skulder och resultat	7 447 233	7 354 951	92 282

Inkomstpension, resultat- och balansräkning

100 miljarder kronor

|||||

203 140

-199 206

Resultaträkning, miljoner kronor

Förändring av fondtillgångar	Not	2008	2007	Förändring
Pensionsavgifter	1	203 140	190 416	12 724
Pensionsutbetalningar	2	-199 206	-185 653	-13 553
Avkastning på fonderat kapital	3	-193 931	37 544	-231 475
Administrationskostnader	4	-1 388	-1 772	384
Summa		-191 385	40 535	-231 920
Förändring av avgiftstillgång				
Värdet av förändringen i avgiftsinkomst	5	394 833	192 905	201 928
Värdet av förändringen i omsättningstid	6	-33 452	-21 573	-11 879
Summa		361 381	171 332	190 049
Förändring av pensionsskuld*				
Nya pensionsrätter och ATP-poäng	7	-217 680	-194 062	23 618
Pensionsutbetalningar	2	199 182	185 620	13 562
Indexering	8	-385 378	-268 334	-117 044
Värdet av förändringen i medellivslängd	9	-27 044	-17 391	-9 653
Uppkomna arvsvinster	10	10 656	10 129	527
Fördelade arvsvinster	10	-12 001	-11 137	-864
Avdrag för administrationskostnader	11	942	1 701	-759
Summa		-431 323	-293 474	-137 849
Årets resultat		-261 327	-81 607	-179 720

* Negativ post (-) innebär att pensionsskulden ökar och positiv post () innebär att pensionsskulden minskar med angivet belopp.

Balansräkning, miljoner kronor

1000 miljarder kronor

|||||

Tillgångar	Not	31/12 2008	31/12 2007	Förändring
Fondtillgångar	12	707 087	898 472	-191 385
Avgiftstillgång	13	6 477 351	6 115 970	361 381
Summa tillgångar		7 184 438	7 014 442	169 996
Skulder och resultat				
Ingående balanserat resultat		17 958	99 565	-81 607
Årets resultat		-261 327	-81 607	-179 720
Utgående balanserat resultat		-243 369	17 958	-261 327
Pensionsskuld	14	7 427 807	6 996 484	431 323
Summa skulder och resultat		7 184 438	7 014 442	169 996

Pemjepension, resultat- och balansräkning

100 miljarder kronor

|+++++++|

Resultaträkning, miljoner kronor

Förändring av fondtillgångar	Not	2008	2007	Förändring
Pensionsavgifter	1	30 118	28 080	2 038
Pensionsutbetalningar	15	-808	-456	-352
Avkastning på fonderat kapital	16	-106 322	14 271	-120 593
Administrationskostnader	17	-432	-313	-119
Summa		-77 444	41 582	-119 026

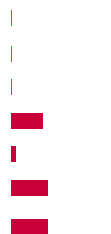
Förändring av pensionsskuld*

Nya pensionsrätter	18	-30 118	-28 080	-2 038
Pensionsutbetalningar	15	808	456	352
Värdeförändring	19	106 217	-14 019	120 236
Uppkomna arvsvinster	20	663	550	113
Fördelade arvsvinster	20	-663	-550	-113
Avdrag för administrationskostnader	21	437	379	58
Summa		77 344	-41 264	118 608
Årets resultat		-100	318	-418

* Negativ post (-) innebär att pensionsskulden ökar och positiv post () innebär att pensionsskulden minskar med angivet belopp.

1000 miljarder kronor

|+++++++|

Balansräkning, miljoner kronor

Tillgångar	Not	31/12 2008	31/12 2007	Förändring
Försäkringstillgångar	22	233 333	310 711	-77 378
Övriga tillgångar	23	29 462	29 798	-336
Summa tillgångar		262 795	340 509	-77 714

Skulder och resultat

Ingående balanserat resultat	24	-1 176	-1 475	299
Årets resultat		-100	318	-418
Utgående balanserat resultat	24	-1 276	-1 157	-119
Pensionsskuld	25	233 082	310 326	-77 244
Övriga skulder	26	30 989	31 340	-351
Summa skulder		264 071	341 666	-77 595
Summa skulder och resultat		262 795	340 509	-77 714

Redovisningsprinciper

Inkomstpensionens tillgångar och skulder värderas i stort sett endast utifrån verifierbara händelser och transaktioner som föreligger vid värderingstillfället. Beräkningen av den så kallade avgiftstillgången följer principer som är särskilt framtagna för ett i huvudsak ofonderat pensionssystem.

Bestämmelser och riktlinjer

Pensionssystemets redovisning har upprättats i enlighet med 15 kap. 20 § lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension.

Det inkomstgrundade ålderspensionssystemet omfattar förmånerna inkomst-, tillägg- och premiepension.²³

Inkomst- och tilläggspension är exempel på förmåner inom ett fördelningssystem. I fördelningssystem fonderas inte avgifterna utan dessa används i princip direkt för att finansiera pensionsutbetalningar. AP-fonderna är buffertfonder som hanterar skillnader mellan avgifts- och pensionsutbetalningar. Liksom på andra ställen i redovisningen används här benämningen inkomstpension för hela fördelningssystemet, det vill säga benämningen avser ofta också tilläggspension. Av lag (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension framgår att de redovisade tillgångarna i fördelningssystemet utgörs av avgifts- och tillgångarna hos Första-Fjärde och Sjätte AP-fonderna. Formler för beräkning av inkomstpensionens avgiftstillgång och pensionskund återfinns i förordning (2002:780) om beräkning av balanstal. Dessa formler återges även i bilaga B.

Premiepensionen är ett fullfonderat system där avgifterna investeras och pensionen utbetalas genom att det ackumulerade kapitalet säljs av.

I enlighet med förordning (2002:135) om årlig redovisning, ingår i redovisningen en framskrivning av systemets antagna långsiktiga utveckling. Se avsnittet Pensionssystemets framtid i tre scenarier.

I AP-fondernas årsredovisningar anges de principer som använts vid redovisningen. Dessa beskrivs därför inte här. Varje AP-fonds årsredovisning finns tillgänglig på respektive hemsida; www.ap1.se, www.ap2.se, www.ap3.se, www.ap4.se och www.ap6.se. I PPM:s årsredovisning beskrivs de principer som använts för redovisning av premiepension, varför dessa endast kortfattat återges här. Mer information finns på www.ppm.nu.

Varifrån kommer siffrorna?

Redovisningen av inkomstpensionen bygger på data från Försäkringskassans intjänande- respektive utbetalningsregister.

I pensionssystemets redovisning har uppgifter som avser Första-Fjärde och Sjätte AP-fondens verksamhet i huvudsak tagits in från respektive fonds årsredovisning. Buffertfonderna upprättar sina redovisningar enligt lag (2000:192) om allmänna pensionsfonder. Vidare har fonderna utifrån gällande föreskrifter för jämförbara finansiella företag utarbetat gemensamma redovisnings- och värderingsprinciper.

I pensionssystemets redovisning har uppgifter rörande premiepension tagits in i huvudsak enligt den av PPM upprättade årsredovisningen.

²³ Garantipensionen, som är en del av den allmänna pensionen, är inte inkomstgrundad och ingår därför inte i redovisningen.

PPM upprättar sin årsredovisning enligt lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag och enligt Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om årsredovisning i försäkringsföretag. Vissa omarbetningar, förenklingar och sammanslagningar av poster har gjorts i syfte att göra sammanställningen mer jämförbar med sammanställningen för inkomstpensionen.

Principer för värdering av tillgångar och skulder

Inkomstpensionens tillgångar och skulder värderas i stort sett endast utifrån verifierbara händelser och transaktioner som föreligger vid värderingstillfället. Att exempelvis avgiftsinkomsterna normalt förändras i takt med den ekonomiska tillväxten beaktas inte i beräkningen av avgiftstillgången. Att pensionsutgifterna, bland annat genom indexering, förändras i framtiden beaktas inte heller i värderingen av pensionskulden. Principen att värdera tillgångar och skulder utan beaktande av framtidsfaktorer har sin grund i att systemets finansiella ställning utslutande bestäms av förhållandet mellan tillgångar och skulder, det vill säga den kvot som benämns balanstalet.

Genom inkomstpensionens konstruktion finns det en stark koppling mellan hur systemets tillgångar respektive skulder utvecklas. I de fall balanstalet överstiger ett (1,000) kommer dock tillgångar och skulder att över tiden förändras i något olika takt. I det fall balanstalet understiger ett (1,000) medför reglerna för balansering en i princip absolut koppling mellan skuldernas och tillgångarnas förändringstakt.²⁴

Sättet att värdera inkomstpensionssystemets tillgångar och skulder utgår från att dessa förändras i samma takt från varje värderingstidpunkt. Samma sak annorlunda uttryckt: värderingsmetoden utgår från att systemets framtida internränta överensstämmer med pensionsskuldens framtida värdeförändring, trots att detta endast är säkert om balanseringen är aktiverad. När balanseringen inte är aktiverad kan internräntan både över- och understiga pensionsskuldens värdeförändring.

Att värderingen av avgiftsflödet och pensionsskulden görs i stort sett enbart med utgångspunkt från de förhållanden som råder vid värderingstidpunkten är inte uttryck för en tro att alla dessa skulle vara helt beständiga. Utformningen av redovisningen innebär däremot att förändrade förhållanden införlivas i redovisningen först när förändringarna avspeglas i de händelser och transaktioner som redovisningen utgår från.

Så beräknas inkomstpensionens tillgångar

Avgiftstillgången värderas med utgångspunkt från hur stor pensionskulden som bokslutsårets avgiftsinkomst, det vill säga inbetalade pensionsavgifter, skulle kunna finansiera om de förhållanden som råder vid tidpunkten för värderingen vore beständiga. De förhållanden som härvid avses är ekonomiska och demografiska samt pensionssystemets regler. De ekonomiska förhållandena utgörs av varje årskulls genomsnittliga pensionsgrundande inkomst och summan av dessa inkomster. De demografiska avser dödligheten i olika åldrar. De regler för pensionssystemet som avses är de som används för att beräkna och indexera inkomstpension, samt de som avgränsar avgifts- och pensionsunderlaget och som anger avgiften i procent. Avgiftstillgången beräknas i princip genom att multiplicera bokslutsårets avgiftsinkomster med samma års omsättningstid.²⁵ Omsättningstiden visar hur lång tid det i genomsnitt förväntas ta från det att en krona i avgift betalas till systemet tills dess att

²⁴ Det sätt på vilket omsättningstiden beräknas innebär ett underförstått antagande om att den förvärsaktiva befolkningens storlek kommer att vara konstant. Om befolkningen minskar finns därför en risk att redovisningen (något) överskattar systemets tillgångar i förhållande till dess skulder. Det är dock rimligt att utgå från att befolkningsminskningen vid någon tidpunkt upphör. Vid ett sådant förlopp kommer underskattningen, och det eventuella underskottet i buffertfonden som den medfört, att vara tillfällig. Buffertfonden kommer på sikt att återgå till en nivå om minst noll kronor.

²⁵ Hur omsättningstiden beräknas beskrivs av formel 3 i bilaga B.

den pensionsrätt som avgiften givit upphov till utbetalas i form av pension. Således speglar omsättningstiden den skillnad i ålder mellan den genomsnittlige avgiftsbetalaren och pensionären som skulle framkomma om bokslutsperiodens ekonomiska, demografiska och juridiska förhållanden vore konstanta.

Att värderingen av avgiftsflödet sker genom att multiplicera årets flöde med omsättningstiden är liktydigt med att avgiftsflödet värderas genom att en förmodad evig ström av avgifter, årligen lika stora som det gångna årets avgifter, diskonteras med en ränta som är ett (i) dividerat med omsättningstiden. Ökar omsättningstiden, sjunker diskonteringsräntan och värdet av avgiftsflödet ökar. Om omsättningstiden i stället sjunker, ökar diskonteringsräntan och värdet av avgiftsflödet sjunker.

För att minska rörligheten i balanstalet, vilket är liktydigt med att minska svängningarna i pensionssystemets årliga resultat, utjämnas det avgiftsflöde som ingår i beräkningen av avgiftstillgången. Utjämnningen följer den som sker i beräkningen av inkomstindex. Eftersom inkomstindex har stor påverkan på utvecklingen av pensionsskulden och därmed på balanstalets nämnare är det viktigt att också avgiftsflödet i balanstalets täljare följer den utjämnning som görs av inkomstindex. För att skapa denna följsamhet beräknas genomsnittet av de tre senaste årens avgifts-inkomster, varefter detta tal räknas upp med den genomsnittliga årliga procentuella förändringen av avgiftsflödet de senaste tre åren, efter att konsumentprisförändringen under samma period räknats bort. Därefter läggs det senaste årets förändring i konsumentpriserna tillbaka. Vidare, också för att minska rörligheten i balanstalet, används medianen av de tre senaste årens omsättningstider vid beräkningen av avgiftstillgången.

AP-fondernas tillgångar värderas till så kallat verkligt värde. Med det avses att tillgångarna i första hand värderas till den senaste betalkursen under årets sista handelsdag, i andra hand till den senaste köpkursen.

Så beräknas inkomstpensionens skulder

Inkomstpensionsskulden till personer som inte börjat ta ut ålderspension värderas till summan av alla försäkrades pensionsbehållningar. Inkomster intjänade det år redovisningen avser har inte hunnit fastställas när redovisningen görs. Till summan av de försäkrades pensionsbehållningar läggs därför en uppskattning av den pensionsrätt för inkomstpension som tjänats in samma år som redovisningen avser. Detta belopp utgör mindre än tre procent av den totala pensionsskulden. Skillnaden mellan skattad och fastställd pensionsrätt avräknas i följande årsredovisning.²⁶

Pensionsskulden till pensionerade beräknas genom att multiplicera beviljade pensioner (årsbelopp) med det antal år som beloppet förväntas betalas ut. Antalet år diskonteras för att beakta att indexeringen av utbetalda belopp sker med ökningen i inkomstindex minus 1,6 procentenheter. Förväntat antal år med utbetalningar beräknas med utgångspunkt från mätningar av hur länge pensionsbeloppen i Försäkringskassans register betalas ut, så kallade ekonomiska delningstal.²⁷ I de ekonomiska delningstalen beaktas eventuella samband mellan pensionsbeloppens storlek och hur länge de betalas ut.

En princip för redovisningen är att endast inträffade och registrerade händelser eller transaktioner ska ligga till grund för den. I och med att tilläggs pension kommer att tjänas in till och med år 2017 kan denna redovisningsprincip ännu inte tillämpas fullt ut. Det beror på att tilläggs-pensionsskulden till personer som inte börjat ta ut ålderspension inte kan beräknas utan antaganden om framtida ekonomisk och demografisk

²⁶ Se not 14, tabell A.

²⁷ Se formel 4.3 i bilaga B.

utveckling. Enligt förordning (2002:135) om årlig redovisning får skulden avseende tilläggspension för förvärvsaktiva därför beräknas utifrån vissa antaganden om framtida utveckling. Tilläggspensionsskulden avseende förvärvsaktiva beräknas enligt de grunder som är angivna i propositionen (2000/01:70), Automatisk balansering av ålderspensionssystemet. Dessa innebär att skulden till aktiva beräknas med samma medellivslängd som används för beräkningen av inkomstpensionsskulden och med ett antagande om två procents årlig tillväxt i inkomstindex.

Med dessa förutsättningar beräknas tilläggspensionsskulden per den 31 december redovisningsåret genom att skatta hur stor tilläggspension varje årskull kommer att få det år de fyller 65 år. Detta belopp multipliceras med redovisningsårets fastställda ekonomiska delningstal för 65-åringar. Därefter beräknas nuvärdet av beloppet genom att det diskonteras med den antagna förändringen i inkomstindex om två procent per år från det år respektive årskull fyller 65 år till redovisningsåret. Beloppet reduceras med det på samma sätt diskonterade värdet av årskullens egna förväntade avgiftsinbetalningar fram tills de fyller 64 år. Inkomster intjänade efter denna ålder ger i sin helhet pensionsrätt enligt reglerna för inkomstpension.

Värdering av premiepensionens tillgångar och skulder

Premiepensionens tillgångar värderas till verkligt värde eller upplupet anskaffningsvärde enligt Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2006:17) om årsredovisning i försäkringsföretag. Tillgångar som värderas till verkligt värde värderas till balansdagens kurs under årets sista handelsdag. Värdering av tillgångar till upplupet anskaffningsvärde innebär att skillnaden mellan anskaffningsvärde och inlösenpris periodiseras såsom ränteintäkt under resterande löptid.

Fondförsäkringstillgångarna utgörs av pensionsspararnas placeringar i fonder och avser inlösenpris för fondandelar.

Pensionsskulden i fondförsäkring utgörs av fondförsäkringstillgångarna och likvida medel som ännu inte omvandlats till fondandelar.

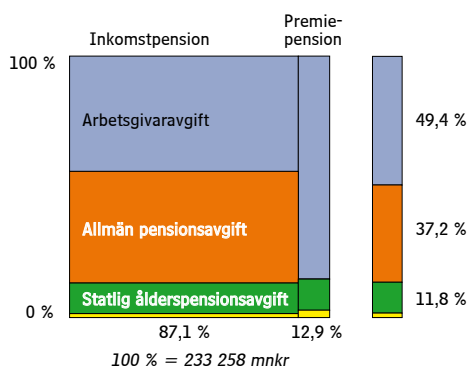
Försäkringstillgångar i traditionell försäkring är placerade i aktie- och räntefonder och värderas till verkligt värde.

Pensionsskulden för den traditionella försäkringen bestäms för varje försäkring som kapitalvärde av återstående garanterade utbetalningar. Värdet beräknas med antaganden om framtida avkastning, livslängder och driftskostnader. Avkastningen utgör en försiktig bedömning av den nominella avkastningen under försäkringstiden. Den 1 april 2008 ändrades metoden för värdering av de garanterade åtagandena gentemot försäkringstagarna i enlighet med Finansinspektionens nya föreskrift FFFS 2008:6. Den nya föreskriften innebär att avkastningen bestäms som den marknadsränta på likvida statsskuldsväxlar och statsobligationer som gäller vid värderingstidpunkten. Marknadsräntan väljs med utgångspunkt från löptiden på garanterade utbetalningar. Marknadsvärdering av skulden innebär att livförsäkringsavsättningen påverkas av ränteförändringar i motsats till tidigare då en fast ränta om 2,75 procent användes. Inbetalda premier redovisas som engångspremier och höjer det garanterade beloppet. Antaganden om livslängder baseras från och med 1 april 2007 på SCB:s befolkningsprognos för år 2006. Driftskostnaden är sedan 2007 0,1 procent. Förändringen innebär byte av redovisningsprincip och därmed har jämförelsetalen omräknats för år 2007. Förändringarnas effekt på resultat och balansräkning framgår av not 24 och not 25.

Noter och kommentarer

Not 2–14 avser inkomstpension, not 15–26 avser premiepension. Not 1 avser båda delar av den inkomstgrundade allmänna pensionen. Samtliga belopp anges i miljoner kronor.

Not 1 Pensionsavgifter

Regleringar m.m. har fördelats på arbetsgivaravgift och statlig ålderspensionsavgift i diagrammet.

Avgifter till den allmänna pensionen

Avgifter som går till:	Inkomstpension		Premiepension	
	2008	2007	2008	2007
Arbetsgivaravgift under avgiftstaket	89 246	84 024	24 618	22 972
Egenavgift under avgiftstaket	3 041	2 802	841	764
Allmän pensionsavgift	86 662	80 094	–	–
Statlig ålderspensionsavgift	23 757	23 743	3 676	3 517
Regleringar m.m.	434	–247	983	827
Summa	203 140	190 416	30 118	28 080

Inom den allmänna pensionen finns flera olika avgifter, vilket framgår av tabellen ovan. Alla avgiftsinkomster går inte till pensionssystemet, avgifter över det så kallade avgiftstaket på 8,07 inkomstbasbelopp förs till statsbudgeten. Dessa avgifter, egentligen skatter, är inte medtagna i tabellen. Ålderspensionsavgift betalas av arbetsgivare och egenföretagare, den allmänna pensionsavgiften betalas av alla förvärvsaktiva som får pensionsrätt. Dessutom betalas statliga ålderspensionsavgifter från olika anslag i statsbudgeten för pensionsrätt som vissa transfereringar ger upphov till, exempelvis sjukpenning och arbetslöshetsersättning. Staten betalar också en pensionsavgift för så kallade pensionsgrundande belopp för till exempel barnår och studier.

Avgiftsinkomsterna ökade mellan 2007 och 2008 beroende på att lönesumman ökade. Inkomsterna från de statliga ålderspensionsavgifterna var i stort sett oförändrade. Inkomsterna från den statliga ålderspensionsavgiften för sjuk- och aktivitetsersättning ökade kraftigt mellan dessa två år medan inkomsterna från den statliga ålderspensionsavgiften för arbetslöshetsersättning med mera minskade kraftigt.

Mer detaljerad avgiftsredovisning

Tabell A visar pensionsavgifter som bokförts år 2008. En del avgifter avser tidigare år. Arbetsgivaravgifter, exempelvis, bokförs minst en månad senare än när motsvarande lön betalas ut.

Den allmänna pensionsavgiften förs i sin helhet till AP-fonderna. För arbetsgivaravgifter och egenavgifter sker en preliminär fördelning enligt fastställda procentsatser mellan AP-fonderna, premiepensionssystemet och statsbudgeten. De statliga ålderspensionsavgifterna fördelas preliminärt mellan AP-fonderna och premiepensionssystemet enligt fastställda procentsatser.

Den del av ålderspensionsavgiften som förs till statsbudgeten avser avgifter på inkomstdelar ovanför den högsta inkomst för vilken pensionsrätt tillgodoräknas. Detta tak är före avdrag för allmän pensionsavgift 8,07 inkomstbasbelopp och 7,5 efter sådant avdrag²⁸. Eftersom dessa avgifter inte motsvaras av någon pensionsrätt är de skatter.

²⁸ Inkomstbasbeloppet år 2008 var 48 000 kronor. 8,07 inkomstbasbelopp var 387 360 kronor och 7,5 inkomstbasbelopp var 360 000 kronor.

Tabell A Pensionsavgifter fördelat efter avgiftsslag, 2008

Avgifter som går till:	Inkomst- pension	Premie- pension	Stats- budgeten (skatt)	Totalt	Varav avgifter till den allmänna pensionen
Arbetsgivaravgift	89 246	24 618	14 130	127 994	113 864
Egenavgift	3 041	841	480	4 362	3 882
Allmän pensionsavgift	86 662	–	–	86 662	86 662
Statlig ålderspensionsavgift	23 757	3 676	–	27 433	27 433
Summa exkl. regleringar m.m.*	202 706	29 135	14 610	246 451	231 841
Reglering år 2008 avseende år 2006	428	–764	336	0	–336
Uppbördsförlust, reglering	–389	–	–	–389	–389
Differens mellan Försäkringskassans och AP-fondernas resp. PPM:s redovisning	395	1 747	–	2 142	2 142
Summa	203 140	30 118	14 946	248 204	233 258

* Avgifter som inlutit till Försäkringskassan under 2008 och förts vidare till AP-fonderna, premiepensionssystemet respektive statsbudgeten.

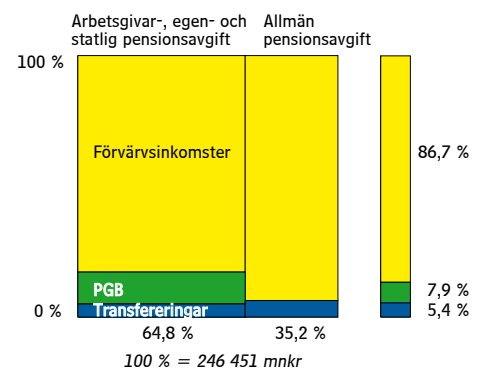
För att säkerställa att premiepensionssystemet för ett visst år har tillförts avgifter som motsvarar intjänad pensionsrätt och att statsbudgeten tillförts avgifterna på inkomstdelar över avgiftstaket görs en avstämning två år senare. En reglering görs därefter mellan statsbudgeten, premiepensionssystemet och AP-fonderna.

Differensen mellan Försäkringskassans och AP-fondernas redovisning (395 miljoner kronor) förklaras huvudsakligen av periodiseringskillnader. Differensen mellan Försäkringskassans och PPM:s redovisning (1 747 miljoner kronor) förklaras av att redovisningen avser olika år. PPM:s redovisning avser avgiftsinkomster för pensionsrätter som tjänats in 2007. Försäkringskassans redovisning avser avgiftsinkomster som inlutit år 2008.

Tabell B Pensionsavgifter exklusive regleringar med mera fördelat efter avgiftsunderlag, 2008

	Arbetsgivar-, egen- och statlig pensionsavgift	Allmän pensions- avgift	Summa
Förvärvsinkomster*	132 356	81 190	213 546
Transfereringar, se tabell C	7 931	5 472	13 403
Pensionsgrundande belopp, se tabell D	19 502	–	19 502
Summa	159 789	86 662	246 451

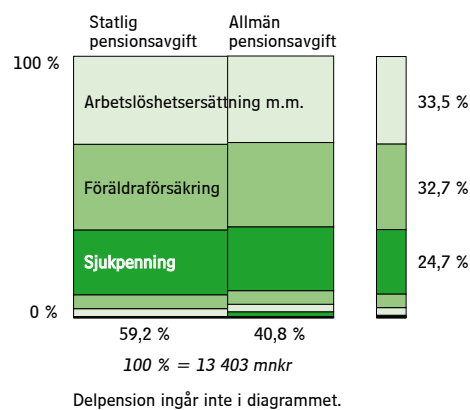
* Inklusive sjuklön och egenföretagarinkomster, exklusive transfereringar. Fördelningen av allmän pensionsavgift på de två typerna av avgiftsunderlag är beräknad, den framgår inte av redovisningssystemen.

Allmän pensionsavgift tas ut med 7 procent på förvärvsinkomster och pensionsgrundande transfereringar som sjukpenning med mera, men inte sjuk- och aktivitetsersättning. Allmän pensionsavgift tas endast ut på dessa inkomster upp till taket på 8,07 inkomstbasbelopp.

Pensionsavgift, som betalas av arbetsgivare och egenföretagare på arbetsinkomster och av staten på nämnda transfereringar, uppgår till 10,21 procent. Statlig pensionsavgift på sjuk- och aktivitetsersättning och på så kallade pensionsgrundande belopp, som inte belastas med allmän pensionsavgift, är 18,5 procent.

Fördelningen i tabell B avser de avgifter som inlutit till Försäkringskassan under 2008.

Tabell C Pensionsavgifter belöpande på transfereringar, 2008

	Statlig pensionsavgift	Allmän pensionsavgift	Summa
Sjukpenning	1 974	1 334	3 308
Rehabiliteringspenning	-25	96	71
Närståendepenning	7	5	12
Arbetsskadeersättningar m.m.	418	282	700
Föräldraförsäkring	2 613	1 765	4 378
Vårdbidrag	236	159	395
Arbetslöshetsersättning m.m.	2 680	1 810	4 490
Utbildningsbidrag	27	18	45
Konstnärnämnden	0	2	2
Smittbärappenning	1	1	2
Summa	7 931	5 472	13 403

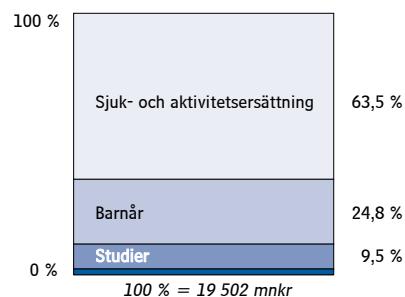
Fördelningen av allmän pensionsavgift på de olika typerna av transfereringar är beräknad, den framgår inte av redovisningssystemen.

Tabell D Pensionsavgifter belöpande på sjuk-/aktivitetsersättning och pensionsgrundande belopp, 2008

Sjuk- och aktivitetsersättning*	12 387
Barnår	4 833
Studier**	1 850
Plikttjänst**	432
Summa	19 502

* Beloppet avser både avgift på utbetald pensionsgrundande ersättning och på pensionsgrundande belopp. I båda fallen är avgiften 18,5 procent.

** En mindre del av beloppen för studier respektive pliktjänst avser pensionsgrundande inkomst.

Not 2 Pensionsutbetalningar med mera

	2008	2007
Tilläggs pension	177 350	170 491
Inkomstpension	21 832	15 129
Summa pensionsutbetalningar	199 182	185 620
Överföringar till de Europeiska gemenskaperna	24	33
Summa	199 206	185 653

Under år 2008 utbetalades 199 182 miljoner kronor i pensioner från AP-fonderna. Detta belopp minskar pensionsskulden till de pensionerade.

Enligt lag (2002:125) om överföring av värdet av pensionsrättigheter till och från Europeiska gemenskaperna kan värdet av pensionsrättigheter för tjänstemän i Europeiska gemenskaperna överföras från AP-fonderna och premiepensionssystemet till Europeiska gemenskapernas tjänstepensionssystem. År 2008 överfördes 24 miljoner kronor från AP-fonderna. Beloppet minskar pensionsskulden till de aktiva. Sammantaget belastades AP-fonderna med 199 206 miljoner kronor till följd av pensionsutbetalningar eller överföring av pensionsrätt.

Not 3 Avkastning på fonderat kapital

AP-fond:	Första	Andra	Tredje	Fjärde	Sjätte	Övrigt*	2008 Summa	2007 Summa
Aktier och andelar	-64 017	-58 317	-50 381	-52 574	-3 268	-93	-228 650	29 162
varav								
Erhållna utdelningar	4 204	4 230	3 666	3 454	224	24	15 802	13 837
Resultat noterade och onoterade aktier och andelar, netto	-68 221	-62 547	-54 047	-56 028	-3 492	-117	-244 452	15 325
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	5 077	5 468	3 428	6 111	235	2	20 321	17 845
varav								
Räntenetto	4 140	3 746	3 162	3 693	242	2	14 985	15 686
Resultat räntebärande tillgångar, netto	937	1 722	266	2 418	-7	-	5 336	2 159
Övrigt	11 212	-1 879	2 476	3 162	-75	-	14 896	-8 917
varav								
Resultat derivatinstrument, netto	699	-3 923	-361	-2 226	143	-	-5 668	-8 064
Resultat valutakursförändringar, netto	10 513	2 044	2 837	5 388	-218	-	20 564	-853
Provisionskostnader	-139	-171	-143	-44	0	-1	-498	-546
Summa	-47 867	-54 899	-44 620	-43 345	-3 108	-92	-193 931	37 544

* Fjärde AP-fondens särskilda förvaltning.

Källa: Första, Andra, Tredje, Fjärde och Sjätte AP-fondernas årsredovisningar 2007, 2008.

Resultat derivatinstrument, netto, innehåller numera alla derivat varför justering av räntenettet under Obligationer och andra räntebärande värdepapper gjorts.

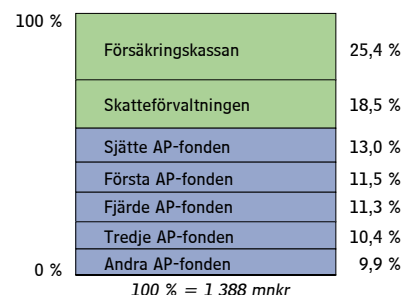
Posten provisionskostnader består av ej resultatbaserade avgifter. Resultatbaserade avgifter, courtage med mera har reducerat avkastningen (se avsnittet Ålderspensionssystemets kostnader).

Not 4 Administrationskostnader

	2008	2007
Försäkringskassan	257	514
Skatteförvaltningen m.fl.*	353	287
Summa kostnader försäkringsadministrationen	610	801
Första AP-fonden	180	164
Andra AP-fonden	159	133
Tredje AP-fonden	137	137
Fjärde AP-fonden	157	139
Sjätte AP-fonden**	144	397
Fjärde AP-fondens särskilda förvaltning	1	1
Summa kostnader fondförvaltningen	778	971
Summa	1 388	1 772

* Inklusiv Kronofogdemyndigheten och Konjunkturinstitutet.

** Sjätte AP-fonden har ändrade redovisningsprinciper fr.o.m. 2008.

För Första–Fjärde AP-fonden redovisas endast interna administrationskostnader. Externa förvaltningskostnader och depåkostnader benämns provisionskostnader och redovisas som en negativ intäkt (se not 3). I Sjätte AP-fondens administrationskostnader ingår även vissa externa förvaltningskostnader. För samtliga fonder gäller att resultatbaserade avgifter, transaktionskostnader med mera har reducerat avkastningen i not 3 (se avsnitt Ålderspensionssystemets kostnader).

Beroende på infasningsregler som gäller fram till år 2020 belastar endast en del av administrationskostnaderna (74 procent år 2008, se not 11) de försäkrades pensionsbehållningar. Varje fond finansierar sina egna förvaltningskostnader med uttag ur den egna fonden.

Not 5 Värdet av förändringen i avgiftsinkomst

	2008	2007
Utjämnad avgiftsinkomst 2008	203 918	–
Utjämnad avgiftsinkomst 2007	–191 521	191 521
Utjämnad avgiftsinkomst 2006	–	–185 491
Förändring av utjämnad avgiftsinkomst	12 397	6 030
(Utjämnad omsättningstid 2008 + utjämnad omsättningstid 2007)/2	x 31,84909	–
(Utjämnad omsättningstid 2007 + utjämnad omsättningstid 2006)/2	–	x 31,99090
Värdet av förändringen i avgiftsinkomst	394 833	192 905

Tid avser år.

Tabell A Underlag för beräkning av utjämnad avgiftsinkomst

	2008	2007	2006	2005
Pensionsavgifter	203 140	190 416	183 624	179 552
Utjämnad avgiftsinkomst	203 918	191 521	185 491	178 116
KPI, juni	302,45	289,95	284,68	280,45

Hur den utjämnade avgiftsinkomsten beräknas framgår av bilaga B, avsnitt 1.

Not 6 Värdet av förändringen i omsättningstid

	2008	2007
Utjämnad omsättningstid 2008	31,76449	–
Utjämnad omsättningstid 2007	–31,93368	31,93368
Utjämnad omsättningstid 2006	–	–32,04812
Förändring av utjämnad omsättningstid	–0,16919	–0,11444
(Utjämnad avgiftsinkomst 2008 + utjämnad avgiftsinkomst 2007)/2	x 197 720	–
(Utjämnad avgiftsinkomst 2007 + utjämnad avgiftsinkomst 2006)/2	–	x 188 506
Värdet av förändringen i omsättningstid	–33 452	–21 573

Tid avser år.

Tabell A Underlag för beräkning av utjämnad omsättningstid

	2008	2007	2006	2005
Intjänandetid	–	21,07097	21,09395	21,26565
Utbetalningstid	–	10,69352	10,66803	10,66803
Omsättningstid	–	31,76449	31,76198	31,93368
Utjämnad omsättningstid	31,76449	31,93368	32,04812	32,11771

Tid avser år.

Den utjämnade omsättningstiden är medianen av de tre senaste årens omsättningstider. Hur omsättningstiden beräknas beskrivs i avsnitt 3 i bilaga B. Eftersom intjänandetiden inte kan beräknas innan alla pensionsrätter fastställts, är det senaste året för vilket omsättningstiden kan beräknas året före redovisningsåret.

Not 7 Nya pensionsrätter och ATP-poäng

	2008	2007
Skattad pensionsrätt för inkomstpension	184 861	179 769
Skattat värde av intjänad ATP-poäng	1 446	6 123
Justeringsbelopp, nya pensionsrätter, se tabell A	-1 264	706
Justeringsbelopp, nya ATP-poäng, se tabell B	32 637	7 464
Summa	217 680	194 062

Till posten Nya pensionsrätter och ATP-poäng har lagts vissa andra belopp som har påverkat pensionskuldens storlek. Innebörden av dessa justeringsbelopp förklaras i följande tabeller.

Tabell A Justeringsbelopp, nya pensionsrätter, 2008

Fastställd pensionsrätt för inkomstpension intjänad 2007	174 932
Skattad pensionsrätt för inkomstpension intjänad 2007	-179 769
Justeringar som påverkat pensionsbehållningarna m.m.	-1 703
Ändring i utbetalade belopp	5 276
Summa	-1 264

I och med att taxeringen för bokslutsåret inte är slutförd när bokslutet upprättas, kan värdet av intjänad pensionsrätt detta år endast skattas. I pensionssystemets årsredovisning 2007 skattades pensionsrätt intjänad under året till 179 769 miljoner kronor. Efter att taxeringen för 2007 genomförts visade det sig att det verkliga värdet var 174 932 miljoner kronor.

Justeringsbeloppet -1 703 miljoner kronor avser justeringar, taxeringsförändringar med mera som påverkat pensionsbehållningarna, se not 14 tabell A. Pensionskulden till pensionerade har förändrats med 5 276 miljoner kronor till följd av andra ändringar i utbetalade belopp än indexering, se not 14 tabell C.

Tabell B Justeringsbelopp, nya ATP-poäng, 2008

Effekt av skillnad mellan antagande avseende 2008 och skattningen 2007 m.m.	12 786
Värdet av övriga inbetalda avgifter avseende ATP*	12 195
Ändring i utbetalade belopp	7 656
Summa	32 637

* Exklusive värdet av ATP-poäng.

Tilläggs-pensionsskulden till aktiva, det vill säga till dem som ännu inte tagit ut pension, beräknas i Försäkringskassans pensionsmodell. Hur det går till beskrivs i not 14.

Tilläggs-pensionsskulden till pensionerade har förändrats med 7 656 miljoner kronor till följd av andra ändringar i utbetalade belopp än indexering (se not 14 tabell C).

Av den ATP-poäng som tjänats in under år 2008 är det enbart en mindre del som kommer att ha betydelse för den framtida pensionen. Den del som beräknas bidra till höjd pension har redovisats som skattat värde av intjänad ATP-poäng (1 446). Emellertid bidrar samtliga pensionsavgifter avseende ATP till en ökning av den beräknade pensionskulden. Det sista år som ATP-poäng kan tjänas in är år 2017. Detta innebär att pensionsavgifterna, med undantag av administrativt betingade diskrepanser, kommer att vara lika stora som tillgodoräknad pensionsrätt först år 2018.²⁹

²⁹ Avgifter som avser ATP uppgick år 2008 till 13,6 miljarder kronor medan värdet av nyintjänad ATP-poäng samma år endast var 1,4 miljarder kronor. Således översteg avgiftsinbetalningarna värdet av de intjänade ATP-poängen med 12,2 miljarder kronor. Förhållandet förklaras av att i ATP-systemet upparbetas ofta pensionsfordran relativt tidigt under det förvärsaktiva livet. En individ som vid 55 års ålder har sina 15 bästa intjänande-år bakom sig (och som arbetat i minst 30 år) kommer inte att öka sin ATP-pension alls, även om hon eller han fortsätter att arbeta och betala avgift till 65-årsdagen. Förhållandet illustrerar en av de negativa drivkrafter för den äldre arbetskraftens arbetsutbud som ATP-systemet ger upphov till.

Not 8 Indexering

	2008			2007		
	Aktiva	Pension- erade	Summa	Aktiva	Pension- erade	Summa
Inkomstpension	242 496	11 500	253 996	165 770	5 675	171 445
Tilläggs-pension	54 329	77 053	131 382	42 624	54 265	96 889
Summa	296 825	88 553	385 378	208 394	59 940	268 334

³⁰ För individer som tar ut tilläggs-pension innan 65 års ålder indexeras pensions-skulden med förändringen av prisbasbeloppet fram tills de fyllt 65 år.

Pensions-skulden ökar med ökningen i inkomstindex.³⁰ Värde-t av index-eringen avser den indexering som påverkat pensions-skulden den 31 december 2008. Pensions-skulden till aktiva 31 december 2008 har förräntats med förändringen i inkomstindex mellan åren 2008 och 2009 som var 6,2 procent. Pensions-skulden till pensionerade samma datum har förräntats med förändringen i inkomstindex årsskiftet dessförinnan, det vill säga 2007/2008, som var 4,5 procent.

Not 9 Värdet av förändringen i medellivslängd

	2008			2007		
	Aktiva	Pension- erade	Summa	Aktiva	Pension- erade	Summa
Inkomstpension	–	3 071	3 071	–	1 576	1 576
Tilläggs-pension	6 600	17 373	23 973	5 307	10 508	15 815
Summa	6 600	20 444	27 044	5 307	12 084	17 391

Den livslängd som här avses är den tid som ett genomsnittligt pensions-belopp antas utbetalas, så kallad ekonomisk livslängd, vilken uttrycks i termer av ekonomiskt delningstal. Vid beräkningen av dessa beaktas även normen om en tillväxt på 1,6 procent. Hur de ekonomiska delningstalen beräknas beskrivs i bilaga B, avsnitt 4.

Högre ekonomisk medellivslängd ökar pensions-skulden för tilläggs-pension, både avseende aktiva och pensionerade. I inkomst-pensions-systemet är det endast pensions-skulden till pensionerade som ökar om medellivslängden ökar.

Värdet av förändringen i medellivslängd är skillnaden mellan pensions-skulden beräknad med de ekonomiska delningstal som används det år redovisningen avser och pensions-skulden beräknad med de ekonomiska delningstal som används föregående år.

Not 10 Uppkomna arvsvinster, Fördelade arvsvinster

Födelseår	2008		2007	
	Uppkomna arvsvinster	Fördelade arvsvinster	Uppkomna arvsvinster	Fördelade arvsvinster
1948 eller tidigare	4 205	5 459	3 952	4 861
1948 eller senare	6 451	6 542	6 177	6 276
Summa	10 656	12 001	10 129	11 137

Pensions-behållningar efter personer som avlidit (uppkomna arvsvinster) fördelas till de kvarlevande i samma ålder. Fördelningen görs som ett procentuellt påslag på pensions-behållningen med hjälp av en arvsvinst-faktor.

Före det år en årskull fyller 60 år fördelas faktiskt uppkomna arvsvinster. Arvsvinstfaktorn bestäms således av summa pensions-behållningar för avlidna i samma ålder. Arvsvinsterna efter dem som avled före det 60:e

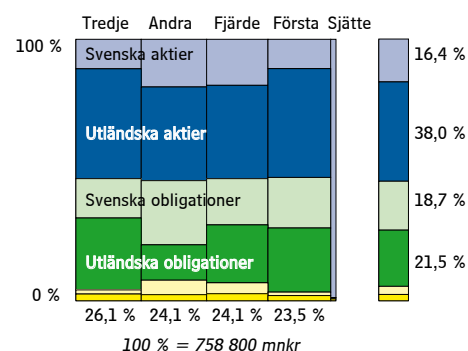
levnadsåret år 2007 (födda 1948 eller senare) fördelades till motsvarande årskullar år 2008. Skillnaden mellan uppkomna och fördelade arvsvinster förklaras bland annat av årliga justeringar i pensionsbehållningarna för taxeringsändringar.

Från och med det år en årskull fyller 60 år fördelas inte de faktiskt uppkomna arvsvinsterna utan i stället de arvsvinster som beräknas uppkomma. Arvsvinstfaktorerna beräknas med utgångspunkt från den mortalitet som SCB observerat för en tidigare period. Bland annat i och med att denna mortalitet inte exakt överensstämmer med den faktiska dödligheten det aktuella året finns en skillnad mellan uppkomna och fördelade arvsvinster. Arvsvinsterna för dem som avled under det 60:e levnadsåret eller senare år 2008 (födda 1948 eller tidigare) fördelas samma år.

Not 11 Avdrag för administrationskostnader

Administrationskostnaderna finansieras genom ett procentuellt avdrag från de försäkrades pensionsbehållningar. För att inte belasta yngre årskullar med en oproportionerligt stor kostnad under den tid ATP fasas ut införs kostnadsavdraget successivt. År 2008 finansierades 74 procent av administrationskostnaden med avdrag från pensionsbehållningarna. Kostnadsavdraget ökar med 2 procentenheter per år och först år 2021 motsvarar avdraget 100 procent av administrationskostnaden.

Beräkningen av förvaltningskostnadsfaktorn baseras på budgeterade administrationskostnader, inklusive AP-fondernas kostnader, för det aktuella året och pensionsbehållningarna året innan (se bilaga A). Skillnaden mellan verkställt avdrag i kronor och fastställd kostnad beaktas i beräkningen av följande års förvaltningskostnadsfaktor. Avdraget för administrationskostnaderna görs genom att pensionsbehållningarna multipliceras med förvaltningskostnadsfaktorn. Avdraget 2008 var 0,0226 procent och summeras till 942 (1 701) miljoner kronor.

Diagrammet visar AP-fondernas tillgångar.

Not 12 Fondtillgångar

AP-fond:	Första	Andra	Tredje	Fjärde	Sjätte	Övrigt*	2008 Summa	2007 Summa
Aktier och andelar	94 165	98 962	105 536	97 459	16 440	–	412 562	532 864
varav Svenska	20 002	33 374	22 343	32 205	16 440	–	124 364	167 911
Utländska	74 163	65 588	83 193	65 254	–	–	288 198	364 953
Obligationer och andra räntebärande tillgångar	78 174	69 713	84 304	72 841	92	–	305 124	348 809
varav Svenska emittenter	34 463	44 932	29 830	32 344	92	–	141 661	146 550
Utländska emittenter	43 711	24 781	54 474	40 497	–	–	163 463	202 259
Derivat	2 340	10 112	3 117	7 636	–	–	23 205	15 500
Övriga tillgångar	3 528	4 260	5 081	4 924	114	2	17 909	21 792
Summa tillgångar	178 207	183 047	198 038	182 860	16 646	2	758 800	918 965
Skulder	–6 580	–9 709	–17 014	–18 134	–276	0	–51 713	–20 493
varav Derivat	–5 460	–9 497	–15 696	–14 148	–	–	–44 801	–8 380
Övrigt	–1 120	–212	–1 318	–3 986	–276	–	–6 912	–12 113
Summa	171 627	173 338	181 024	164 726	16 370	2	707 087	898 472

* Fjärde AP-fondens särskilda förvaltning.

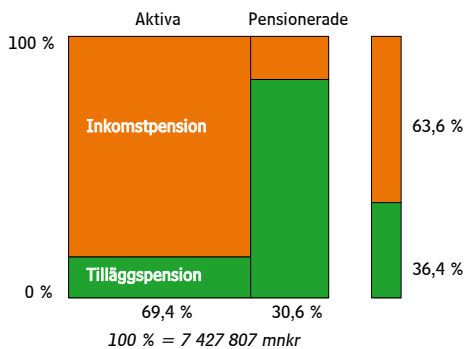
I posten Övriga tillgångar ingår kassa och bankmedel, förutbetalda kostnader och upplupna intäkter med mera. I posten Skulder ingår, förutom derivatinstrument, övriga skulder samt förutbetalda intäkter och upplupna kostnader.

Not 13 Avgiftstillgång

	2008	2007
Utjämnad avgiftsinkomst	203 918	191 521
Utjämnad omsättningstid	x 31,76449	x 31,93368
Avgiftstillgång	6 477 351	6 115 970

Tid avser år.

Se not 5 och 6 samt bilaga B för de värden respektive formler som använts vid beräkningen av utjämnad avgiftsinkomst och omsättningstid.

Not 14 Pensionsskuld

	2008			2007		
	Aktiva	Pension- erade	Summa	Aktiva	Pension- erade	Summa
Inkomstpension	4 351 010	375 414	4 726 424	4 040 314	266 875	4 307 189
Tilläggspension	805 674	1 895 709	2 701 383	869 255	1 820 040	2 689 295
Summa	5 156 684	2 271 123	7 427 807	4 909 569	2 086 915	6 996 484

Pensionsskulden till pensionerade avseende tilläggspension och inkomstpension beräknas på samma sätt. Först summeras årskullens pensionsutbetalningar i december månad och multipliceras med tolv för att få ett teoretiskt årsbelopp. Årsbeloppet multiplicerat med årskullens ekonomiska medellivslängd ger pensionsskulden till varje årskull. Den totala skulden till pensionerade är summan av årskullarnas pensionsskulder. Den ekonomiska medellivslängden uttrycks i form av ekonomiska delningstal. Inkomstpensionsskulden avseende aktiva är summan av alla försäkrades pensionsbehållningar den 31 december 2008 med tillägg för den skattade intjänade pensionsrätten för år 2008. Hur pensionsskulden till aktiva och pensionerade och de ekonomiska delningstalen beräknas framgår i bilaga B avsnitt 4.

Tilläggspensionsskulden avseende aktiva kan inte beräknas direkt utifrån uppgifter ur intjänanderegistret. Denna skuld beräknas i Försäkringskassans pensionsmodell. Beräkningen görs för årskullarna som får en del av sin pension beräknad enligt ATP-reglerna (födda senast 1953) och som inte har uppnått 65 års ålder.

För att kunna beräkna tilläggspensionsskulden uppskattas varje årskulls tilläggspension det år de fyller 65 år. Det beräknade årsbeloppet multipliceras med det ekonomiska delningstal som gäller för 65-åringar det år redovisningen avser. Nuvärdet av den beräknade pensionsskulden erhålls genom att reducera skulden med årskullens antagna framtida avgiftsinbetalningar och diskontera med den antagna framtida ökningen i inkomstindex. Vid beräkningen antas inkomstindex öka med 2 procent per år. Tilläggspensionsskulden till aktiva minskar successivt och är i princip helt borta 2018.

Tabell A Förklaring av pensionskuldens förändring, inkomstpension aktiva, 2008

Pensionskuld inkomstpension aktiva 31 december 2007	4 040 314
Varav skattad pensionsrätt för inkomstpension intjänad 2007	-179 769
Pensionsbehållning 31 december 2007	3 860 545
Uppkomna arvsvinster, yngre än 60 år*	-6 451
Justeringar som påverkat pensionsbehållningarna**	-219
Ingående pensionsbehållning 2008	3 853 875
Taxeringsförändringar m.m. som påverkat pensionsbehållningarna	-1 484
Fastställd pensionsrätt för inkomstpension intjänad 2007	174 932
Fördelade arvsvinster, 60 år eller äldre	5 459
Fördelade arvsvinster, yngre än 60 år	6 542
Indexering	242 496
Avdrag för administrationskostnader	-942
Uttagen pension	-111 260
Återkallade pensioner	736
Uppkomna arvsvinster, 60 år eller äldre	-4 205
Pensionsbehållning 31 december 2008	4 166 149
Skattad pensionsrätt för inkomstpension intjänad 2008	184 861
Pensionskuld inkomstpension aktiva 31 december 2008	4 351 010

* Fördelas 2008.

** Överföringar till de Europeiska gemenskaperna (se not 2), justeringar för avlidna, spärrade ärenden med mera.

Tabell B Förklaring av pensionskuldens förändring, tilläggspension aktiva, 2008

Pensionskuld tilläggspension aktiva 31 december 2007	869 255
Effekt av skillnad mellan antagande avseende 2008 och skattningen 2007 m.m.	12 786
Ingående tilläggspensionskuld 2008	882 041
Indexering	54 329
Skattat värde av intjänad ATP-poäng 2008	1 446
Uttagen pension	-150 937
Värdet av övriga inbetalda avgifter avseende ATP	12 195
Värdet av förändringen i medellivslängd	6 600
Pensionskuld tilläggspension aktiva 31 december 2008	805 674

Tabell C Förklaring av pensionskuldens förändring, tilläggs- och inkomstpension pensionerade, 2008

	Inkomst- pension	Tilläggs- pension	Summa
Pensionskuld pensionerade 31 december 2007	266 875	1 820 040	2 086 915
Skuld tillkommande från aktiva	110 524 *	150 937 **	261 461
Ändring i utbetalade belopp	5 276	7 656	12 932
Pensionsutbetalningar***	-21 832	-177 350	-199 182
Indexering	11 500	77 053	88 553
Värdet av förändringen i medellivslängd	3 071	17 373	20 444
Pensionskuld pensionerade 31 december 2008	375 414	1 895 709	2 271 123

* Netto av Uttagen pension och Återkallade pensioner, se tabell A.

** Se tabell B.

*** Se not 2.

Skulden till pensionerade ökar med indexeringen och ökad livslängd och minskar med de utbetalningar som görs under året. Pensionen kan ändras av orsaker som nyintjänande, ändrat civilstånd (gäller tilläggspension), taxeringsändringar med mera. Sådana skuldförändringar redovisas som ändring i utbetalade belopp. Skulden till pensionerade ökar också med nybeviljade pensioner. Denna skuldökning motsvaras av en minskning av pensionsskulden till aktiva.

Noter och kommentarer avseende premiepension

Not 15 Pensionsutbetalningar

	2008	2007
Pensionsutbetalningar från fondförsäkring	734	405
Pensionsutbetalningar från traditionell försäkring	73	50
Summa pensionsutbetalningar	807	455
Överföring till de Europeiska gemenskaperna	1	1
Summa	808	456

Vid pensioneringen kan pensionsspararen låta sitt tillgodohavande ligga kvar i fondförsäkringen. Då är den årliga pensionen beroende av värdeutvecklingen i de fonder som spararen har valt. Pensionsspararen kan också välja att gå över till traditionell försäkring, antingen i samband med pensioneringen eller senare. I traditionell försäkring betalas pensionen ut med ett nominellt garanterat belopp varje månad. Om PPM:s förvaltning av den traditionella försäkringen ger en högre avkastning än den garanterade får pensionsspararna återbäring. Den betalas ut som ett tilläggsbelopp varje månad, vilket kan variera från år till år. Under år 2008 har 19 (5,3) miljoner kronor betalats ut som tilläggsbelopp, detta redovisas inte här utan i not 24.

Enligt lag (2002:125) om överföring av värdet av pensionsrättigheter till och från Europeiska gemenskaperna kan värdet av pensionsrättigheter för tjänstemän i Europeiska gemenskaperna överföras från AP-fonderna och premiepensionssystemet till Europeiska gemenskapernas tjänstepensionssystem. År 2008 överfördes 1 miljon kronor från premiepensionssystemet.

Not 16 Avkastning på fonderat kapital

	Fond- försäkring	Traditionell försäkring	2008 Summa	2007 Summa
Aktier och andelar	-109 690	-151	-109 841	14 001
varav Direktavkastning	4 829	7	4 836	3 543
Realiserade och orealiserade kursvinster	-114 519	-158	-114 677	10 458
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	839	131	970	70
varav Direktavkastning (räntenetto)	23	-	23	18
Realiserade och orealiserade kursvinster	816	131	947	52
Valutakursresultat, netto	2 654	-	2 654	-52
Delsumma avkastning	-106 197	-20	-106 217	14 019
Förändring traditionell försäkring*	-	-105	-105	252
Summa	-106 197	-125	-106 322	14 271

* År 2007 har räknats om med 95 miljoner kronor på grund av byte av redovisningsprincip, se not 25.

Avkastningen inkluderar realiserat och orealiserat valutakursresultat efter avdragen fondförvaltningskostnad. Den genomsnittliga fondförvaltningskostnaden efter avdragna rabatter uppgår till 0,30 procent av genomsnittligt kapital.

Not 17 Administrationskostnader

	2008	2007
Driftskostnader	299	267
Finansiella poster netto	133	46
Summa	432	313

Finansiella poster netto avser främst kostnader för lån, handelslagrets resultat och ränteintäkter (netto). Fondförvaltningskostnaderna tas direkt ur försäkringstillgångarna och ingår inte i PPM:s driftskostnader. Totalt för år 2008 uppgick administrationskostnader till 437 (318) miljoner kronor varav 5 (5) miljoner kronor ingår i not 16, förändring traditionell försäkring. En sammanställning av pensionssystemets brutto- respektive nettoredovisade kostnader finns i avsnittet Ålderspensionssystemets kostnader.

Not 18 Nya pensionsrätter

	2008	2007
Fastställd pensionsrätt för premiepension intjänad 2007	30 118	–
Fastställd pensionsrätt för premiepension intjänad 2006	–	28 080
Summa	30 118	28 080

I premiepensionssystemet motsvarar avgiftsinkomsten nya pensionsrätter inklusive ränta för den period avgiftsmedlen förvaltas av PPM innan de placeras i de försäkrades fonder. I beloppet ingår även ändrade pensionsrätter från tidigare intjänandeår samt fördelade återförda fondförvaltaravgifter.

Not 19 Värdeförändring

Pensionsskulden förändrades med avkastningen i premiepensionsfonderna som summerar till –106 217 (14 019) miljoner kronor, se not 16.

Not 20 Uppkomna arvsvinster, Fördelade arvsvinster

Uppkomna och fördelade arvsvinster motsvaras av dödsfallskapital. Arvsvinster fördelas en gång per år, en mindre del fördelas även löpande under året vid byte från fondförsäkring till traditionell försäkring. År 2008 fördelades som arvsvinst 663 (550) miljoner kronor, vilket bestämdes av hur mycket kapital som frigjorts genom dödsfall under kalenderåret 2007. I den fördelade arvsvinsten ingår 7 (12) miljoner kronor som avser byte från fondförsäkring till traditionell försäkring. I posten ingår även minskningsmedel som avser den minskning av premiepensionsrätten som görs när premiepension överförs mellan makar. Under kalenderåret 2008 överförde totalt 7 789 (7 632) personer ett sammanlagt belopp på 49 (45) miljoner kronor mellan makar eller mellan registrerade partners.

Not 21 Avdrag för administrationskostnader

Beloppet 437 (379) miljoner kronor motsvarar de avgifter som PPM tog ut för att finansiera sina administrationskostnader. Under år 2008 har principen för avgiftsuttaget förändrats. Tidigare avgiftsuttag bestod endast av en procentsats men numera finns även ett avgiftstak på 110 kronor. Avgiften för år 2008 motsvarade 0,16 procent av värdet på pensionspararnas konton. Under uppbyggnadsskedet och fram till 2018 finansieras PPM genom en kombination av avgiftsuttag och räntekontokredit för rörelsekapitalbehov samt låneramar hos Riksgäldskontoret. Avgiftsuttaget baserades på den prognostiserade kostnadsnivån för år 2008.

Not 22 Försäkringstillgångar

	Fond- försäkring	Traditionell försäkring	2008 Summa	2007 Summa
Aktier och andelar	205 997	452	206 449	295 255
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	24 647	1 278	25 925	14 377
Pågående handel och uppkomna arvsvinster	956	3	959	1 079
Summa	231 600	1 733	233 333	310 711

Uppkomna arvsvinster som tillhör år 2008 uppgår totalt till 647 (656) miljoner kronor, varav fondförsäkring 636 (648) miljoner kronor och traditionell försäkring 10 (8) miljoner kronor, och fördelas till pensionspararna år 2009.

Per den 31 december 2008 fanns totalt 6 004 438 pensionsparare varav 5 933 991 hade sitt sparande placerat i fondförsäkring och 70 447 i traditionell försäkring. Av pensionspararna var det 555 187 personer som fick utbetalning av pension.

Not 23 Övriga tillgångar

	2008	2007
Tillfällig förvaltning av preliminära avgiftsmedel	28 180	27 817
PPM:s administrativa fondandelslager (handelslager)	29	155
Övriga tillgångar	1 253	1 826
Summa	29 462	29 798

Tillfällig förvaltning av preliminära avgiftsmedel avser intjänandeåret 2008.

PPM:s administrativa fondandelslager används för att underlätta handeln med fondandelar genom att det minskar antalet handelstransaktioner med fondförvaltarna.

I övriga tillgångar ingår immateriella tillgångar, kassa och bank, fordringar, förutbetalda kostnader och upplupna intäkter samt inventarier och övriga anläggningstillgångar.

Not 24 Förändring i eget kapital

	Fond- försäkring	Traditionell försäkring	2008 Summa	2007 Summa
Eget kapital vid årets ingång:				
Konsolideringsfond	-1 528	180	-1 348	-1 565
Effekt byte av redovisnings- princip*	-	191	191	95
Omräkning ingående balans	-1 528	371	-1 157	-1 470
Från konsolideringsfond utbetalad återbäring**	-	-19	-19	-5
Periodens resultat	5	-105	-100	318
Summa eget kapital	-1 523	247	-1 276	-1 157

* Förändringen avser byte av redovisningsprincip vid beräkning av pensionskund traditionell försäkring, se not 25.

** Utbetalad återbäring år 2007 ingår i posten ingående balanserat resultat i balansräkningen.

PPM redovisar ett totalt negativt eget kapital för verksamheten. Solvensreglerna i Försäkringsrörelselagen gäller inte för PPM, utan fram till och med år 2018 finansieras underskottet av krediter hos Riskgälden. År 2018 beräknas balans mellan tillgångar och skulder vara uppnådd. Traditionell försäkring redovisar ett negativt resultat som läggs i konsolideringsfonden i eget kapital. Medel i konsolideringsfonden fördelas till pensionspararna och utbetalas som återbäring i samband med pensionsutbetalningarna.

Not 25 Pensionskund

	2008	2007
Pensionskund, fondförsäkring	231 601	309 417
Pensionskund, traditionell försäkring	1 481	909
Summa	233 082	310 326

Pensionskund är en skuld till förvärvsaktiva och pensionerade pensionsparare. Pensionskund, fondförsäkring är i huvudsak knuten till fondandelar och påverkas av hur marknadsvärdet i valda fonder utvecklas. Innehavet i fonderna värderas till bokslutsdagens kurs och motsvaras av tillgångsvärdet som återfinns i not 22.

Pensionskund, traditionell försäkring bestäms för varje försäkring som kapitalvärdet av återstående garanterade utbetalningar. Värdet beräknas med antaganden om framtida avkastning, livslängder och driftskostnader. Information om hur de ekonomiska delningstalen beräknas finns i bilaga A.

Vid beräkning av pensionskund traditionell försäkring ändrades metoden för värdering av de garanterade åtagandena gentemot försäkringstagarna från och med 1 april 2008. Ändrad beräkning innebär byte av redovisningsprincip och påverkar även omräkning av jämförelsetalen för år 2007. Förändringen minskar pensionskund och ökar eget kapital med 191 miljoner kronor år 2008, se not 24. Omräkningen år 2007 har påverkat not 16, förändring traditionell försäkring, med 95 miljoner kronor och förändring i eget kapital, se not 24.

Tabell A Förklaring av pensionsskuldens förändring, fondförsäkring, 2008

Pensionsskuld fondförsäkring 31 dec 2007	309 417
Fastställd pensionsrätt för premiepension intjänad 2007*	29 554
Fördelade arvsvinster**	-654
Värdeförändring	-106 197
Avdrag för administrationskostnader	-437
Skuldminskning på grund av uttagen pension 2008	-734
Uppkomna arvsvinster	654
Övrigt	-1
Premiepensionskapital 31 december 2008	231 602
Justering som påverkat premiepensionskapitalet ***	-1
Pensionsskuld fondförsäkring 31 december 2008	231 601

* Taxeringsändringar, ändrade pensionsrätter ingår med -7.

** Arvsvinster, kapital som frigjorts under 2007, fördelas 2008.

*** Överföringar till de Europeiska gemenskaperna m.m.

Tabell B Förklaring av pensionsskuldens förändring, traditionell försäkring, 2008

Pensionsskuld traditionell försäkring 31 dec 2007	1 100
Byte av redovisningsprincip	-191
Ingående pensionsbehållning 2008	909
Fastställd pensionsrätt för premiepension intjänad 2007*	564
Fördelade arvsvinster**	-9
Värdeförändring	-20
Skuldminskning på grund av uttagen pension 2008	-73
Övrigt	5
Förändring av pensionsskuld***	105
Premiepensionskapital 31 december 2008	1 481
Pensionsskuld traditionell försäkring 31 december 2008	1 481

* Taxeringsändringar, ändrade pensionsrätter ingår med 0.

** Arvsvinster, kapital som frigjorts under 2007, fördelas 2008.

*** Administrationskostnader -5, uppkomna arvsvinster år 2008 +10 ingår i förändring av pensionsskuld, se not 24 förändring eget kapital.

Pensionsskulden beräknas från och med 2007 exklusive eget kapital. Pensionsskulden förändras med nyintjänande pensionsrätter, ändrad omfattning av pensionsuttag, taxeringsändringar, värdeförändring på tillgångarna, administrationskostnader, pensionsutbetalningar och uppskattning av den framtida dödligheten bland de försäkrade.

Not 26 Övriga skulder

	2008	2007
Skulder avseende preliminära avgiftsmedel	28 179	26 313
Övriga skulder	2 810	5 027
Summa	30 989	31 340

Skulder avseende preliminära avgiftsmedel består av ej fastställda pensionsrätter för intjänandeår 2008 och motsvaras av tillgångarna som finns placerade i den tillfälliga förvaltningen, se not 23.

I Övriga skulder ingår pågående fondhandel, leverantörsskulder, lån hos Riksgäldskontoret, upplupna förvaltningsavgifter, upplupna kostnader och förutbetalda intäkter.

BDO Nordic Stockholm AB
Auktoriserade revisorer

REVISIONSBERÄTTELSE

för

PENSIONSSYSTEMETS ÅRSREDOVISNING

Till Försäkringskassan

Vi har granskat Pensionssystemets årsredovisning för år 2008. Enligt förordning (2002:135) om årlig redovisning av det inkomstgrundande ålderspensionssystemets finansiella ställning och utveckling har Försäkringskassan uppdragits att upprätta denna årsredovisning. Det är generaldirektören för Försäkringskassan som har ansvaret för årsredovisningens upprättande och för att den har upprättats i enlighet med lag (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension. Vårt ansvar är att uttala oss om årsredovisningen på grundval av vår revision.

Revisionen har utförts i enlighet med god revisions sed i Sverige. Det innebär att vi planerat och genomfört revisionen för att i rimlig grad försäkra oss om att årsredovisningen inte innehåller väsentliga felaktigheter. En revision innefattar att granska ett urval av underlagen för belopp och annan information i årsredovisningen. I en revision ingår också att pröva redovisningsprinciperna och generaldirektörens tillämpning av dem samt att bedöma de betydelsefulla uppskattningar som generaldirektören gjort när årsredovisningen upprättats samt att utvärdera den samlade informationen i årsredovisningen.

Vår revision omfattar såväl inkomstpensionens, premiepensionens och den inkomstgrundande ålderspensionens resultat- och balansräkningar som noter och kommentarer jämte redovisningsprinciper och annan förklarande information. Det ingår inte i vår revision att granska principer för den allmänna pensionen och ej heller att granska framskrivningar eller annan information som ej är förenlig med de områden som ingår i vår revision.

Vi anser att vår revision ger oss rimlig grund för våra uttalanden nedan.

Årsredovisningen har upprättats enligt lag (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension, förordning (2002:135) om årlig redovisning av det inkomstgrundande ålderspensionssystemets finansiella ställning och utveckling samt i övrigt enligt vad som finns beskrivet i årsredovisningen under avsnittet Redovisningsprinciper mm. I årsredovisningen redovisat balanstal har beräknats enligt förordning (2002:780) om beräkning av balanstal.

Stockholm den 12 mars 2009

Ulf H. Davéus
Auktoriserad revisor

Ove Olsson
Auktoriserad revisor

* Belopp och värden finns under Aktuella belopp på www.forsakringskassan.se och på www.ppm.nu.

Bilaga A. Beräkningsfaktorer*

Enligt lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension (LIP) ska Försäkringskassan beräkna inkomstindex. Enligt förordningen (1998:1340) om inkomstgrundad ålderspension ska Försäkringskassan även beräkna och fastställa faktorer för arvsvinster, förvaltningskostnader samt delningstal.

Enligt LIP ska PPM:s verksamhet bedrivas enligt försäkringsmässiga principer. Det är PPM:s tolkning av försäkringsmässiga principer som styr beräkningen av återbäringsränta, arvsvinst och delningstal för premiepension. Vidare ska PPM beräkna den avgift som finansierar verksamheten.

Inkomstindex

Förändringen i inkomstindex visar genomsnittsinkomstens utveckling. Med inkomst avses här pensionsgrundande inkomster utan takbegränsning, men efter avdrag för allmän pensionsavgift.

$Inkomstindex(t) =$

$$\left(\frac{u(t-1)}{u(t-4)} \times \frac{KPI(t-4)}{KPI(t-1)} \right)^{\frac{1}{3}} \times \frac{KPI(t-1)}{KPI(t-2)} \times k \times Inkomstindex(t-1)$$

$$u(t) = \frac{Y(t)}{N(t)}$$

där

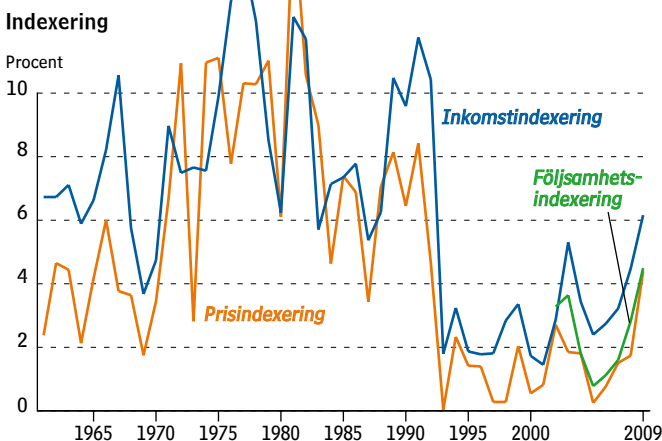
t = kalenderår

$KPI(t)$ = konsumentprisindex för juni månad år t

k = korrigeringsfaktor för skattningsfel i $u(t-2)$ och $u(t-3)$

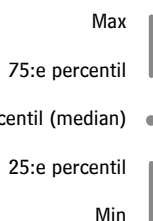
$Y(t)$ = summa pensionsgrundande inkomster utan takbegränsning för personer 16–64 år år t , efter avdrag för allmän pensionsavgift

$N(t)$ = antal personer 16–64 år som har pensionsgrundande inkomst år t

Indexförändringen består av två delar. Den första delen är genomsnittlig årlig förändring i medelinkomst under den senaste treårsperioden, inflationen frånräknad, och den andra är inflationen under den senaste tolv månadersperioden fram till juni månad. Pensionsgrundande inkomster är kända först efter taxeringen, det vill säga i december året efter inkomståret. Det innebär att de två senaste årens inkomst baseras på skattningar. Korrigering för skattningsfel görs i senare års index. Inflationen under treårsperioden räknas bort och det senaste årets inflation läggs tillbaka för att ge en snabbare anpassning av pensionerna till förändringar i inflationstakten än vad det "rena" treåriga glidande medelvärde för inkomstutvecklingen skulle ha inneburit.

Förändringen i inkomstindex mellan år $t-1$ och år t påverkar pensionskulden för pensionerade år t via följsamhetsindexeringen av utbetald inkomst- och tilläggs pension (se not 8 och not 14 tabell C). Förändringen i inkomstindex mellan år t och $t+1$ påverkar inkomstpensionsskulden för aktiva år t via inkomstindexeringen av pensionsbehållningar (se not 8 och not 14 tabell A).

Balansindex

När balanseringen är aktiverad används balansindex i stället för inkomstindex.

$$\text{Balansindex}(t) = I(t) \times BT(t)$$

$$\text{Balansindex}(t+1) =$$

$$\text{Balansindex}(t) \times \left(\frac{I(t+1)}{I(t)} \right) \times BT(t+1) = I(t+1) \times BT(t) \times BT(t+1)$$

där

$I(t)$ = inkomstindex år t

$BT(t)$ = balanstal år t

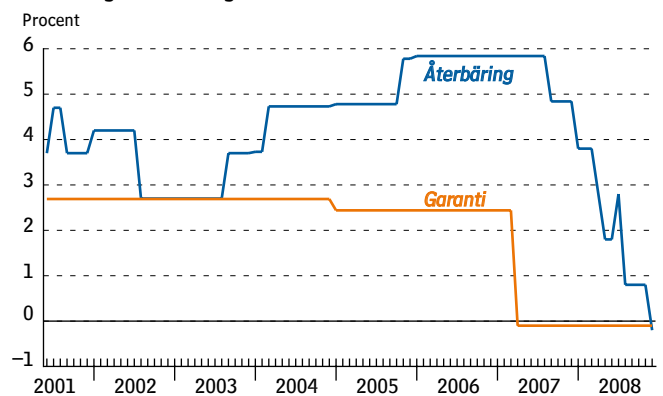
Årsskiftet ($t-1/t$) sker indexeringen genom att pensionerna multipliceras med kvoten mellan balansindex år t och inkomstindex år $t-1$ dividerat med 1,016 och pensionsbehållningar med kvoten mellan balansindex år t och inkomstindex år $t-1$. Årsskiftet ($t/t+1$) sker indexeringen på motsvarande sätt med kvoten mellan balansindex år $t+1$ och balansindex år t . Indexeringen med balansindex upphör när produkten av balanstalen ≥ 1 , det vill säga när balansindex når inkomstindexets nivå.

Återbäringsränta

Om premiepensionen tas ut i form av traditionell försäkring räknas det utbetalda beloppet om varje år. Det kan bli högre än det garanterade beloppet om den traditionella livförsäkringsrörelsen ger bättre resultat än vad som antagits vid beräkningen av det garanterade beloppet. Resultatet i den traditionella rörelsen återspeglas i återbäringsräntan som används för att skriva upp de traditionella försäkringarnas värden.

Återbäringsräntan påverkar inte pensionsskulden eftersom pensionsskulden beräknas utifrån garanterade belopp.

Återbäringsränta och garanti

Arvsvinstfaktorer för inkomstpension

Avlidna personers pensionsbehållningar tillgodoräknas de kvarlevande i samma åldersgrupp i form av arvsvinster. För förvärvsaktiva sker det genom att de kvarlevandes pensionsbehållningar vid en årlig omräkning multipliceras med en arvsvinstfaktor för inkomstpension.

$$\text{Arvsvinstfaktor}_i(t) = 1 + \frac{\sum_{j=2}^{17} PBd_{j-1}(t-1)}{\sum_{j=2}^{17} PB_{j-1}(t-1)} \quad \text{för } i = 2, 3, \dots, 17$$

$$\text{Arvsvinstfaktor}_i(t) = 1 + \frac{PBd_{i-1}(t-1)}{PB_{i-1}(t-1)} \quad \text{för } i = 18, 19, \dots, 60$$

$$\text{Arvsvinstfaktor}_i(t) = \frac{(L_{i-1}(t) + L_i(t))}{(L_i(t) + L_{i+1}(t))} \quad \text{för } i = 60, 61, \dots$$

där

i = ålder vid utgången av år t

$PB_{i-1}(t-1)$ = summan av pensionsbehållningarna år $t-1$ för avlidna år $t-1$ i åldersgruppen $i-1$

$PB_{i-1}(t-1)$ = summan av pensionsbehållningarna år $t-1$ för kvarlevande år $t-1$ i åldersgruppen $i-1$

$L_i(t)$ = antal kvarlevande personer år t i åldersgruppen i av 100 000 födda enligt SCB:s livslängdsstatistik för den femårsperiod som närmast har föregått det år då den försäkrade uppnådde 60 års ålder för $i = 60-64$ respektive 64 års ålder för $i = 65$ år eller äldre

Arvsvinstfaktorer för personer 60 år eller yngre beräknas som summan av pensionsbehållningar för avlidna dividerat med summan av pensionsbehållningar

för kvarlevande i samma åldersgrupp. För gruppen 2-17-åringar beräknas en gemensam arvsvinstfaktor. På grund av viss fördröjning i informationen om vilka personer som avlidit under året görs arvsvinstfördelningen till personer 60 år eller yngre med ett års eftersläpning. För äldre personer beräknas arvsvinstfaktorerna utifrån livslängdsstatistik från SCB. Arvsvinsttilldelningen till äldre personer görs dödsfallsåret.

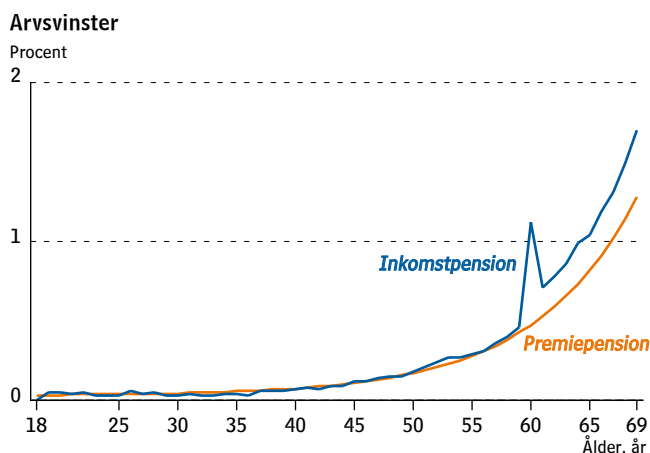
Arvsvinster som uppkommer efter pensioneringen inkluderas underförstått i delningstalet genom omfördelningen från dem som lever kortare än genomsnittet till dem som lever längre. För att arvsvinsttilldelningen ska ske efter samma princip för både förvärsaktiva och pensionerade inom samma födelseårgång byts fördelningsmetoden från och med 60 års ålder. Genom att metodväxlingen sker redan det år individen fyller 60 år undviks eftersläpningen i fördelningen av arvsvinster avseende året före pensionsuttaget för personer som tar

ut pension från 61 år. Under det år en försäkrad fyller 60 år får hon eller han dubbla arvsvinster med anledning av de olika tillvägagångssätten.

Arvsvinsternas påverkan på pensionsskulden är begränsad eftersom innebörden är en omfördelning av avlidnas pensionsbehållningar till de kvarlevande. En effekt på inkomstpensionsskulden till aktiva uppstår dock på grund av skillnaden mellan uppkomna och fördelade arvsvinster, som redovisas i not 10. För gruppen avlidna före det 60:e levnadsåret förklaras skillnaden av taxeringsändringar mellan det att arvsvinstfaktorerna beräknades och tillfället då fördelningen sker samt sent inkomna uppgifter om avlidna. För gruppen avlidna under det 60:e levnadsåret eller senare är orsaken skillnader i uppskattad och faktisk dödlighet samt att dödligheten kan variera beroende på den försäkrades inkomstnivå, det vill säga effekten av att låginkomsttagare inom respektive kön i genomsnitt har en kortare livslängd än höginkomsttagare.

Arvsvinstfaktorer för premiepension

I premiepensionssystemet beräknas arvsvinster som en procentsats på det premiepensionskapital de kvarlevande har. Procentsatsen motsvarar den ett-åriga dödsrisken, det vill säga sannolikheten att avlida inom ett år. Arvsvinsterna delas för närvarande ut en gång om året både för förvärsaktiva och pensionärer. Arvsvinsterna som uppkommer efter pensioneringen ingår, precis som för inkomstpensionen, i delningstalet och delas ut genom en faktisk arvsv-

Arvsvinstfaktorn för inkomstpension för 60-åringar visas i diagrammet som de båda arvsvinstfaktorerna multiplicerade med varandra. Vid faktisk arvsvinstfördelning används dock de två olika arvsvinstfaktorerna på olika underlag.

vinsttilldelning. Om den försäkrade väljer efterlevandeskydd blir arvsvinsten betydligt lägre eftersom den då baseras på sannolikheten att den sist kvarlevande av först- och medförsäkrad avlider inom ett år.

Dödsrisken år t beräknas med hjälp av Makehams formel (se sidan 83). Värdena på a , b och c i formeln bestäms av kapitalet från pensionssparare som avlidit år $t-1$ i förhållande till kvarlevande pensionssparares kapital samma år, räknat per åldersklass. Pensionskapitalet som används för att bestämma arvsvinsten år t motsvarar behållningen på premiepensionskontot den sista december år $t-1$. Arvsvinstbeloppen justeras med en faktor för att det totala belopp som fördelas år t ska motsvara kapitalet från pensionssparare som avlidit år $t-1$.

Arvsvinsterna för premiepension påverkar inte pensionsskulden över tiden eftersom dödsfallskapital balanseras av tilldelad arvsvinst.

Förvaltningskostnadsfaktor för inkomstpension

Kostnaden för förvaltningen av inkomstpensionssystemet minskar de förvärvsaktivas pensionsbehållningar. Avdraget görs genom att pensionsbehållningarna multipliceras med en förvaltningskostnadsfaktor vid en årlig omräkning.

Förvaltningskostnadsfaktor(t) =

$$1 - \left[(B(t) \times A(t) - C(t-1) + F(t-1) \times A(t-1)) / PB(t-1) \right]$$

där

$B(t)$ = budgeterade administrationskostnader år t

$A(t)$ = andel som belastar pensionsbehållningarna år t

$C(t-1)$ = det belopp som pensionsbehållningarna minskades med år $t-1$

$F(t-1)$ = faktiska administrationskostnader år $t-1$

$PB(t-1)$ = summan av pensionsbehållningar år $t-1$

Förvaltningskostnadsfaktorn beräknas utifrån en viss andel, A , av de budgeterade kostnaderna för år t . Fram till år 2021 är andelen som belastar pensionsbehållningarna mindre än 100 procent (se not 11). Därtill sker en justering avseende administrationskostnaden år $t-1$. Justeringsbeloppet uppgår till skillnaden mellan faktiska administrationskostnader år $t-1$ och det avdrag som gjordes från pensionsbehållningarna samma år.

Förvaltningskostnadsfaktorn påverkar inkomstpensionsskulden till aktiva genom avdraget från pensionsbehållningarna (se not 14 tabell A). Skillnaden mellan de totala administrationskostnaderna (se not 4) och avdraget på pensionsbehållningarna innebär en påfrestning på balanstalet.

Administrationsavgift för premiepension

Kostnaden för förvaltningen av premiepensionssystemet får motsvara högst 0,3 procent av de sammanlagda tillgodohavandena på pensionsspararnas premiepensionskonton. Avgiften, som dras från pensionsspararnas premiepensionskonton en gång per år, ska täcka PPM:s totala driftskostnader inklusive räntor och andra finansiella kostnader.

Förvaltningskostnaden påverkar kapitalet i premiepensionssystemet och samtidigt, genom avdraget på pensionsbehållningarna, även premiepensionsskulden med samma belopp (se not 17 och not 21).

Delningstal för inkomstpension

Delningstalen för inkomstpension används för omräkningen av pensionsbehållningen till årsutbetalning och är ett mått på den beräknade återstående medellivslängden vid pensioneringstillfället med beaktande av den ränta om 1,6 procent (normen) som tillgodoräknas pensionen i förväg.

$Delningstal_i =$

$$\frac{1}{12L_i} \sum_{k=i}^r \sum_{X=0}^{11} \left(L_k + (L_{k+1} - L_k) \frac{X}{12} \right) (1,016)^{-(k-i)} (1,016)^{-X/12} \text{ för } i = 61, 62, \dots, r$$

där

$k-i$ = antal år som pensionär ($k=i, i+1, i+2$ etc.)

X = månader (0, 1, ... 11)

L_i = antal kvarlevande personer i åldersgrupp i av 100 000 födda enligt SCB:s livslängdsstatistik. Statistiken avser den femårsperiod som närmast föregick det år den försäkrade uppnådde 60 års ålder vid pensionsuttag före 65-årsåret respektive 64 års ålder vid senare pensionsuttag

För personer som tagit ut sin ålderspension före 65-årsåret sker en omräkning av utbetalt belopp vid årsskiftet det år de fyller 65 med anledning av omräknade delningstal. Omräkningen sker på grund av byte av statistikunderlag till den senaste livslängdsstatistik som är tillgänglig vid individens 65:e år. Den kontinuerliga ökningen av medellivslängden leder till att de omräknade delningstalen hittills blivit högre än de tidigare, vilket i sin tur innebär en sänkning av framtida månadsbelopp. Det resulterar i en marginell sänkning av inkomstpensionsskulden till pensionärer och är en delmängd av "Ändring av utbetalade belopp" i not 14 tabell C.

Efter 65 års ålder sker inte någon ytterligare omräkning av delningstalen. Den ökning av systemets pensionsskuld som de fasta delningstalen ger upphov till när medellivslängden ökar innebär en påfrestning för balanstalet.

Ett uttag av ålderspension innebär en överföring av pensionsskulden från aktiva till pensionerade. Själva omräkningen av pensionsbehållningen till årsutbetalning resulterar i en marginell förändring av pensionsskulden. Förändringen uppstår på grund av skillnaden mellan delningstalen och vad vi här kallar de ekonomiska delningstalen. För beskrivning av ekonomiska delningstal, se bilaga B avsnitt 4. De ekonomiska delningstalen används för att beräkna pensionsskulden till pensionerade.

Fastställda delningstal för inkomstpension*

	Ålder									
	61 år	62 år	63 år	64 år	65 år	66 år	67 år	68 år	69 år	70 år
1938	17,87	17,29	16,71	16,13	15,56	14,99	14,42	13,84	13,27	12,71
1939	17,94	17,36	16,78	16,19	15,62	15,04	14,47	13,89	13,32	12,76
1940	18,02	17,44	16,86	16,27	15,69	15,11	14,54	13,96	13,39	12,82
1941	18,14	17,56	16,98	16,39	15,81	15,23	14,65	14,08	13,50	12,94
1942	18,23	17,65	17,06	16,48	15,89	15,31	14,74	14,16	13,59	13,02
1943	18,33	17,75	17,16	16,58	15,99	15,41	14,84	14,26	13,68	13,11
1944	18,44	17,86	17,28	16,70	16,11	15,54	14,96	14,38	13,80	13,23

* Försäkringskassan fastställer årligen delningstal upp till 80 år, men i tabellen redovisas endast upp till 70 år.

Delningstal för premiepension

För att beräkna den årliga premiepensionen divideras värdet av premiepensionskontot med ett delningstal för premiepension. Till skillnad från inkomstpensionen bygger premiepensionens delningstal på prognostiserade framtida livslängder.

$$\text{Delningstal}_x = \int_0^{\infty} e^{-\delta t} \frac{l(x+t)}{l(x)} dt$$

$$l(x) = e^{-\int_0^x \mu(t) dt}$$

$$\mu(x) = a + be^{cx}$$

där

x = exakt ålder vid pensioneringstidpunkten

Delningstalen beräknas i kontinuerlig tid och med exakt ålder vid pensionering men överensstämmer i princip med formeln för delningstalet för inkomstpensionen.³¹ Överlevnadsfunktionen, $l(x)$, kan sägas motsvara de tal L som används vid beräkning av inkomstpensionen. Dödlighetsfunktionen, $\mu(x)$, är den så kallade Makehams formel som används för att beräkna den årliga dödsrisken. Värdena på a , b och c motsvarar SCB:s prognos för återstående livslängder åren 2006–2050 för individer födda 1943.³² Vid beräkning av det garanterade beloppet i den traditionella försäkringen används SCB:s alternativ med låg dödlighet sänkt med ytterligare 10 procent. Däremot används SCB:s huvudalternativ för dödlighet vid beräkningen av pensionsbelopp som ska betalas ut. Detta för att den antagna utbetalningsprofilen ska bli så realistisk som möjligt och inte onödigt försiktig.

Den tillgodoräknade räntan, δ , är sedan 2007-04-01 4,0 procent före kostnadsavdrag i fondförsäkring. Premiepension i form av traditionell försäkring som betalas ut från och med 2007-04-01 och framgent beräknas med en ränta på för närvarande 2,3 procent och det garanterade beloppet med en ränta på 0,0 procent. Den ränta som används för beräkningen av det garanterade beloppet har tidigare varit betydligt högre, se diagrammet Återbäringränta och garanti.

Sedan 2008-04-01 värderas de försäkringstekniska avsättningarna (FTA) med marknadsräntorna på likvida statskuldväxlar och statsobligationer som gäller vid värderingstidpunkten. På ovan nämnda räntor görs ett kostnadsavdrag motsvarande 0,1 procent. Kostnadsavdraget görs för att täcka PPM:s kostnader.

För premiepension i form av fondförsäkring är pensionsskulden per definition lika med värdet av tillgångarna som i sin tur motsvarar det samlade värdet av alla fondandelar. För fondförsäkring ger därför en ändring av delningstalen ingen effekt på pensionsskulden. När det gäller traditionell försäkring är pensionsskulden lika med FTA. Den räknas ut genom att varje garanterat belopp multipliceras med ett delningstal. Delningstalet räknas ut på samma sätt som vid bestämning av pensionsbelopp. Vid beräkning av FTA används dock olika dödlighetsantaganden för kvinnor och män. En sänkning av dödlighets- eller ränteantagandet ökar FTA.

³¹ Formeln avser ett-livsförsäkring, det vill säga utan efterlevandeskydd.

³² Födda 1943 motsvarar den årskull som är närmast 65 år under perioden 2007-2009. Aktuella värden för belopp att utbetala i fondförsäkring: $a=0,0082$, $b=0,0000001$, $c=0,1576$, $\delta=3,8221$ procent vilket motsvarar en årlig räntefot på 3,8961 procent. För $x>97$ ansluter $\mu(x)$ till en rät linje med lutning 0,001.

Delningstal för årligt belopp (fondförsäkring)*Utan efterlevandeskydd*

Ålder	61 år	62 år	63 år	64 år	65 år	66 år	67 år	68 år	69 år	70 år
	14,72	14,42	14,11	13,79	13,46	13,12	12,77	12,40	12,03	11,65

Med efterlevandeskydd

Ålder medförsäkrad	Ålder förstförsäkrad	61 år	62 år	63 år	64 år	65 år	66 år	67 år	68 år	69 år	70 år
55		18,05	17,95	17,85	17,75	17,66	17,57	17,49	17,41	17,33	17,25
60		17,26	17,13	16,99	16,86	16,73	16,61	16,49	16,38	16,28	16,18
65		16,55	16,36	16,18	16,00	15,83	15,66	15,50	15,34	15,19	15,05
70		15,95	15,73	15,50	15,27	15,05	14,82	14,60	14,39	14,18	13,97

Delningstal för årligt belopp (traditionell försäkring)*Utan efterlevandeskydd*

Ålder	61 år	62 år	63 år	64 år	65 år	66 år	67 år	68 år	69 år	70 år
	17,75	17,30	16,85	16,38	15,91	15,42	14,93	14,43	13,93	13,41

Med efterlevandeskydd

Ålder medförsäkrad	Ålder förstförsäkrad	61 år	62 år	63 år	64 år	65 år	66 år	67 år	68 år	69 år	70 år
55		22,62	22,46	22,30	22,15	22,01	21,88	21,75	21,63	21,52	21,41
60		21,30	21,08	20,87	20,67	20,47	20,29	20,12	19,96	19,80	19,66
65		20,18	19,89	19,61	19,33	19,07	18,82	18,58	18,35	18,13	17,93
70		19,31	18,96	18,61	18,26	17,93	17,60	17,28	16,97	16,67	16,38

Delningstal för garanterat årligt belopp (traditionell försäkring)*Utan efterlevandeskydd*

Ålder	61 år	62 år	63 år	64 år	65 år	66 år	67 år	68 år	69 år	70 år
	26,91	26,05	25,21	24,36	23,53	22,70	21,88	21,07	20,27	19,48

Med efterlevandeskydd

Ålder medförsäkrad	Ålder förstförsäkrad	61 år	62 år	63 år	64 år	65 år	66 år	67 år	68 år	69 år	70 år
55		36,48	36,14	35,82	35,53	32,25	34,99	34,75	34,52	34,31	34,12
60		33,68	33,24	32,82	32,43	32,06	31,71	31,38	31,08	30,79	30,53
65		31,48	30,93	30,40	29,90	29,42	28,97	28,54	28,13	27,75	27,40
70		29,86	29,21	28,59	27,98	27,40	26,84	26,30	25,79	25,30	24,84

Bilaga B. Matematisk beskrivning av balanstalet

Utdrag ur förordning (2002:780) om beräkning av balanstal*

* Vissa redigeringar har gjorts för att förenkla framställningen.

Försäkringskassan skall för varje år beräkna balanstalet enligt 1 kap. 5 a och 5 b §§ lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension i enlighet med följande formel.

1. Balanstalet, BT ,

$$BT(t+2) = \frac{AT(t) + BF(t)}{S(t)} \quad (1.0)$$

$$AT(t) = \bar{A}(t) \times \overline{OT}(t) \quad (1.1)$$

$$\bar{A}(t) = \frac{A(t) + A(t-1) + A(t-2)}{3} \times \left(\frac{A(t)}{A(t-3)} \times \frac{KPI(t-3)}{KPI(t)} \right)^{\frac{1}{3}} \times \left(\frac{KPI(t)}{KPI(t-1)} \right) \quad (1.2)$$

$$\overline{OT}(t) = \text{median} [OT(t-1), OT(t-2), OT(t-3)] \quad (1.3)$$

där

t = kalenderår om variabeln avser flöden, utgången av kalenderåret om variabeln avser stockar

$AT(t)$ = avgiftstillgång år t

$BF(t)$ = buffertfond, det samlade marknadsvärdet av tillgångarna hos Första- Fjärde och Sjätte AP-fonden år t . Med marknadsvärde avses det värde som, enligt 6 kap. 3 § lagen (2000:192) om allmänna pensionsfonder och 4 kap. 2 § lagen (2000:193) om Sjätte AP-fonden, ska upptas i fondernas årsredovisningar

$S(t)$ = pensionsskulden år t

$\bar{A}(t)$ = utjämnad avgiftsinkomst till fördelningssystemet år t

$\overline{OT}(t)$ = utjämnad omsättningstid år t

$A(t)$ = avgiftsinkomst till fördelningssystemet år t

$OT(t)$ = omsättningstid år t

$KPI(t)$ = konsumentprisindex för juni månad år t

2. Genomsnittlig pensionsålder, \bar{R} ,

$$\bar{R}(t) = \frac{\sum_{i=61}^{R^*(t)} U_i^*(t) \times D_i(t) \times i}{\sum_{i=61}^{R^*(t)} U_i^*(t) \times D_i(t)}, \bar{R} \text{ avrundas till närmaste heltal} \quad (2.0)$$

där

i = ålder vid utgången av året

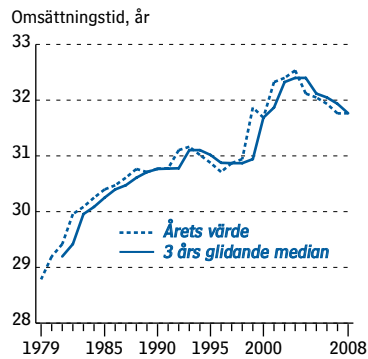
$R^*(t)$ = den äldsta åldersgrupp som det under år t nybeviljats pension för

$U_i^*(t)$ = summan av nybeviljat månatligt pensionsbelopp till personer i åldersgruppen i år t

$D_i(t)$ = delningstal år t vid ålder i

3. Omsättningstiden, OT ,

$$OT(t) = IT(t) + UT(t) \tag{3.0}$$

	Uppmätta förändringsprocent	Förändringsprocent med 3 års glidande median
3	0	
2	0	4
1	148	148
0	002222244455568	000002223445668
-0	22455556	0234559
-1	3	

1 | 148 läses som tre stycken årliga förändringar om 1,1, 1,4 respektive 1,8 procent.

3.1 Intjänandetiden, IT ,

$$IT(t) = \frac{\sum_{i=16}^{\bar{R}(t)-1} \overline{PR}_i(t) \times L_i(t) \times (\bar{R}(t) - i - 0,5)}{\sum_{i=16}^{\bar{R}(t)-1} \overline{PR}_i(t) \times L_i(t)} \tag{3.1.1}$$

$$\overline{PR}_i(t) = \frac{PR_i(t)}{N_i(t)} + \frac{PR_{i+1}(t)}{N_{i+1}(t)} \text{ för } i = 16, 17, \dots, \bar{R}(t)-2 \tag{3.1.2}$$

$$\overline{PR}_{\bar{R}(t)-1}(t) = \frac{PR_{\bar{R}(t)-1}(t)}{N_{\bar{R}(t)-1}(t)} \tag{3.1.3}$$

$$L_i(t) = L_{i-1}(t) \times h_i(t) \text{ för } i = 17, 18, \dots, \bar{R}(t)-1 \text{ där } L_{16}(t) = 1 \tag{3.1.4}$$

$$h_i(t) = \frac{N_i(t)}{N_{i-1}(t-1)} \text{ för } i = 17, 18, \dots, \bar{R}(t)-1 \tag{3.1.5}$$

där

$PR_i(t)$ = summan av 16 % av pensionsgrundande inkomster beräknade enligt 2 kap. lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension och 16 % av pensionsgrundande belopp beräknade enligt 3 kap. samma lag intjänandeår t för åldersgruppen i för individer som inte registrerats som avlidna år t

$N_i(t)$ = antalet individer i åldersgruppen i som någon gång fram t.o.m. intjänandeår t tillgodoräknats pensionsgrundande inkomst eller pensionsgrundande belopp och som inte registrerats som avlidna

$L_i(t)$ = andel personer i åldersgrupp i år t

$h_i(t)$ = utveckling av andel personer i åldersgrupp i år t

3.2 Utbetalningstiden, UT ,

$$UT(t) = \frac{\sum_{i=\bar{R}(t)}^{R(t)} 1,016^{-(i-\bar{R}(t)+0,5)} \times L_i^*(t) \times (i-\bar{R}(t) + 0,5)}{\sum_{i=\bar{R}(t)}^{R(t)} 1,016^{-(i-\bar{R}(t)+0,5)} \times L_i^*(t)} \quad (3.2.1)$$

$$L_i^*(t) = L_{i-1}^*(t) \times he_i(t) \text{ där } L_{60}^*(t) = 1 \quad (3.2.2)$$

$$he_i(t) = \frac{U_i(t)}{U_i(t) + Ud_i(t) + 2 \times Ud_i^*(t)} \text{ för } i = 61, 62, \dots, R(t) \quad (3.2.3)$$

där

$R(t)$ = den äldsta åldersgrupp som uppburit pension år t

$U_i(t)$ = summan av pensionsutbetalningar i december år t till åldersgruppen i

$Ud_i(t)$ = summan av sista månatliga pensionsbelopp till personer i åldersgruppen i som fick pension utbetald i december år $t-1$ men inte i december år t

$Ud_i^*(t)$ = summan av sista månatliga pensionsbelopp till personer i åldersgruppen i som fick sin pension beviljad under år t och som inte fick pension utbetald i december år t

$L_i^*(t)$ = andel kvarstående utbetalningar till åldersgrupp i år t

$he_i(t)$ = pensionsutbetalningarnas utveckling på grund av dödsfall år t , åldersgrupp i

4. Pensionsskulden, S ,

$$S(t) = SA(t) + SP(t) \quad (4.0)$$

$$SA(t) = PB(t) + IPR(t) + TP(t) \quad (4.1)$$

$$SP(t) = \sum_{i=61}^{R(t)} U_i(t) \times 12 \times \left(\frac{De_i(t) + De_i(t-1) + De_i(t-2)}{3} \right) \quad (4.2)$$

$$De_i(t) = \frac{\sum_{j=i}^{R(t)} \frac{1}{2} \times (L_j^*(t) + L_{j+1}^*(t)) \times 1,016^{i-j-1}}{L_i^*(t)} \text{ för } i = 61, 62, \dots, R(t) \text{ där } L_{R(t)+1}^* = 0 \quad (4.3)$$

där

$SA(t)$ = pensionsskuld år t avseende pensionsåtagande som inte börjat utbetalas (pensionsskulden till förvärvsaktiva)

$SP(t)$ = pensionsskuld år t till pensionerade i fördelningssystemet avseende pensioner som utbetalas

$PB(t)$ = summan av pensionsbehållningar år t enligt 5 kap. 2 § lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension

$IPR(t)$ = skattad pensionsrätt för inkomstpension intjänad under år t enligt 4 kap. 2-6 §§ samma lag

$TP(t)$ = skattat värde för tilläggspension år t till personer som inte börjat att lyfta sin tilläggspension

$De_i(t)$ = ekonomiskt delningstal för åldersgrupp i år t

* Belopp och värden finns under Aktuella belopp på www.forsakringskassan.se och på www.ppm.nu.

Ordlista

administrationsavgift*

avgift för att täcka kostnader för förvaltning och drift. Administrationskostnaderna för inkomst- och tilläggspension minskar pensionsbehållningarna. Kostnadsavdraget görs som ett procentuellt avdrag från pensionsbehållningen med en förvaltningskostnadsfaktor. Avdrag för administrationskostnaden för premiepension görs som ett procentuellt avdrag som minskar försäkringstagarnas premiepensionskapital (se bilaga A).

den allmänna pensionen

Sveriges allmänna pensionssystem. Den allmänna pensionen består av inkomstpension, premiepension och garantipension. Inkomstpension kan även innefatta tilläggspension.

allmän pensionsavgift

den del av pensionsavgiften, 7 procent av inkomsten upp till avgiftstaket, som den försäkrade betalar själv tillsammans med preliminärskatten.

AP-fonderna

juridiskt och administrativt består fördelningssystemets buffertfond av fem olika fonder; Första, Andra, Tredje, Fjärde och Sjätte Allmänna Pensionsfonden. Pensionsavgifterna tillfaller Första–Fjärde AP-fonderna i lika delar och de betalar pensionsutgifter i lika delar. Den Sjätte AP-fonden tilldelas inte några avgiftsinkomster och betalar inte pensioner. Ur fördelningssystemets perspektiv kan, i vissa avseenden, de fem buffertfonderna betraktas som en enda.

arvsvinst*

avlidna personers pensionsbehållning eller premiepensionskapital som ärvs av övriga försäkrade (se bilaga A).

ATP

se tilläggspension.

avgiftsbestämt pensionssystem

pensionssystem där pensionsrätten i kronor tillgodoses med samma belopp som den pensionsavgift som betalats av eller för individen. I ett avgiftsbestämt pensionssystem bärs den finansiella risken, som kommer av att avkastningen på systemets tillgångar respektive dödligheten varierar över tiden, av den försäkrade. Detta innebär att pensionens värde kan variera.

avgiftsinkomst

summan av de pensionsavgifter som betalas till fördelningssystemet under ett år. I beräkningen av avgiftstillgången används en utjämnad avgiftsinkomst.

avgiftstak

8,07 inkomstbasbelopp. Allmän pensionsavgift och statlig ålderspensionsavgift betalas på inkomster upp till avgiftstaket. Ålderspensionsavgift betalas på hela inkomsten, men den del av avgiften som belöper på inkomstdelar över avgiftstaket tillfaller inte pensionssystemet utan staten.

avgiftstillgång

värdet av avgiftsflödet till inkomstpensionen. Beräknas genom att multiplicera den utjämnade avgiftsinkomsten med omsättningstiden.

avgiftsunderlag

de inkomster och belopp som pensionsavgift ska betalas för. Huvudsakligen förvärvsinkomster, men också ersättningar från socialförsäkringen som exempelvis sjukpenning och arbetslöshetsersättning samt pensionsgrundande belopp.

avkastning

inkomst som är resultatet av en investering. För aktier kan avkastningen bestå av utdelning och kursförändring. Här används begreppet för den direktavkastning och värdeförändring som buffertfonden samt premiepensionsfonderna erhåller.

balansering

metod för att via indexeringen av pensionsskulden för inkomstpension (pensionsbehållning och utgående pensioner) säkerställa att försäkringens utgifter inte överstiger dess inkomster. Balanseringen aktiveras om balanstalet faller under 1,0000, det vill säga då pensionsskulden är större än systemets tillgångar. Förräntningen av pensionsskulden sker då med ett närmevärde för systemets internränta.

balansindex

när balanseringen är aktiv indexerar pensionsbehållningar och pensioner med förändringen i ett balansindex i stället för inkomstindex. Förändringar i balansindex är beroende av förändringen i inkomstindex och balanstalets storlek.

balanstal

fördelningssystemets tillgångar, det vill säga avgiftstillgång och buffertfond, dividerat med systemets pensionsskuld. Balanstalet kan betraktas som motsvarigheten till konsolideringskvot i ett fonderat system. Till skillnad från vad som gäller för måttet konsolideringskvot ger dock inte balanstalet någon information om de fonderade tillgångarnas storlek i förhållande till pensionsskulden.

buffertfond

hanterar periodiska skillnader mellan pensionsavgifter och pensionsutgifter i ett fördelningssystem. En buffertfonds främsta syfte är att stabilisera pensionsutbetalningarna och/eller pensionsavgiften i förhållande till ekonomiska och demografiska variationer. Buffertfonden i den allmänna pensionen består av fem olika fonder: Första- Fjärde och Sjätte AP-fonderna.

delningstal*

tal som speglar den beräknade återstående livslängden vid pensioneringstillfället med beaktande av den ränta som tillgodoräknas pensionen.

Vid beräkningen av den årliga inkomst- respektive premiepensionen divideras individens pensionsbehållning respektive premiepensionskapital vid pensioneringstillfället med ett delningstal (se bilaga A).

Ekonomiska delningstal används vid beräkning av pensionsskulden (se bilaga B).

fond

juridisk enhet som förvaltas av ett fondbolag. Fondbolaget investerar i värdepapper som en investerare kan köpa andelar i.

fonderat system

pensionssystem där inbetalda premier avsätts och sparas till dess pension aktualiseras. Premiépensionssystemet är ett exempel på ett fonderat system.

fondförsäkring

försäkring utan garanterat pensionsbelopp. Den försäkrade bestämmer själv inriktningen på sitt sparande genom val av fonder och står själv risken för kapitalets utveckling.

fondstyrka

buffertfondens storlek i kronor vid utgången av ett år dividerad med samma års pensionsutbetalningar. Ett mått på buffertfondens storlek i förhållande till betalningsströmmen.

fondtillgång

värdet av tillgångarna vid utgången av fastställelseåret.

följsamhetsindexering*

omräkningen av pensioner med förändring i inkomstindex varvid indexförändringen reduceras med den ränta om 1,6 procent som tillgodoräknats i delningstalet. Observera att det inte finns något följsamhetsindex, utan endast följsamhetsindexering. Om inkomstindex för år t betecknas med $I(t)$ beräknas följsamhetsindexeringen enligt:

$$\text{Följsamhetsindexering (vid årsskiftet } t-1/t) = \frac{I(t)/I(t-1)}{1,016}$$

fördelningssystem

system där krav saknas på att pensionsskulden ska motsvaras av fonderade tillgångar av en viss storlek. Ofta beskrivs fördelningssystem som system där avgiftsinkomsterna direkt används för att finansiera pensionsutgifterna. Denna beskrivning är inte helt korrekt i fördelningssystem med buffertfond.

förmånsbestämt pensionssystem

pensionssystem där den finansiella risken, som kommer av att avkastningen på systemets tillgångar respektive dödligheten varierar över tiden, bärs av försäkringsgivaren. I ett nationellt pensionssystem är försäkringsgivaren lika med skattebetalarna, vilket innebär att avgiften/skatten till systemet kan komma att variera. Pensionen är i förväg bestämd till ett visst belopp eller till en viss nivå av exempelvis slutlön eller medelinkomst.

förräntning

här används ordet synonymt med indexering.

försäkringstekniska avsättningar

medel som ska garantera försäkringsgivarens åtaganden i traditionell försäkring. Motsvarande tillgångar måste följaktligen placeras försiktigt så att försäkringstagarna kan få sina utbetalningar under sin pensionstid.

garantipension

ett grundskydd för den som haft låg eller ingen inkomst. Garantipensionen är en utfyllnad till den inkomstgrundade pensionen.

garantiregel/garantitillägg

regel som garanterar de som är födda mellan 1938 och 1953 en pension lägst motsvarande vad de tjänat in till och med 1994 i ATP-systemet.

indexering*

omräkningen av pensionsbehållningar med förändringen i inkomstindex, eller balansindex, respektive omräkningen av pensioner genom följsamhetsindexering.

inkomstbasbelopp*

basbelopp som räknas om varje år med förändringen i inkomstindex. Inkomstbasbeloppet används främst för att beräkna avgifts- och intjänandetaket.

inkomstgrundad ålderspension

inkomst- och tilläggspension samt premiepension.

inkomstindex*

förändringen i inkomstindex visar genomsnittsinkomstens utveckling. Med inkomst avses här pensionsgrundande inkomst utan takbegränsning, men efter avdrag för allmän pensionsavgift.

Indexförändringen beräknas som den genomsnittliga reala inkomstförändringen för den senaste treårsperioden med tillägg för inflationen för den senaste tolv månadersperioden fram till juni (se bilaga A).

inkomstpension

del av den inkomstgrundade ålderspensionen som grundar sig på 16 procent av pensionsunderlaget. Beskrivningsmässigt innefattar inkomstpension ibland också tilläggspension.

Här används ordet också som benämning på det delsystem som inkomstpensionen utgör inom den allmänna pensionen. Inkomstpensionssystemet är, precis som premiepensionssystemet, ett avgiftsbestämt pensionssystem.

internränta

här, den förräntning av pensionsskulden som medför att skulden växer i takt med systemets tillgångar. Internräntan bestäms av förändring i systemets avgiftsinkomster och förändring i dessa avgifters förmåga att finansiera pensionsskulden, det vill säga förändringar i omsättningstid, och buffertfondens avkastning samt kostnaden (vinsten) av förändringar i medellivslängd. Om balanseringen är aktiverad sker förräntningen av pensionsskulden med ett närmevärde för fördelningssystemets internränta.

intjänandetak*

7,5 inkomstbasbelopp. Den högsta inkomst, efter avdrag för allmän pensionsavgift, som pensionsrätt tillgodoräknas för.

intjänandetid

speglar skillnaden i år mellan förväntad genomsnittlig intjänandeålder och genomsnittlig pensionsålder.

omsättningstid

speglar den förväntade tiden från det att pensionsrätt tjänas in till det att den betalas ut som inkomstpension. Omsättningstiden beräknas som summan av intjänandetiden och utbetalningstiden. Omsättningstiden används för att värdera avgiftsflödet. Den bestäms av reglerna för intjänande och utbetalning av pension och av varje åldersgrupps förvärvs- och dödlighetsmönster.

pensionsavgift

se allmän pensionsavgift, ålderspensionsavgift och statlig ålderspensionsavgift.

pensionsbehållning

summan av fastställda pensionsrätter för inkomstpension som årligen omräknats med hänsyn till inkomstindex (eller balansindex), arvsvinster och administrationsavgifter.

pensionsgrundande belopp

underlag för tillgodoräknande av pensionsrätt som inte bygger på någon faktisk inkomst. Pensionsgrundande belopp kan tillgodoräknas för sjuk- eller aktivitetsersättning, år med små barn (barnår), studier och plikttjänst.

pensionsgrundande inkomst

den inkomst som, tillsammans med pensionsgrundande belopp, används för att räkna ut den försäkrades pensionsrätt. I princip årsinkomsten (förvärvsinkomst, sjukpenning, föräldrapenning, arbetslöshetsersättning m.m.) minskad med den allmänna pensionsavgiften. För att vara pensionsgrundande måste årsinkomsten från och med 2003 överstiga 42,3 procent av ett prisbasbelopp. Endast inkomst upp till intjänandetaket grundar pensionsrätt.

pensionsnivå

här, genomsnittlig pension i förhållande till genomsnittlig pensionsgrundande inkomst för personer 16–64 år.

pensionspoäng

används för beräkning av tilläggspension. Pensionspoäng kan tjänas in till och med 64 års ålder av personer födda före 1954. Poängen beräknas enligt:

$$\text{Pensionspoäng} = \frac{PGI - HPBB}{HPBB}$$

där

PGI = pensionsgrundande inkomst

HPBB = det förhöjda prisbasbeloppet

pensionsrätt

pensionsrätten är 18,5 procent av pensionsunderlaget, lika stor som den sammanlagda pensionsavgiften som tillfaller pensionsystemet. Pensionsrätten för inkomstpension är 16 procent och pensionsrätten för premiepension 2,5 procent av pensionsunderlaget för personer födda 1954 eller senare. Pensionsrätten ökar pensionsbehållningen respektive premiepensionskapitalet.

pensionseskuld

här, pensionsåtagandet vid utgången av varje år. Pensionseskulden till förvärvsaktiva avseende inkomstpension beräknas som summan av alla individers pensionsbehållningar. Pensionseskulden till pensionerade beräknas genom att multiplicera pensionsbeloppet för varje årskull med årskullens ekonomiska delningstal. Fram till år 2018 tillkommer också en beräkning av pensionseskulden till förvärvsaktiva avseende tilläggspension. Pensionseskulden för premiepension beräknas för fondförsäkring som det samlade värdet av alla fondandelar. Pensionseskulden för traditionell försäkring beräknas som varje garanterat belopp multiplicerat med ett delningstal.

pensionsunderlag

summan av pensionsgrundande inkomster och pensionsgrundande belopp, dock högst upp till intjänandetaket.

premiepension

del av den inkomstgrundade ålderspensionen som är utformad som ett fonderat system. Pensionsrätten för premiepension är 2,5 procent av pensionsunderlaget och placeras i värdepappersfonder efter individens egna val. Premiepension kan tas ut i form av fondförsäkring eller i form av traditionell försäkring med ett garanterat nominellt månadsbelopp. Premiepensionssystemet är, precis som inkomstpensionssystemet, ett avgiftsbestämt pensionssystem.

prisbasbelopp*

ett belopp som i den allmänna pensionen bland annat används för att beräkna garantipension och skattereglernas grundavdrag som för närvarande motsvarar 42,3 procent av det för intjänandeåret gällande prisbasbeloppet. Prisbasbeloppet räknas varje år om med förändringen i konsumentprisindex (juniindex). Det finns även ett förhöjt prisbasbelopp. Det används för att beräkna pensionspoäng och följer också förändringen i konsumentprisindex.

statlig ålderspensionsavgift

pensionsavgift som betalas av staten. Avgiften är 10,21 procent på pensionsgrundande socialförsäkringsersättningar, utom sjuk- och aktivitetsersättning. För sjuk- och aktivitetsersättning och så kallade pensionsgrundande belopp är avgiften 18,5 procent.

tilläggspension

motsvarar tidigare ATP plus folkpension och utbetalas till personer födda före 1938. För personer födda 1938–1953 betalas ett visst antal tjugondelar av den inkomstgrundade pensionen ut i form av tilläggspension och resterande antal tjugondelar i form av inkomstpension och premiepension. Antalet tjugondelar bestäms av födelseåret. ATP-systemet var ett förmånsbestämt pensionssystem. Tilläggspensionens ATP-del motsvarar 60 procent av genomsnittet av de 15 högsta pensionspoängen och folkpensionsdelen motsvarar 96 procent av ett prisbasbelopp för ogifta och 78,5 procent för gifta pensionärer. Det krävs 30 inkomstår för oavkortad pension.

traditionell försäkring

försäkringsgivaren garanterar ett visst nominellt pensionsbelopp beroende på försäkringstagarens pensionskapital. I traditionell försäkring kan den försäkrade inte själv påverka hur kapitalet förvaltas och det blir därför försäkringsgivaren som väljer risknivå för placeringen och som står risken.

utbetalningstid

speglar skillnaden i år mellan genomsnittlig pensionsålder och förväntad genomsnittlig utbetalningsålder.

ålderspensionsavgift

betalas av arbetsgivaren via arbetsgivaravgiften och av egenföretagare via egenavgiften. Ålderspensionsavgiften är 10,21 procent. Den tas ut på hela inkomsten, men den del av avgiften som belöper på inkomst-delar över avgiftstaket tillfaller inte pensionssystemet utan staten.

Mer information om socialförsäkringen finns på Försäkringskassans hemsida www.forsakringskassan.se.
Information om premiepensionssystemet finns på www.ppm.nu.

För information om AP-fonderna – se respektive fonds hemsida;
www.ap1.se, www.ap2.se, www.ap3.se, www.ap4.se och www.ap6.se.

Utgivare: Försäkringskassan
Redaktör: Annika Sundén
Projektledare: Gudrun Ehnsson och Lena Larsson

Databearbetningar och analyser: Atosa Anvarizadeh, Serge de Gosson de Varennes, Gudrun Ehnsson,
Stefan Granbom, Nils Holmgren, Bo Larsson, Boguslaw D. Mikula.

Medverkat har även: Andrzej Dudziuk, Hans Karlsson, Hans Olsson,
och från PPM: Lars Billberg, Sara Borgström, Claes Jonsson, Kristina Kamp, Karin Leth, Isabel
Odemark, Gerd Wallström.

Temaartikel: Hans Olsson

Grafisk produktion: Kristina Malm
Fotografer: Hans Alm (omslag) och Bror Karlsson (sid 1)
Tryckeri: Davidsons Tryckeri AB, 2009

Försäkringskassan
Huvudkontoret
103 51 Stockholm
Telefon: 08-786 90 00
E-post: huvudkontoret@forsakringskassan.se

ISSN 1654-126X
ISBN 978-91-7500-356-6

ORANGE RAPPORT – VAD ÄR DET?

Orange rapport är det svenska pensionssystemets årsredovisning. Rapporten beskriver den ekonomiska ställningen, årets utveckling och framtiden för den del av det lagstadgade pensionssystemet som ger pension i förhållande till betalade avgifter och avgifternas avkastning, m.m. Det vill säga inkomst- och premiepension. Dessutom ingår i redovisningen arvet från ATP, som nu kallas tilläggs pension. Försäkringskassan, PPM och AP-fonderna är ansvariga för skötseln av pensionssystemet. Vidare har Skatteverket en viktig roll för att ta in avgifterna m.m.

Totalt uppgår de årliga avgifterna och premierna till allmän, tjänste- och privat pension till 350 miljarder kronor – lönesumman i Sverige är 1 237 miljarder kronor. Det innebär att vi avsätter ett belopp som motsvarar 28 procent av våra löner till olika pensioner.

Tabellen och diagrammen visar hur inbetalda premier, förvaltad kapital och utbetalda pensioner fördelar sig på allmän pension, tjänstepension och privat pension.

Orange rapport handlar – förenklat – om 62, 41 respektive 73 procent av helheten i Sveriges pensionsverksamhet. Därmed är denna redovisning lämplig läsning för såväl dem som vill följa det allmänna pensionssystemets utveckling som för dem som vill följa svenska pensionsfrågor i stort.

Orange rapport och Sveriges pensioner år 2007

Miljarder kronor

	Inbetalda premier	Förvaltad kapital 31 dec.	Utbetalningar	
● Allmän pension	218	1 209 *	186 **	Orange rapport
● Tjänstepension	119	1 295	49 ***	
● Privat pensionsförsäkring	13	410	19	
Summa	350	2 914	254	

* Avgiftstillgången ingår inte.

** Enbart inkomstgrundad pension ingår. Därtill kommer utbetalningar av garantipension (20 miljarder), änkepension (15 miljarder), bostadstillägg till pensionärer och åldreförsörjningsstöd (8 miljarder) från staten.

*** Avser ålderspension.

